3 1761 07008368 8

ANDERSENOVY POHÁDKY.

DÍL 2.

Presented to the
LIBRARIES *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
from
the library of
John and Georgina Steinsky

61
JIŘÍ KOHOUT

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/andersenovypoh02ande

ANDERSENOVY
POHÁDKY

SVĚTOVÉ VYDÁNÍ

* *

ILLUSTROVAL

PROF. HANS TEGNER

Z DÁNŠTINY PŘELOŽIL

JAROSLAV VRCHLICKÝ

Díl II.

JIŘÍ KOHOUT

1902
NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA V PRAZE

LIBRARY
MAY 2 3 2007
UNIVERSITY OF TORONTO

Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

OBSAH

Strana

Létající kufr (s 6 vyobr.) 1
Ošklivé kachňátko (s 9 vyobr.) 11
O hloupém Honzovi (s 5 vyobr.) 27
Bludičky jsou v městě (s 5 vyobr.) 35
Čápi (s 5 vyobr.) 49
Divoké labutě (se 7 vyobr.) 59
Co táta dělá, vždy dobré jest (s 5 vyobr.). 79
Starý dům (s 5 vyobr.). 89
Malenka (s 9 vyobr.). 103
Pastýřka a kominik (se 4 vyobr.). 115
Uspavač (se 17 vyobr.). 123
Císařovy nové šaty (se 4 vyobr.). 143
Povídka o jedné matce (se 4 vyobr.). 151
Děvčátko se sirkami (se 4 vyobr.). 161

ANDERSENOVY POHÁDKY

* *

LÉTAJÍCÍ KUFR

BYL JEDNOU JEDEN KUPEC

Byl jednou jeden kupec a ten byl tak bohat, že mohl celou hlavní třídu a skoro ještě jednu postranní uličku samými tolary vydlážditi. Ale toho neučinil, uměl své peníze jinak využitkovati. Vydal-li halíř, dostal vždy tolar zaň; ba takový kupec byl — ale konečně musil také umříti.

Nyní dostal jeho syn všecky ty peníze. Tento žil nádherně a v radovánkách, chodil každé noci na maškarní plesy, dělal papírové draky z bankovek a házel na jezeře »misky« zlaťáky místo plochými oblázky.

Tímto způsobem mohlo ovšem peněz ubývati a též ubývalo. Konečně měl již jen čtyři groše a žádných šatů než pár trepek a starý župan.

Teď se však přátelé jeho již oň nestarali, když se nemohli ukazovati v jeho společnosti na ulici. Pouze jeden z nich, dobrák, poslal mu starý kufr se vzkazem: »Spakuj!« To bylo sice tuze hezké, ale nebylo co spakovati, a tak si sedl do kufru sám.

To byl zázračný kufr! Sotva se stiskl zámek, mohl lítat. To kupec udělal a fr! fr! letěl kufr s ním komínem nahoru dále nad oblaka a stále dále a dále. Chvílemi dno povážlivě zapraskalo, a kupec měl velký strach, aby kufr se neroztrhl, byl by udělal notný kotrmelec! Ale chraň Bůh, konečně přišel úplně zachovalý do Turecka. Kufr ukryl v lese do suchého listí a vešel do města. Zde mohl volně se procházeti, nebo všichni Turci nosí jen trepky a župany.

Tu potkal kojnou s děckem. »Poslyš, ty turecká kojná,« pravil, »co je to za velký zámek hned za městem, jehož okna jsou tak vysoká?«

»Tam zůstává dcera císaře,« odpověděla, »bylo jí prorokováno, že ji jeden milenec tuze nešťastnou udělá, a proto nesmí, není-li císař neb císařovna při tom, nikdo jí navštíviti.«

»Děkuji!« pravil syn kupcův. A šel do lesa, sedl si do svého kufru, letěl v něm na střechu zámku a vlezl oknem k princezně.

Tato ležela na pohovce a spala a byla tak čarokrásná, že ji musil políbiti. Tu se probudila a velmi se poděsila, ale on pravil, že je turecký pán bůh, který k ní přišel vzduchem, a to se jí velice líbilo.

Pak si sedli vedle sebe, on chválil její krásné oči a pravil, že jsou to nejnádhernější tmavá jezera, v nichž myšlénky jako sirény plavají. O jejím čele pravil, že je to ledovec s nejnádhernějšími sály a obrazy. A také jí vypravoval o čápu, který nosí hezké malé dětičky. Ach, to byly tuze pěkné povídky!

Na to žádal o ruku princezninu, a ona řekla ihned »ano«!

»Ale musíte přijíti opět v neděli večer, tu pijí moji rodičové se mnou čaj. Budou velice pyšni na to, že dostanu tureckého boha za manžela. Ale postarejte se o to, byste mohl vypravovati hodně hezkou pohádku, nebo to jest nejmilejší zábavou mých rodičů. Moje matka má ráda pohádky mravné a vznešené a můj otec veselé, při nichž se člověk zasmáti může.«

»Dobrá, nepřinesu nic jiného darem, než pohádku,« pravil kupec a pak se rozešli. Ale princezna darovala mu dýku dukáty vykládanou, a tyto byly mu zvlášť vítané.

Nyní odlétl, koupil si nový župan a seděl pak v lese horlivě básně o své pohádce. Nebo musila být do neděle večer hotova, a skládání pohádek není tak docela snadné.

A když byl konečně hotov, hle, tu byla právě neděle a večer. U princezny čekal naň císař a císařovna a celý dvůr s čajem.

Byl přijat velmi vlídně.

»Chcete nám vyprávěti pohádku?« začla císařovna, »a nějakou, která je hluboká a vzdělávací?«

»Ale při níž se též člověk zasmáti může?« dodal císař.

»Zajisté!« odpověděl syn kupcův a vypravoval. »A nyní dejte pozor!«

Byl jednou jeden paklíček sirek, které byly velmi hrdé na svůj vznešený původ. Jejich rodokmen, to jest, velká sosna, z které každá sirka byla maličkým kousíčkem, byl velmi starý strom venku v lese.

Sirky ležely mezi křesadlem a mezi starým železným hrncem na římse v kuchyni a těmto vyprávěly o své mladosti.

»Ovšem, pokud jsme byly na čerstvé větvi,« pravily, »tu nám bylo v skutku velmi dobře. Každého jitra a večera byl démantový čaj, totiž rosa. Celý den jsme měly sluneční žár, nebo slunce svítilo, a všichni ptáci musili nám pohádky vypravovat. Mohly jsme též vycítit, že jsme byly bohaté, neboť listnaté stromy byly ošaceny jen v létě, ale náš rod měl prostředků, zelený šat nositi v létě i v zimě. Pak ovšem přišli drvoštěpi a v lese vypukla velká revoluce. Náš rod byl roztříštěn.

Otec rodiny dostal místo jako hlavní stěžeň nádherného korábu, který měl objeti celý svět, kdyby chtěl. Ostatní haluze našly jiné postavení a nám připadla teď úloha, nižšímu davu světlo zažíhati, a proto jsme se dostaly sem do kuchyně k lidem urozeným.«

»Já měl jsem jiný osud,« pravil železný hrnec, vedle kterého sirky ležely. »Co jsem světlo světa spatřil, mnoho se pode mnou topilo a mnohokrát byl jsem rozžhaven. Já se starám o to, co živí, a jsem proto vlastně první zde v domě. Mojí jedinou radostí jest, ležeti po obědě čistě a pěkně na svém místě a baviti se rozumně se svými soudruhy. Vyjímajíc arciť vědro na vodu, které ovšem někdy dolů do dvora se dostane, žijeme zde celkem docela při zavřených dveřích. Jediným naším poslem novinek jest koš, s nímž se do trhu chodí, ale ten mi mluví příliš rebelantsky o vládě a o lidu. Nedávno spadl jeden starý hrnec leknutím nad tím na zem a praskl. Ano, ten koš jest svobodomyslný, o tom vás mohu ujistit!

»Teď povídáš až příliš,« pravilo křesadlo a ocel tloukla na ně, až jiskry lítaly.

»Což neuděláme si veselý večírek?«

»Ano, mluvme o tom, kdo jest z nás nejvznešenější,« pravily sirky.

»Ne, já nemluvím rád o sobě,« odpověděl hliněný hrnec, »ale navrhuji večerní zábavu. Udělám též začátek a budu něco vyprávěti, co každý sám jednou zažil. Lze se tak snadno do toho vžíti a každý se baví při tom. Tedy slyšte: U východního moře u dánských buků —«

»To jest pěkný počátek,« zvolaly všecky talíře, »to bude jistě povídka, která se všem líbiti bude.«

»Ano, tam jsem prožil své mládí v jedné tiché rodině. Nábytek se vyprášel, podlaha se umyla a každých čtrnáct dní se pověsily čisté záclony.«

»Jak zajímavě vypravujete,« pravilo chvoště, »člověk vycítí hned, že to ženská bytost vypravuje, vším vane něco tak čistotného!«

»Ano, to se vycítí,« pravilo vědro na vodu a z radosti nad tím udělalo malý skok, až voda na zem vychlistla.

Hrnec pokračoval ve svém vypravování a konec se docela vyrovnal začátku.

Taliře řinčely samou radostí, koště však vytáhlo z písku zelenou petržel a ověnčilo jí hrnec, jelikož vědělo, že tím ty druhé rozzlobí. A také si myslilo: »Ověnčím-li jej dnes, ověnčí on mě zítra!«

»Teď si zatančíme,« pravily kleště u krbu a začly se točiti v kole. Milý Bože, jak uměly jednu nohu do výšky zvedati! Starý povlak na židli tam v koutě stojící praskl při tomto pohledu.

»Budeme taky ověnčeny?« ptaly se kleště; a stalo se tak.

»To je všecko jen luza,« myslily si sirky.

Teď měla zpívati čajová konévka. Ale předstírala nachlazení a pravila, že může zpívati, jen když vaří. Byly to však jen samé kudrlinky; chtěla právě jen na stole mezi panstvem zpívati.

Na římse u okna leželo staré péro, jímž služka psávala. Nebylo na něm pranic zvláštního, leda že bylo pohrouženo příliš hluboko do kalamáře; ale na tom si právě mnoho zakládalo. »Nechce-li čajová konévka zpívat, ať toho nechá,« pravilo. »Venku v kleci sedí slavík, ten zpívá čarokrásně; neučil se sice ničeho dále nového, ale to pro dnešní večer přehlédneme.«

»Zdá se mi to v nejvyšší míře nevhodným,« pravil samovar, který zastával úřad kuchyňského zpěváka a nevlastní bratr konévky na čaj byl, »abychom cizího ptáka poslouchali. Je to snad vlastenecké? Vyzývám koš tržní, aby se o tom vyslovil.«

»Zlobím se,« pravil tržní koš, »ano zlobím se tak, že si nikdo ani představiti nemůže. Sluší se to vůbec takto tráviti večer? Nebylo by daleko rozumnější, celý dům najednou spořádati? Každý by pak dostal místo, které mu patří, a já bych byl slavnostním pořadatelem.«

Náhle se otevřely dvéře a služka vstoupila. Teď stálo vše tiše a nikdo se neodvážil muknouti. V celé kuchyni nebylo hrnce, který by citem své urozenosti nebyl hluboce proniknut. »Ano, kdybych byl jen chtěl,« myslil si každý, »mohl to býti veselý večer!«

Služka vzala sirky a rozdělala oheň jimi. Bože, jak zajiskřily a vzplály!

»Nyní může každý viděti, že jsme my první,« myslily. »Jaký lesk, jaký oheň my děláme!« a na to shořely. — — —

»To byla skvostná pohádka,« pravila císařovna, »cítila jsem v duchu, že jsem mezi sirkami v kuchyni. Ano, dostaneš teď naši dceru.«

»Ano,« pravil císař, »v pondělí dostaneš naši dceru. Nyní mu tykejte, nebo tím jest přijat do rodiny.«

Svatba byla tedy ustanovena a večer před tím bylo osvětlení města. Dalamánky a preclíky byly rozdávány, uličníci se tlačili v ulicích, křičeli hurá! a hvízdali na prsty. Bylo to čaruplné!

Musím též pomýšleti na to, abych nějak přispěl k slavnosti, myslil syn kupecký i šel, koupil si rakety, praskací hrášky a jiné všemožné ohňostroje, položil to do svého kufru a vyletěl s tím do vzduchu. Třask! zaplál ohňostroj, jak to praskalo a fičelo! Všichni Turci tancovali a skákali, až jim trepky okolo uší lítaly. Takové zjevy ve vzduchu ještě neviděli! Nyní teprve věřili, že to je turecký bůh sám, který si béře princeznu.

Když se syn kupcův se svým kufrem opět do lesa snesl, pomyslil si: Sejdu a podívám se přece do města, jaký dojem ohňostroj učinil. Bylo

pochopitelno, že se mu toho zachtělo. Co tu lidé všecko vypravovali! Každý, koho se ptal, viděl to jinak, ale všichni to shledávali krásné.

Já viděl sám tureckého boha, pravil mu jeden. Měl oči jak třpytící se hvězdy a vous jako kypící vlny.

Letěl v barevném plášti, oznamoval druhý, a nejlíbeznější andělské hlavičky prokukovaly záhyby jeho šatu.

Byly to skvostné věci, které syn kupcův slyšel, a druhého dne měla býti svatba.

Druhého dne šel opět do lesa, aby si sedl do svého kufru — ale kde byl kufr? Spálen. Z ohňostroje zůstala jedna jiskra a ta kufr v popel proměnila. Byl nemohl syn kupcův lítati již a nemohl se dostati k své nevěstě.

Lato však stála celý den na střeše paláce a čekala naň. A čeká do dneška. Ale on chodí světem a vypravuje pohádky, které však nejsou již tak veselé jako ta o sirkách.

OŠKLIVÉ KACHŇÁTKO

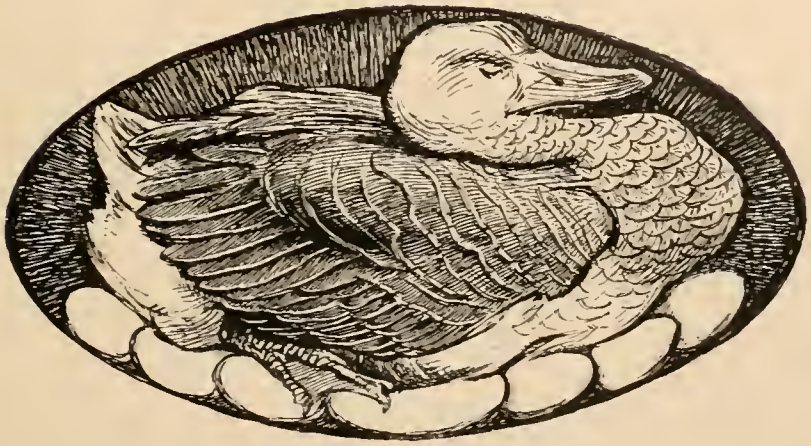

NA VENKOVE BYLO PREKRÁSNE!...

Na venkově bylo překrásně! Bylo léto, žito bylo žluté a oves zelený, na lukách dole bylo seno do kup srovnáno a tam procházel se čáp na dlouhých, červených nohách, klektal po egyptsku, nebo této řeči se byl od své matky naučil. Velké lesy táhly se kolem polí a luk a v nich ležela hluboká jezera. Ó, bylo překrásně na venkově!

V plné záři sluneční stál starý panský dvůr obklopen hlubokými průplavy a od jeho zdí až dolů k vodě visely zelené úponkovité keře, tak vysoké, že pod největšími z jich listů malé děti mohly vzpřímené státi. Bylo zde vše tak divoké, jako v nejhlubším lese. A tu vám seděla jediná kachna v hnízdě svém na vejcích; ale byla již trochu mrzutá, že to tak dlouho trvalo, než se mláďata vylíhla, a zřídka kdy někdo k ní přišel na návštěvu. Druhé kachny proháněly se raději kolem po průplavech, než by s ní seděly pod keřem a s ní hovořily.

Konečně pukalo jedno vejce po druhém. Pip! pip! zaznělo to, všecky ptáčky ozvly a vystrkovaly hlavičky. Rap! Rap! volala stará kachna, a tu vyběhla a pospíchala mláďata ze všech sil a rozhlížela se zpod velikých listů na všecky strany. Matka je nechala rozhlížeti se, nebo zelená barva jest dobrá pro oči.

„Ach, jak veliký je svět!“ pravila kachňátka. Teď ovšem měla mnohem více místa, než když ležela tam ve vejcích.

„Vy si myslíte, tohle že je celý svět?“ pravila matka. „O nikoli, rozkládá se ještě daleko na druhé straně zahrady, ano až k plotu farářovu, tam jsem ovšem ještě nikdy nebyla!“ „Nu, je vám všem tady dobře?“ dodala a vstala. „Ale ne, nejste ještě všecky, největší vejce leží posud zde. Jak dlouho to bude trvat ještě? Teď toho mám věru dost!“ A na to si zase usedla.

„Nu, jak se daří?“ ptala se jiná stará kachna, která ji navštívila.

„S tím jedním trvá to příliš dlouho,“ odpověděla stará, „neukazuje se ještě žádná dírka, ale podívej se jen na ty druhé! To jsou věru nejlíbeznější kačátka, jež jsem kdy viděla. Celý otec! Ten lotr ani jednou mne nenavštíví.“

„Ukaž, podívám se na to vejce, které nechce puknout,“ odpověděla stará. „Ó, to je podložené! Můžeš na to jed vzíti! Byla jsem také jednou tak napálena a měla jsem pěknou potíž s mláďaty, bála se ti vody. Nemohla jsem je tam ani dostat, ač jsem se namáhala, jak jsem mohla. Nic naplat! Ukaž, ať se na to vejce podívám! Ovšem, že je podložené. Nech je jen ležet a uč raději své děti plovat.“

„Chviličku ještě na tom zůstanu sedět,“ odpověděla kachna, „když jsem seděla již tak dlouho, na chvilce nesejde.“

„Jak se ti líbí,“ odpověděla stará kachna a poroučela se na to.

Konečně puklo velké to vejce. „Pip! Pip!“ zvolalo mládě a lezlo ven. Bylo velmi veliké a nápadně ošklivé. Stará kachna je pozorovala. „To je hrozně veliké kachně,“ pravila, „žádné z ostatních takhle nevypadá. Bylo

by to snad přece jen kuře? Nu, uvidíme brzy. Do vody musí, i kdybych je tam sama měla sraziti.

Druhého dne bylo překrásné počasí. Slunce zářilo jasně na zelené keře. Kačena objevila se se všemi mláďaty na průplavu. Plesk! a byla ve vodě. Dli, dli, dli, křičela a jedno kachně se svalilo za druhým za ní. Voda se nad nimi srazila, ale ihned znovu se vynořily a plavaly pyšně dál. Nožičky jich hýbaly se samy od sebe a všecky byly veselé a čtveračily ve vodě; i to ošklivé šedivé mládě plavalo spolu.

»Ne, to není jistě kuře, pravila stará kachna, stačí se jen podívati, jak nožiček užívá a zpříma se drží. Ne, je to moje vlastní dítě. A je docela hezké, když si je podrobně prohlédneme. Dli, dli, dli, pojďte se mnou, uvedu vás do světa a představím v kachním dvoře. Ale držte se hezky blízko u mne, aby vás nikdo neušláp', a zvlášť před kočkou mějte se na pozoru.«

Tak přišly do kachního dvora. Tam byl strašlivý hlomoz, nebo byly tam dvě rodiny, které se praly o hlavu úhoří, kterou konečně kočka jim uchvátila.

»Hleďte, tak to chodí na světě!« pravila kachní máma a brousila si zobák, byla by úhoří hlavu sama ráda ulovila.

»Teď užívejte noh, hleďte, ať si pospíšíte a skloňte krk před tamhle tou starou kachnou. Ta je zde ze všech nejvznešenější. V jejích žilách valí se španělská krev, proto je tak tlustá a nemotorná, jak vidíte, má červený klůcek na noze, to je něco zvlášť pěkného, je to nejvyšší vyznamenání, jakého se může kachně dostat. Znamená to, že by ji neradi ztratili a že ji má zvíře i člověk ihned poznati. Kolíbejte se, pospěšte a nestavte nohy do vnitř! Dobře vychované kachně staví nohy ven zrovna jako otec a matka. Takhle! A teď skloňte krky a zakejhejte!

To udělala kachňata; ale druhé kachny kolem dívaly se na ně a pravily: »Vida, vida, teď tu máme míti i tuto čeládku! Jakoby nás před tím již dost zde nebylo! Fi, jak to jedno kachně vypadá! Toho mezi sebou nestrpíme!« A v ráz letěla jedna kachna k němu a zobla je do šíje.

»Nechte je na pokoji!« pravila matka. »Nikomu neublíží. — Inu, ale je tak velké a podivné,« odpověděla kachna, která je zobla, »a proto musí býti pozobáno.«

»Máte hezké dětičky, matko,« pravila stará kachna s klůckem kolem nohy. »Jsou všecky dost hezké, až na to jedno, které se nepovedlo. Chtěla bych, abyste je mohla ještě jednou vylíhnouti.«

»To nejde, Vaše milosti,« pravila kachní máma. »Není ovšem hezké, ale má dobré srdce a plave tak dobře jako ty druhé, ba skoro ještě lépe. Myslím, že časem vroste do pravé míry. Leželo jen tuze dlouho ve vejci a nedostalo proto pravé postavy.«

Při tom je poškubla na krku a uhladila jeho prachové peří. Však je to kačer, pokračovala, a tu to tak nevadí. Myslím, že bude zvlášť silné a pak se již protluče.

Ostatní vaše děti jsou dost čiperné, pravila stará kachna, dělejte jen, jakobyste byla doma! obrátila se na kachňata, a najdete-li úhoří hlavu, můžete mi ji přinésti.

A tak byla doma v kachním dvoře.

Ale ubohé kachně, které naposled z vejce vylezlo a tak ošklivé bylo, bylo kousáno, škubáno a od kachen jako od slepic taháno. Je příliš veliké, říkaly jednohlasně. A krocan, který přišel na svět s ostruhami a proto se domýšlel, že je císařem, nadmul se jako koráb s plnými plachtami, postoupil zrovna na kachně, začal se durdit, až měl hlavu celou rudou jak oheň. Ošklivé kachně nevědělo, kde stát a kam se vrtnout; bylo velice zarmoucené, že bylo tak ošklivé a že se mu celý kachní dvůr vysmíval. Tak to šlo první den a čím dál bylo to horší. Ubohé kachně bylo ode všech honěno, i jeho sestry byly nezpůsobny na ně a říkaly: kdyby tě jen kočka chtěla lapit, ty ošklivče!

Ba i matka povzdechla často: Kdybys raději bylo hodně daleko! Kachny je kousaly, slepice zobáky na ně dotíraly a služka, která drůbež krmila, odkopla je.

Tu odběhlo a přeletělo plot, zkad ptáci polekáni z keřů se rozletěli.

Ach, tím je rovněž vinna moje ošklivost, myslilo kachně, stisklo oči, ale utíkalo dále. A tak přišlo až k velkému močálu, kde divoké kachny bydlily. Zde proleželo celou noc, nebo bylo velmi unavené a zarmoucené.

K ránu vylétly kachny a objevily nového soudruha. Jaký pak jsi krajan? ptaly se, a kachně se točilo a pozdravovalo na všecky strany, jak jen umělo.

Ale ty's děsně ošklivé! pravily divoké kachny. Ale to je nám jedno, jen když se do naší rodiny nepřiženíš.

Ale ubohé kachně na ženění ani nepomyslilo. Bylo docela spokojené, jen když dostalo dovolení, ze smělo ležeti v sítí a píti z močálu.

Tak tu leželo již po dva dny, když dvě divoké husy, vlastně houseři sem přišly. Nevylezly tak dávno z vejce a proto byly trochu prostořeké.

Slyš, pane kollego, ty's tak ošklivý, že právě proto se nám líbíš. Chceš se přidružiti k nám a státi se tažným ptákem? Zde docela blízko na jiném jezeře bydlí několik roztomilých divokých husiček, samé to slečinky, které rozkošně ‚rap, rap, rap' říkati umějí. Tam můžeš snadno k štěstí přijíti i při své ohyzdnosti.

Píf, paf! zaprásklo to náhle a oba houseři padli mrtví do rákosí a voda se kolem červeně zbarvila.

»Pif, paf!« zaprásklo to opět, a celé roje divokých hus vyletěly z rákosí. A opět a opět to zaprásklo. Byla veliká honba, myslivci oblehli celý močál, ano někteří seděli nahoře v korunách stromů, které se daleko nad rákosí vypínaly. Modrý kouř prachu táhl jako oblaka přes tmavé stromy a dále přes močál. Pak přišli lovečtí psi. Plesk! plesk! znělo to v rákosí. Sítí a rákos nakláněly se na obě strany. Jaké to bylo leknutí pro ubohé kachňátko!

Otáčelo hlavou, aby ji skrylo pod křídla; ale v témž okamžiku stál strašně veliký pes před ním; jazyk visel mu daleko z chřtánu a jeho oči svítily děsně. Dotkl se kachňátka tlamou, ukázal, jak bílé zuby má, a plesk! plesk! — vrátil se opět, aniž by je byl chytil.

»Zaplať Pánbůh!« vzdychlo kachně, jsem tak ošklivé, že mne ani pes nechce zvednouti.«

A tak leželo docela tiše, co broky rákosím svištěly a rána za ranou padala. Teprve pozdě kolem vše utichlo, ale ani tenkrát neodvážilo se ubohé kachně povstati. Čekalo ještě několik hodin, než se rozhlédlo a pak pospíchalo, jak mohlo, z močálu pryč. Běželo přes louky a pole v takové bouři, že sotva mohlo dostati se ku předu.

K večeru stihlo chudičkou chatrč selskou, která byla tak na spadnutí, že ani sama nevěděla, na kterou stranu se má sřítiti, a proto zůstala státi. Ale teď burácela bouře kolem kachněte, že si musilo sednouti, aby mohlo bouři čeliti, a bylo to ještě hůře. Tu si všimlo kachně, že byly dvéře jedním křídlem vypáčené a tak na křivo visely, že právě otvorem mohlo proklouznouti do jizby, a to také učinilo.

Zde bydlila stará žena se svou kočkou a slepicí. Kočka, které říkali »synáček«, uměla zkřiviti hřbet a přísti, ano uměla i jiskrami sršeti, když byla potmě proti srsti pohlazena. Slepice měla nízké nohy a říkali jí proto »chromonožka«. Kladla pilně vejce. Paní měla zvířata ráda jako vlastní děti.

Hned z rána druhého dne spozorováno cizí kachňátko. Kočka začala přísti a slepice kdákati.

»Co je to?« zvolala žena a ohledla se. Jelikož však dobře neviděla, považovala kachně za tučnou kachnu, která zabloudila. »To jest vzácná korist!« pravila. »Nyní mohu dostati kachní vejce, není-li to kačer, což musím vyzkoumati.«

A tak vzato kachňátko na tři neděle na zkoušku. Ale vejce nepřišly. Jinak byla zde kočka pánem v domě a slepice paní. Obě říkaly stále »My a svět«, neboť si myslily, že ony jsou jednou polovinou a rozhodně tou lepší. Kachněti se ovšem tu i tam zdálo, že může o tom býti také jiný názor, ale toho slepice netrpěla.

»Umíš klásti vejce?« ptala se.

»Ne!«

»Pak drž také hubu!«

A kočka pravila: »Umíš zkřiviti hřbet? Umíš přísti? Umíš jiskrami sršeti?«

»Ne!«

»Pak nesmíš též míti vlastní mínění, když rozumní lidé mluví.«

Kachně sedělo v koutě a bylo v špatném rozmaru. Mimovolně myslilo na volný vzduch a sluneční záři, a tu je přepadla tak zvláštní chuť, plavati ve vodě, že to již déle zamlčeti nemohlo, nýbrž se slepicí o tom hovořilo.

»Co tě napadá?« pravila tato. »Nemáš co dělat a tak připadáš na takové vrtochy. Buď klaď vejce, nebo předě, a jistě tě to přejde.«

»Ale je to tak skvostné plovati na vodě,« pravilo kachně, »skvostné je to, potápěti se a nechat si vodu srážeti se nad hlavou!«

»Zajisté, to musí býti veliké potěšení!« pravila slepice posměšně. »Což pak jsi se zbláznila? Zeptej se přec kočky; ta je nejmoudřejší bytost, již znám, je-li jí to tak příjemné plavati nebo potápěti se ve vodě! O sobě ani nemluvím, ale zeptej se našeho panstva, staré paní, která je nejmoudřejší na celém světě. Myslíš, že by měla potěšení plavati nebo si nechat vodu srážeti se nad hlavou?«

»Vy mi nerozumíte,« pravilo kachně.

»Když my ti nerozumíme, kdo ti má pak rozuměti? Přece nebudeš chtíti být moudřejší než kočka a paní, o sobě ani nemluvíme. Nebuď rozmazlené děcko, nýbrž děkuj raději Tvůrci za vše dobré, co ti zde bylo prokázáno. Což nebyla's přijata do teplé jizby a do rodinného kruhu, kde se můžeš něčemu přiučiti? Ale ty jsi žvanil a není to žádnou radostí s tebou obcovati. Můžeš mi věřiti, neb to dobře myslím s tebou. Haním tě otevřeně a dle toho lze poznati své skutečné přátely. Jen se hezky přičiň, abys uměla vejce klásti nebo přísti neb jiskrami sršeti.«

»Myslím, že se mi chce do širého světa,« pravilo kachně. »Ano, to jen udělej!« odpověděla slepice.

Na to kachně odešlo. Plavalo po vodě a potápělo se, ale všecka zvířata je pro jeho ošklivost přehlížela.

Tak přišel podzimek, listy v lese sežloutly a zhnědly, bouř je odnášela a vířila v nich, zimy valně přibývalo. Těžká mračna visela na nebi a na plotě seděl havran, který křičel: »Krá! krá!« a »Au!« samou zimou. Ano, záblo již při pouhém na to pomyšlení. Ubohému kachněti nevedlo se opravdu dobře.

Jednou večer — slunce zrovna divukrásně zapadlo — vyletěl z šera zástup velkých nádherných ptáků, jakých kachně nikdy nevidělo. Byli ohnivě bílí a měli dlouhé táhlé krky: byli to čápi. Vyráželi podivný zvuk, vznášeli nádherná velká křídla a odlétali ze studených krajů pryč do teplých zemí, na širé moře. Vzlétali tak vysoko, tak vysoko, že ošklivému kachněti při tom bylo podivno okolo srdce. Jako kolo točilo se ve vodě, natahovalo krk po nich a vyráželo tak zvláštní křik, že se samo před sebou pořádně bálo. Nemohlo ty nádherné, velké ptáky zapomenouti a když jich více dohlédnouti nemohlo, ponořilo se až ke dnu hluboko a když zase vyšlo na povrch, bylo celé zmatené a vzrušené. Nevědělo ovšem, jak těm ptákům říkají, ani kam táhnou, ale zamilovalo se do nich jako nikdy před tím. Ale při tom necítilo závist, jakby mu mohlo též napadnouti, přáti si takové krásy! Bylo by již rádo bývalo, kdyby je kachny mezi sebou vytrpěly — to ubohé, ošklivé zvíře!

Byla tuhá, studená zima. Kachně musilo neunavně plavati v rybníce, aby nezmrzlo. Ale každé noci byla díra, kde plavalo, menší a menší. Byla taková zima, že ledová kůra praskala a skřípěla, a kachně musilo stále nohami pohybovati, aby se díra docela neuzavřela. Konečně bylo již unaveno úplně, leželo tu tiše, až zamrzlo v ledu. Druhého dne šel sedlák okolo a ten spozoroval ubohé zvíře. Přistoupil blíž a rozbil led svým dřevákem, vytáhl kachně a odnesl je své ženě. Tam přišlo opět k sobě.

Děti chtěly si s ním hráti. Ale kachně myslilo, že mu chtějí ublížit, a vjelo v úzkosti zrovna do mísy s mlékem, až toto kolem po světnici stříkalo. Paní zděšením rukama lomila, a kachně vlétlo nejdřív do másnice,

odtud do sudu s moukou, a opět do výšky. Ó běda, jak vypadalo! Paní kricela a tloukla po něm kleštěmi od kamen, děti se svalily při tom na hromadu a smály se a hlomozily. Na štěstí byly dvéře otevřené, a tak se mohlo kachně skrze keře do čerstvě napadlého sněhu zachrániti, a tam zůstalo ležet na smrt vysílené.

Bylo by však příliš smutné, vypisovati všecku bídu a nouzi, již musilo kachně v tuhé zimě vytrpěti. — Leželo v bahně mezi sítím, když začlo opět slunce svítit, skřivánci zpívat, když bylo jaro. Tu mohlo náhle křídla rozpjati. Silněji zašuměla než dřív a mocně je unášela odtud. A nežli si kachně dobře uvědomilo, jak mu bylo, ocitlo se ve veliké zahradě, kde jabloně byly v plném květu, kde bezové keře voněly a dlouhé zelené větve nad tekoucí potůčky a průplavy rozkládaly. Ó, jak tu bylo krásně v jarní svěžesti! A zrovna proti němu pluly z houšti tři velké, krásné labutě. Šuměly křídly a lehce a půvabně nesly se po vodě. Kachně poznalo krásná ta zvířata a bylo uchváceno zvláštní truchlivostí.

»Odletím k nim, k těmto královským ptákům! Oni mne ovšem ukouší k smrti, jelikož já, tak ošklivé zvíře, odvažuji se k nim se přiblížiti. Ale buďsi! Lépe abych bylo od nich usmrceno než od kachen škubáno, od slepic štípáno,

od služky strkáno a musilo trpěti nedostatek v zimě!« Na to slétlo na vodu a plulo vstříc těmto nádherným ptákům. »Sotva tito kachně uzřeli, vyřítili se po něm se zčepejřenými perutěmi.

»Nu, zabte mne!« pravilo ubohé zvíře, schýlilo hlavu na zrcadlo vodní a očekávalo smrt — ale co tu spatřilo v čisté vodě? Vidělo pod sebou vlastní svůj obraz, ale nebyl to již nemotorný, černý, ošklivý pták, byla to labuť sama.

Nevadí, naroditi se mezi kachnami na dvoře, jen když se leželo ve vejci labutím.

Nyní cítilo se dokonale šťastným za všecku tu nouzi a tíseň, jež posud vytrpělo. Nyní dovedlo teprve oceniti plně své štěstí a nádheru odevšad mu kynoucí. A velké labutě pluly kolem a hladily je zobáky.

Teď přišlo několik malých dětí do zahrady. Házely chléb a zrní do vody a nejmladší křičelo: »Tady jest nová labuť!« A ostatní děti spolu zajásaly: »Ano, nová labuť!« Tleskaly, tančily kolem a zavolaly otce i matku. Házely chléb a koláče do vody a všecky říkaly: »Ta nová je nejkrásnější, tak mladá a tak majestátní!« A staré labutě se před ní ukláněly.

Tu se mladá labuť velice styděla a ukryla hlavu pod křídla. Bylo jí tak divně okolo srdce, nevěděla, jak; byla tuze šťastná, ale nijak pyšná, nebo dobré srdce se nestane nikdy zpupným. Vzpomínala na to, jak bývala vysmívána a tupena, a jak teď všichni říkají, že je nejkrásnější ze všech krásných ptáků! Bezové keře ukláněly své haluze k ní do vody a slunce svítilo teple a krásně. Tu zčepejřila peří, vzpjala štíhlý krk a zajásala z plného srdce: »O takovém štěstí se mně ani sníti nemohlo, když jsem byla ošklivým kachnětem!«

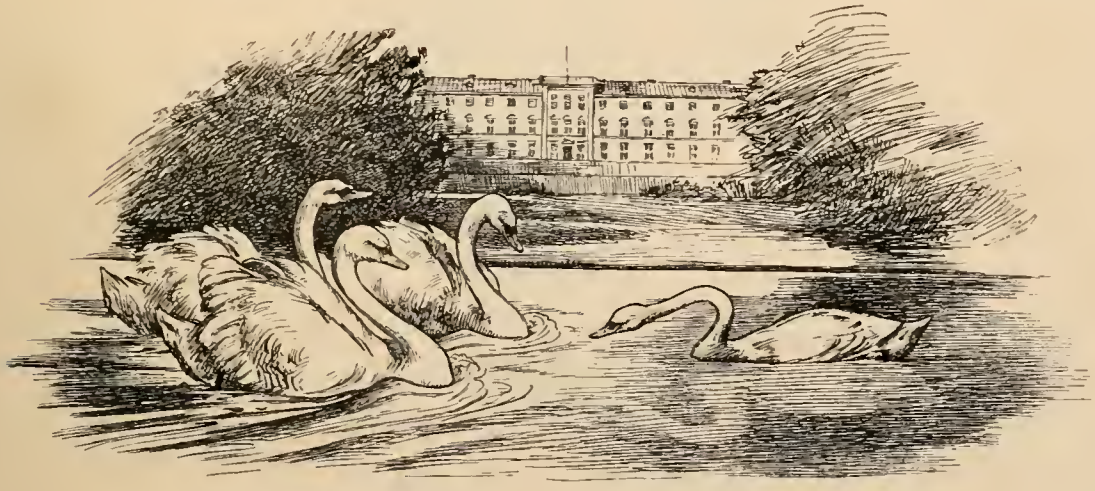

O HLOUPÉM HONZOVI

HLUBOKO V STŘEDU ŘÍŠE LEŽEL STARÝ PANSKÝ DVOREC . . .

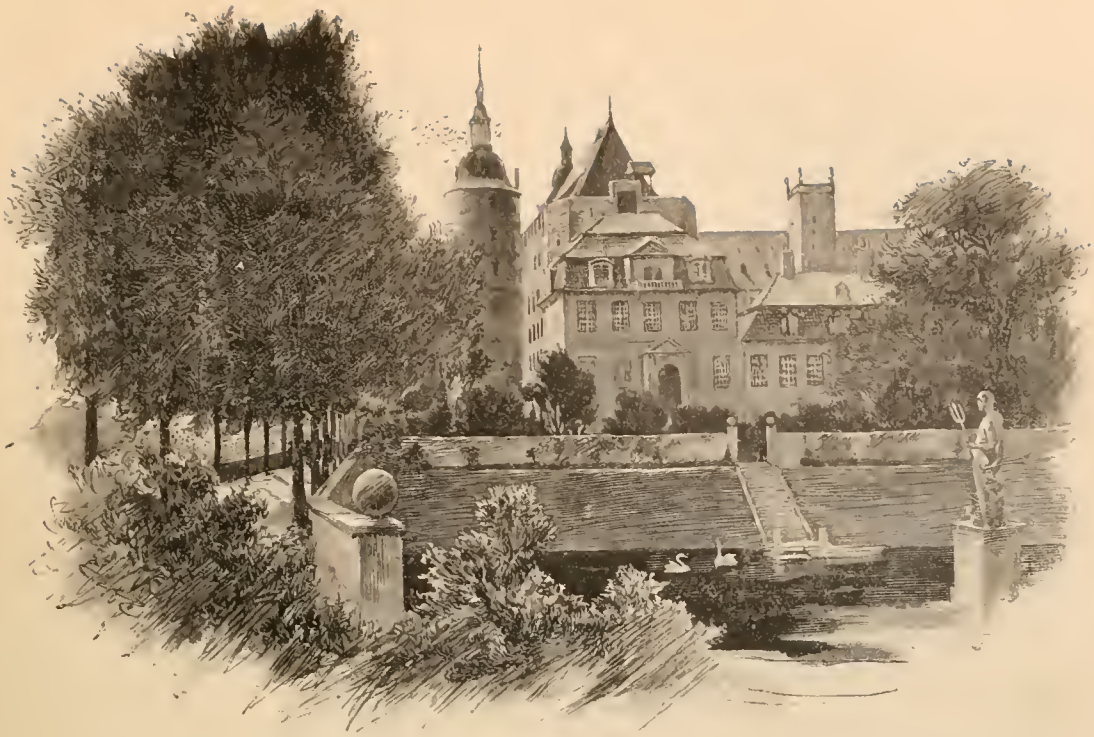

Hluboko ve středu říše ležel starý panský dvorec a tam žil statkář, který měl dva syny, kteří byli tak chytří a vtipní, že polovičky dosti by bylo. Tito chtěli se ucházeti o dceru krále, nebo dala oznámiti, že vezme si toho za muže, s kterým se nejlépe pobaví. Celý týden připravovali se ti dva na námluvy. To byla nejdelší lhůta k tomu jim dovolená. Ale byla též právě dostatečnou, neboť měli pěkné předběžné vzdělání, což je vždy věc velice užitečná. Jeden uměl celý latinský slovník jakož i tři ročníky »Denního listu« z paměti, a to z předu i ze zadu. Druhý byl seznámen se všemi paragrafy zákona, a se vším, co má věděti každý cechmistr. Tím způsobem doufal, že se dovede baviti o všech záležitostech státních, a mimo to uměl též šle vyšívati; byltě věru hodně obratný a čiperný.

»Já dostanu dceru královskou!« říkali oba a otec dal každému z nich nádherného koně. Ten, který uměl slovník a noviny z paměti, dostal vraníka, znalec zákonů, který nad to uměl též vyšívati, bělouše, a k tomu namazali si oba ještě koutky úst rybím tukem, aby je měli pružnější. Čeleď všecka stála ve dvoře dole, aby viděla, jak na koně budou vstoupati. V posledním mžiku objevil se třetí bratr, nebo byli tři, ale toho nikdo nepočítal, jelikož nebyl učený jako ti dva druzí, a každý mu krátce říkal: »Hloupý Honza«.

»Kam pak?« ptal se, »vždyť máte nejlepší sváteční šaty.« — »Ke dvoru, chceme se baviti s dcerou krále a vzíti si ji za ženu. Což jsi neslyšel, co se po celé zemi prohlašovalo?« A vyprávěli mu o tom.

»U čerta!« zvolal Honza, »to musím též jíti tam!« Ale bratři se mu vysmáli a odjeli.

»Tatínku, dejte mi koně,« pravil Honza, »mám velikou chuť se oženiti. Vezme-li si mne, vezme si mne! Nevezme-li si mne, vezmu si ji přec!«

»Jaký to žvast!« pravil otec, »tobě nedám koně. Neumíš ani mluviti, co ty bratři, to jsou pravá pážata!«

»Nedostanu-li koně,« pravil Honza, »vezmu si kozla; ten patří mně a unese mne také.« Děl a sedl na kozla, stiskl mu boky ostruhami a odcválal silnicí. »Hop! hurá! Jak ujížděl!« »Již jedu!« křičel Honza a začal zpívat, až se to daleko široko rozléhalo.

Ale bratři tiše jeli dále, nepromluvili ani slova, neboť musili si všecky ty dobré nápady, jež přednésti chtěli, dobře rozvážiti.

»Haló! Haló! Hoj! tu jsem! Podívejte se přece, co jsem našel na silnici!« S těmi slovy ukázal hloupý Honza svým bratřím mrtvou vránu, již našel.

»Hlupáku,« pravili, »co chceš s tím počíti?«

»Dám ji královské dceři!«

»To jen udělej!« pravili a v smíchu jeli dále.

»Haló! Haló! Hoj! Již jsem tady! Koukejte, co jsem našel, to nenajdete každého dne na silnici!«

Bratři se opět zastavili, aby se podívali, co to jest.

»Hlupáku,« pravili znovu, »to jest starý dřevák, jemuž ke všemu svršek schází, chceš i ten dáti dceři královské?«

»To se rozumí,« pravil Honza. A bratři se smáli a jeli dále hodný kus napřed.

»Haló! Haló! Hoj! Tady jsem zase!« křičel Honza, »je to čím dál tím veselejší, ale haló hoj, tohle je něco vzácného!«

»Co pak jsi to zas našel?« ptali se bratři.

»Ó!« pravil hloupý Honza, »nestojí to ani za řeč, ale dcera královská bude mít radost!«

»Fi!« pravili bratři, »vždyť je to pouhé bláto z příkopu u silnice.«

»Ovšem,« pravil Honza, »a k tomu nejjemnějšího druhu, že je nelze ani v ruce udržeti.« A naplnil si tím kapsu. Nyní pustili se bratři do prudkého cvalu, tak že byli o hodinu dříve před branou města než hloupý Honza. Ale zde byli všichni nápadníci označeni číslem a postaveni do řady a šiku a tak těsně, že se pohnouti nemohli, a to bylo tuze dobře, nebo by se byli ještě poprali a potloukli, ale takhle musil státi pěkně jeden za druhým.

Všichni obyvatelé země a sídelního města shlukli se kolem zámku těsně až k oknům, aby viděli, jak dcera královská ženichy uvítá. Ale sotva některý do síně vstoupil, ztratil svou výmluvnost a byl konec.

»Nestojí za nic!« pravila dcera královská, »pryč s ním!« Konečně přišla řada na toho z bratrů, který uměl celý slovník z paměti. Ale ten nevěděl teď ani slova, zapomněl všecko, co stál venku v řadě a šiku: k tomu praskala podlaha a strop byl jeden kus zrcadlového skla, že viděl sama sebe, jak si na hlavě stojí; u každého okna stáli k tomu tři písaři a jeden městský radní, kteří všecko, co se hovořilo, ihned zapisovali, aby to hned přišlo do novin a mohlo na každém rohu za groš býti prodáváno. Bylo to hrozné a k tomu bylo ještě v kachlových kamnech tolik zatopeno, že byla celá žhavá.

»Zde je hrozné vedro!« začal ženich.

»Ovšem,« pravila dcera královská, »nebo muj otec peče dnes mladé kohouty.«

Tu máš! Tu stál jako špalek, neboť na takovou odpověď nebyl připraven; nedostal ze sebe ani slova, ač byl by rád řekl něco hodně vtipného. Tu máš!

»Nestojí za nic!« pravila královská dcera, »pryč s ním!« A tak musil jíti, jak přišel. Nyní přišel druhý bratr na řadu.

»Zde je strašné vedro!« zvolal.

»Ovšem, pečeme dnes mladé kohouty!« odpověděla dcera královská.

»Co to — co to?« pravil a všichni písaři psali. »Co to?«

»Nestojí za nic!« pravila dcera královská, »pryč s ním!« Nyní přišla řada na Hloupého Honzu. Vjel na svém kozlu zrovna do sálu.

»Zde je zatracené horko!« pravil.

»Ovšem,« pravila dcera královská, »vždyť peču dnes mladé kohouty.«

»To je mi docela vhod,« pravil Honza, »tu si mohu také dát svou vránu upéci.«

»To vám mohu k vůli udělati,« pravila dcera královská. »Ale máte-li pak něco, v čem ji můžete upéci, nemámť ani hrnce ani pánve.«

„O — o to nouzi nemám,“ zvolal Hloupý Honza vesele. „Já mám výtečné náčiní kuchyňské!“ Při tom vytáhl starý dřevák a vložil do něho vránu.

„To tak stačí zrovna na večeři,“ pravila dcera královská, »ale kde vezmeme omáčku k tomu?“

„Tu mám v kapse,“ pravil Honza, „mám jí tolik, že mohu jí i plytvati!“ Při tom vysypal bahno z kapsy.

„To se mi líbí,“ pravila dcera královská, „ty umíš odpovídat a mluvit, a proto si tě vezmu za chotě. Ale víš-li též, že každé slovo, co tu mluvíme, přijde zítra do novin? Hleď, u každého okna stojí tři písaři a jeden starý městský radní a ten je nejhorší, nebo nedoslýchá.“ Ale to řekla jen proto, aby mu strachu nahnala. Tu se všichni písaři dali do smíchu a rozlili inkoust na podlahu.

„To jsou ti páni tam naproti?“ pravil Hloupý Honza. „To musím panu městskému radnímu dát, co mám nejlepšího,“ při tom obrátil svou kapsu a stříkl mu všecko bláto do obličeje.

„To jsi si dobře pomohl,“ pravila dcera královská, „tohle bych já nedovedla. Ale já se tomu ještě přiučím.“

A tak se stal Hloupý Honza králem, dostal královnu a korunu a seděl na trůně, a to všecko máme z novin obecních starších — na něž není ovšem vždy dobrého spolehnutí.

BLUDIČKY JSOU V MĚSTĚ

BYL JEDNOU JEDEN MUŽ, KTERÝ VŽDY VĚDĚL MNOHO NOVÝCH POHÁDEK.

Byl jednou jeden muž, který vždy věděl mnoho nových pohádek; ale potom najednou nevěděl žádné, říkal, že mu došly; že pohádka, která se vždy sama k němu dostavila, již na dvéře jeho nezaklepá. Ale proč nepřicházely již? Muž ovšem po celý rok a den na pohádku nepomyslil a neřekl, že přijde a zaklepá, ale ono jí tu také nebylo, nebo venku byla vojna a doma byly starosti a nouze, jak je válka s sebou přinášívá.

Čáp a vlaštovka se vraceli z dlouhých svých cest; nepomýšleli na žádné nebezpečí; ale když přišli, byla všecka hnízda spálena. Domy lidí byly také spáleny; ploty zničeny, většinou i docela zmizely; koně nepřítele skákali přes staré hroby; byly to zlé, smutné časy; ale i ty měly konec.

»A teď jsou u konce, říkalo se. Ale pohádka pořád ještě nezaklepala u muže a nedávala ničeho o sobě věděti.

»Jistě zemřela nebo přišla v zmar jako mnoho jiného,« říkal muž.

A když přešel tak celý rok, roztoužil se vroucně po pohádce.

»Ó, kdyby jen zase přišla a u mne zaklepala!« A rozpomínal se na rozmanité postavy, v kterých k němu chodívala; brzy mladá a krásná jako jaro, rozmilé děvčátko s mařinkovým věncem ve vlasech a s bukovou haluzí v ruce, jehož oči jak hluboká lesní jezera v slunci svítily; brzy otevřela svou skřínku a nechala z ní poletovati hedvábné stuhy s verši a nápisy, které staré, milé upomínky vyvolávaly; ale nejkrásnější bylo to přece, když přišla v podobě staré matičky se stříbrobílým vlasem a velkýma, modravýma očima; ta uměla tak pěkně o nejstarších časech vypravovati, kdy ještě dávno princezny nepředly na zlatých kolovratech, nýbrž kdy ještě draci a

obrovsti plazi venku se povalovali a číhali. Tu vyprávěla tak živě, až se mu před zraky setmělo a podlaha se zdála býti lidskou krví do tmavoruda zbarvena. Bylo tu hrozno na poslech a bylo teskno a úzko při tom a přece to bylo tak divukrásné a útulné; nebo bylo tomu již velmi dávno, co se to všecko přihodilo.

»Kdyby přece jednou chtěla u mne zaklepat!« pravil muž a díval se upřeně ke dveřím, až mu samotnému černé tečky před očima tančily a on černé skvrny viděl na podlaze. Nevěděl, byla-li to krev, čili smuteční závoj z minulých, chmurných dnů.

A když tak seděl, napadla ho myšlénka, zdali se snad pohádka někam neschovala, zrovna jako ona princezna v skutečné staré pohádce, která se jen dlouho hledati nechala. Ano, kdyby ji jen našel, jistě by zazářila v novém lesku a ještě krásnější než kdy před tím!

Kdož ví! Snad se ukryla v onom pohozeném stéble, visícím na pokraji studny. Pozorně, jen pozorně! Snad leží někde v uschlé květině v jedné z těch velkých knih tamhle na polici.

Muž šel tam a otevřel jednu z nejnovějších učebnic, ale tam nebylo žádné květiny. Jednala o Holgeru Danske, starém báchorkovitém kmetu, a tam bylo psáno, že ta celá událost jest pouhý výmysl, jejž sepsal jakýsi mnich francouzský. To celé jest prý román, který později teprv do dánštiny byl přeložen a pak vytisknut. Holger Danske ani neexistoval a nemůže tedy opět přijíti, jak se vždy zpívalo a tak rádo věřívalo. Je to s ním zrovna jako s Vilémem Tellem; všecko to je pouze pověst, na niž nelze spoléhati; ano, tak to bylo napsáno v té velmi učené knize.

»Nu, proto přece budu věřiti vždy jen to, co budu chtíti,« pravil muž. »Nevyrustá jitrocel, kam lidská noha nešlápla,« praví přísloví.

Zavřel knihu, postavil ji opět, kde stála, a přistoupil ku kvetoucím kořenáčům na okně. Snad se schovala pohádka do červeného tulipánu se zlatožlutým okrajem, či snad do svěží růže tam, nebo do tmavorudé kamelie! Sluneční svit hrál po listech, ale pohádky tu nebylo.

Květiny, které tu v smutné době vojny stály, byly někdy mnohem krásnější, ale byly všecky pořezány a do věnců svázány; tyto byly zase na rakve položeny a roztaženými prapory přikryty. Snad byla též pohádka s rakvemi pochována! Ó nikoli! O tom by přece květiny věděly a rakve by se o tom dověděly, země by se toho dověděla, každá malá trávka, která klíčila, byla by to vypravovala. Pohádka nikdy neumře.

A snad byla již zde a zaklepala, ale kdo měl tenkrát pro ni smysl a sluch? Chmurně, těžkomyslně ano hněvně viděli lidé sluneční záři se opět z jara probouzeti, naslouchali tak ptačímu štěbetu, všímali si čerstvé tak zeleně. Ano i staré svěží písně národní zmlkly a tak byly pochovány s mnohým,

co srdcím drahé bývalo. Tu ovšem mohla pohádka zaklepati, ale nikdo jí neslyšel a neuvítal, a tak opět odešla pryč.

»Půjdu a budu ji hledat!« pravil muž.

»Vzhůru do kraje, do lesa, na širý břeh mořský!

Tam v dáli jest starý panský dvůr s červenými zdmi, zubatým štítem a s vlajícím praporem na věži. Slavík zpívá mezi jemně vroubkovanými listy buků dívaje se na kvetoucí jabloně a zdá se mu, že jsou to samé růže na větvích. Zde jsou včely v pilné práci na letním slunci a bzučíce oblétají svou královnu. Podzimní bouře mohla by o divoké honbě v lesích a o lidských rodech, které všecky zahynuly, vyprávěti. O vánocích zaznívá sem zpěv divokých labutí z protějších vod, mezitím co v starém domě při krbu jsou lidé naladěni poslouchati staré písně a pohádky.

V nejstarší části zahrady, kam velká kaštanová alej procházeče svým pološerem láká, bloudil muž, který pohádku hledal. Zde mu kdysi pošeptal vítr pohádku »O Valdemaru Daae a jeho dcerách«. Dryada stromu, která sama byla pohádkou, vyprávěla mu zde »Poslední sen starého dubu«. Za časů babičky byly zde přistřihané keře, ale teď bujelo jen býlí a kopřivy mezi pokácenými troskami starých kamenných figur. Mech rostl jim v očích, ale přes to viděly tak dobře jako před tím. Pouze muž, který pohádku hledal, neviděl již tak dobře jako dřív a nemohl jí najít. Kde jen byla?

Nad starými stromy odlétaly v zástupech vrány a křičely: »Odsud! Odsud!«

I vyšel ze zahrady přes příkop do olšového lesíka. Tam stál malý, šestihranný domek s dvorkem pro drůbež. V středu jizby seděla stará žena, která měla drůbež na starosti a která věděla o každém sneseném vejci a o každém vylíhlém kuřeti. Ale ona nebyla pohádkou, již muž hledal, to mohla dokázati svým křesťanským rodným i očkovacím listem, které měla v truhlici uložené.

Těsně za domem ční pahorek porostlý hlohem a čilimníkem. Tam stojí starý náhrobní kámen, který před mnohými lety z hřbitova venkovského města sem se dostal. Je to pomník bodrého městského radního, na němž jeho choť i jeho pět dcer s rukama sepjatýma a s tuhými límci kol krků kolem radního v kameně jsou vytesány. Když jsi se na náhrobek dlouho díval, zdálo se, jakoby kámen něco ze starých časů chtěl vypravovati; aspoň se tak jevilo muži pohádku hledajícímu. Když sem onoho dne opět přišel, viděl na čele v kámen vytesaného radního seděti živého motýle; tento třepal křídly, poletoval krátký kus dál a posadil se opět těsně blíž pomníku, jakoby chtěl ukazovati, co tam roste. Rostl tam čtyřlistý jetýlek, ba sedm čtyřlístků jetelových stálo tam hustě vedle sebe. Přijde-li štěstí, přijde houfně. Utrhl čtyřlístky a strčil je do kapsy. »Štěstí jest zrovna tak dobré jako peníze,«

pomyslil si muž, »ale mně by přece bylo milejší, kdybych našel jednou novou pohádku.« Ani zde ji nenašel.

Slunce zapadalo velké a žhavé, z luk se kouřilo, »stepní žínka vařila«.

Byl pozdní večer, stál sám v pokoji, díval se přes zahrady, luhy, step a břehy do dálky; měsíc jasně svítil, pára rozlila se přes louku jakoby tvořila veliké jezero, a jak pověst vyprávěla, bylo prý zde jednou jezero skutečně a měsíc ukazoval nyní obraz pověsti. Tu napadlo opět muži, co četl v městě, že Viléma Tella ani Holgera Danske vůbec nebylo, ale ve víře lidu zůstali přece, právě jako to jezero zde před ním, živoucí obraz pověsti. Ano, Holger Danske se vrátí zase!

Co muž zde takto stál a přemýšlel, udeřilo něco velmi prudce na okno. Byl to pták? Či netopýr neb sova? Ovšem těm se neotvírá, ani když zaklepají. Okno se rozlétlo samo a stará žena zadívala se v něm na muže.

»Co jest libo?« pravil k ní, »kdo pak jste? Díváte se do prvního poschodí, což stojíte na žebříku?«

»Vy máte čtyřlístek jetele v kapse,« odpověděla ona, »ano vy jich máte docela sedm, z nichž jest jeden šestilístek.«

»Kdo pak jste?« ptal se muž.

»Stepní žínka!« odpověděla, »Stepní žínka, která vaří; byla jsem právě v plné práci, zátka byla již v sudu, ale jedno z malých dětí stepních vytrhlo v rozpustilosti zátku, hodilo ji až k zámku nahoru, kde uhodila do okna. Teď utíká pivo ze sudu a tím není poslouženo nikomu.«

»Ale řekněte mi přece . . .« pravil muž.

»Jen pomalu,« odpověděla žena, »teď mám cos jiného na práci!« a s tím zmizela.

Muž chtěl právě zavírati okno, když stepní žena opět v něm stála. »Již je to hotovo,« pravila, »ale polovičku piva musím zítra převařiti, bude-li jen počasí podle toho. Na co však chtěl jste se ptáti? Přišla jsem proto, že vždy slovo dodržím, a vy máte sedm čtyřlístků jetelových v kapse, z nichž jeden jest šestilístek; to vzbouzí úctu, nebo to jsou řádové odznaky, které u cesty rostou, ale jichž každý nenalézá. Na co jste se chtěl ptáti? Nestůjte zde tak pitomě, musím se opět k svému čepu a sudu navrátiti.«

Tu se vyptával muž po pohádce, zdali ji žena cestou neviděla. »Umučená dobroto!« pravila žena. »Vy nemáte ještě dost pohádek? Já bych skoro myslila, že jimi jest každý syt. Teď jsou jiné věci na práci a na jiné třeba dávati pozor; již ani děti o pohádky nestojí. Dejte chlapečkovi doutník a panence novou krinolinu, to jim bude milejší. Pohádky poslouchat! Věru teď jsou jiné věci na práci a třeba se důležitějšími věcmi zabývati.«

»Co tím chcete říci?« ptal se muž. »Co víte vůbec o světě? Vy vidíte jen žáby a bludičky!«

»Mějte se na pozoru před bludičkami,« pravila žena, »jsou venku! Jsou puštěny! O těch bychom měli mluviti! Pojďte se mnou na step, kde je potřeba mé přítomnosti; tam vám povím všecko, ale trochu si pospěšte, pokud vašich sedm čtyřlístků jetelových, z nichž jest jeden šestilístek, jest svěžích a měsíc ještě svítí.«

Ta tam byla stepní žínka.

Hodiny bily na věži dvanáct a nežli nejbližší čtvrthodina uplynula, byl již muž na dvoře, za zahradou a již stál na louce. Mlha ulehla, stepní žínka přestala vařiti.

»To to trvalo, než jste přišel!« pravila stepní žínka. »Čarodějnice a skřítkové rychleji to umějí než lidé a já jsem ráda tomu, že jsem se narodila čarodějnicí.«

»Co mi chcete tedy říci?« ptal se muž. »Běží tu o pohádku?«

»Což nemyslíte na nic jiného, musíte se stále jen po tom ptáti?« odpověděla žena.

»Nemohla byste mi snad něco pověděti o poesii budoucnosti?« pokračoval muž.

»Jenom ne tak s vysoka!« odpověděla stepní žínka, »a pak vám odpovím, máte smysl jen pro básnictví a ptáte se po pohádce, jako by to byla »dívka pro všecko«. Jest ovšem v domě ta nejstarší, ale platí vždy za nejmladší. Znám ji dobře, neb též jsem byla jednou mladá, a to není žádná nemoc dětská! Ano, byla jsem docela útlá elfí dívčina a tančila jsem s jinými při měsíci, poslouchala jsem slavíka, chodila do lesa a potkala tam slečinku pohádku, která se vždy venku potulovala. Hned ulehla si na noc do polootevřeného tulipánu nebo do jiné luční květiny, hned vklouzla do kostela a zahalila se v stuhy smuteční visící s oltářních svícnů.«

»Jak o všem dobře víte!« pravil muž.

»Nu, mohu se domnívati, že aspoň zrovna tolik vím, co vy,« odpověděla stepní žínka. »Pohádka a poesie jsou dva lokte jedné a téže látky a lze jich užiti dle libosti. Ale díla jich lze lehko nápodobiti a dostati je pak líp a laciněji. Já vám je dám i zadarmo, toužíte-li po nich, nebo mám celou skříň plnou poesie v lahvích. Je to výtažek ze všeho, to nejjemnější, jak sladké tak i hořké koření. Mám všecko v lahvích, co lidé poesie potřebují, aby si tím o svátcích kapesník postříkali a k tomu voněli.«

»Povídáte mi tu zcela zvláštní věci,« odpověděl muž, »máte vskutku poesii na láhve?«

»Víc než snésti dovedete,« odpověděla žena. »Znáte snad pohádku o dívce, která na chléb šlápla, aby si nepošpinila své nové střevíčky? Můžete ji dostat psanou i tištěnou.«

»Ale tu jsem já sám vypravoval,« odvětil muž.

»Pak ji ovšem znáte,« pokračovala žena, »a víte též, že dívka se propadla do země až k stepní žínce, právě v tom okamžiku, když ďáblova prababička u ní byla návštěvou, aby si prohlédla novou várku. Viděla propadávající se dívku a vyprosila si ji jako dárek na památku své návštěvy. Já ji dala a dostala navzájem darem něco, čeho jsem posud neužila, totiž cestovní lékárničku, celou skříň na láhve stočené poesie. Prababička udala, kde má skříň státi, a tam stojí do dneška. Jen se podívejte! Máte přece své čtyřlístky jetele, z nichž jest jeden šestilístek, v kapse a tak skříň bezpečně uvidíte.«

A v skutku v mechu leželo něco, co se velkému pahýlu olše podobalo; to byla skříň prababičky. Stepní žena tvrdila, že tato skříň jemu i každému jinému, jakmile jen ví, kde skříň stojí, v každé době a v každé zemi celého světa je otevřena. Skříň se mohla otvírati z předu i ze zadu na všech stranách a rozích, bylo to pravé dílo umělecké, ačkoliv vypadala jako starý kmen olše. Všichni básníci světa, zvlášť domácí, byli zde nápodobeni. Jejich duch byl studován, posouzen, obnoven, koncentrován a stažen do lahví. S velkým porozuměním, neřku-li geniem vytáhla prababička z příhrady všecko, co takřka po tom či onom básníku chutnalo, přidala k tomu trochu ďáblova koření a teď měla jeho poesii pro všecko časy v láhvi.

»Ať se podívám!« pravil muž.

»Ovšem, ale musím s vámi ještě jiné věci sděliti,« pravila stepní žena.

»Ale teď jsme právě u skříně,« namítl muž dívaje se do ní. »Zde jsou láhve v každé velkosti. Co je v této zde a co v té druhé tam?«

»Zde jest tak zvaná ‚vůně májová‘,« odpověděla žena, »netknula jsem se jí ještě nikdy, ale vím, že vznikne hned krásné lesní jezero s vodními liliemi, třtinami a divokým puškvorcem, jen když jedinou krůpěj na zem vylejete. Ale když stříknete dvě kapky na starý sešit úkolů — byť to byl sešit třeba žáka nejnižší třídy — tu promění se to hned ve vonnou divadelní hru, již lze velmi dobře provozovati a při níž lze snadno usnouti, nebo tak silnou vůni vydává. Má to snad býti pro mne lichocení, nebo láhev má nápis: ‚Várka stepní žínky‘. Zde naproti stojí ‚láhev pohoršení‘. Vypadá, jakoby jen špinavou vodu obsahovala, ale s šumivým práškem městského klepu, s třemi loty lží a dvěma gramy pravdy, promíchaná březovou větví, která nebyla vzata z kárné metly v soli naložené a vyříznuta z krvavého hřbetu hříšníka, nebo z metly učitele — ne, ale která byla vzata přímo z koštěte, jímž okapy se čistí.«

Tam stojí láhev zbožné poesie v tónech žalmových. Každá kapka zní jako zaskřípání pekelných vrat a jest upravena z krve a potu bičovaných; mnozí tvrdí, že by to byla pouze žluč holubí, ale holubi jsou nejzbožnější zvířata, nemají, jak lid praví, žluči — ale lid se v přírodopise nevyzná.

A tu stála láhev všech lahví; zabírala polovičku skříně. Byla to láhev ‚všedních historek‘. Byla ovázána svinskou koží a přes ni ještě blanou, neb mohla lehce leccos ztratiti ze síly své. Každý národ mohl dostati zde svou vlastní polévku, která dle toho, jak se lahví zatřáslo, vytékala. Byla zde staroněmecká polévka krvavá s lupičskými knedlíčky i řídká domácí polévka se skutečnými dvorními rady, kteří jako kořínky v ní leželi, a na povrchu plovala filosofická mastná voda; tam byla i anglická polévka guvernantek i francouzská ‚potage à la coque‘ z kohoutích kostí a vrabčích vajec připravená, dánsky ‚kankanová‘ zvaná, ale nejlépe ze všech chutnala ‚kodaňská rodinná polévka‘, ovšem jen domorodcům.

Zde stála též ‚tragedie‘ v láhvi šampaňského; mohla vybuchnouti a to také má. ‚Veselohra‘ se vyjímala jako jemný písek k tomu určený, aby byl lidem sypán do očí, totiž veselohra jemnější. Hrubší byla rovněž do lahví stažena, ale skládala se nejvíc z plakátů budoucnosti, na nichž jméno kusu bylo to nejlepší. Byly tam výtečné názvy veseloher.*)

Při těchto vysvětlivkách upadl muž v hluboké zamyšlení. Ale stepní žena mluvila rychle dále; chtěla býti co nejdříve s tím hotova.

»Nu, již jste se na ten krám dost vynadíval,« pravila, »teď víte, co v něm jest. Ale to nejdůležitější, co byste měl vědět, posud nevíte. Blu-

*) Zde jsou uvedeny některé názvy divadelních her jako: »Ona je na mol opilá«, »Sladký osel« atd. pro českého čtenáře docela bezvýznamné.

dičky jsou v městě, a to je závažnější než poesie a pohádky. Neměla bych vlastně o tom se ani zmiňovat, ale je to jakási prozřetelnost neb osud, co mne náhle přepadá. Jest mi, jako bych se nutila mluviti o tom, a nemohu to zamlčet. Bludičky jsou v městě! Jsou puštěny! Mějte se na pozoru, vy lidé!«

»Nerozumím slova z toho,« pravil muž.

»Buďte tak dobrý a sedněte si na skříň,« odpověděla žena, »ale nespadněte do ní, nebo byste mi rozbil láhve, a víte přece, co v nich jest. A teď vám chci vypravovat tu velkou událost, stala se teprve včera, ale stala se dle všeho také již dříve. Tenkrát potrvá však ještě 364 dnů. Víte přece, kolik dnů rok má?«

Na to stepní žena vypravovala:

»Zde venku na stepi se včera večer něco velkého událo! Byly totiž křestní hody. Narodila se mladá bludička, ba narodilo se dvanáct bludiček a sice toho druhu, které mohou, kdy se jim zlíbí, vystupovati jako lidé, mezi nimi se procházeti a tak jednati, jakoby byly skutečnými lidmi. Byla to na stepi velká událost a proto tančily všechny bludičky a všichni ohniví muži jako malá světýlka přes louky a slatě. Jsou také totiž bludičky ženského pohlaví, ale o těch se z pravidla nemluví. Já seděla již na své skříni a měla jsem dvanáct právě narozených bludiček na svém klíně; ty leskly se jako světlušky, ano začínaly již skákat, byly větší každou minutu, tak že již po čtvrt hodině každá z nich se svým otcem neb strýcem měřiti se mohla. Nyní jest prastarý nezvratný zákon či výhoda, že, stojí-li měsíc jak včera stál a věje-li vítr jako včera vál, všem bludičkám, které v této hodině a minutě se narodí, dopřáno a dovoleno jest v lidi vjížděti a že každá po celý rok v okolí svém moc svou provozovati může. Může do člověka vjeti, z něho mluviti a všecky libovolné pohyby dělati. Může vzíti na se buď ženskou nebo mužskou podobu a jednati v jejím duchu a dle své vrozené povahy, že konečně vykoná vždy, co kdo zamýšlel. Ale v době jednoho roku musí 365 lidí na scestí a bludné stezky svésti, totiž na skutečné bludné cesty, vzdalovati je od všeho, co pravé a dobré. Když se jí toto podaří, dostihne nejvyššího, co bludičce může být poskytnuto, totiž cti, býti běhounem před státním kočárem Satana, nositi ohněrudý háv a chrliti jasné plameny ze chřtánu. Po tom se obyčejné bludičce nadarmo sliny v ústech sbíhají! Ale pro ctižádostivou bludičku, která chce vyniknouti, je to spojeno s velkým nebezpečím a s nemalými obtížemi. Nebo když člověk pozná, koho má před sebou a bludičku odfoukne, musí ona do močálu zpět a kdyby bludička dříve, než rok uběhne, zatoužila po své rodině a úmyslu svého se vzdala, musí také pryč, nesmí již jasně hořeti, shasne po krátkém čase a nesmí již býti rozsvícena. Je-li však rok u konce, aniž bludička 365 lidí svedla s cesty pravdy, dobra a krásy, pak jest odsouzena, že musí ležeti ve shnilém pařezu a světélkovati, ale hnouti se

nesmí, a to je nejstrašnější trest pro nepokojnou bludičku. To vše jsem dobře věděla a řekla to těm dvanácti malým bludičkám, které jsem měla na klíně, a ty byly nad tím radostí celé poblázněny. Ovšem řekla jsem jim, že by bylo nejjistější a nejpohodlnější pro ně, aby se té cti zřekly a ničeho nepodnikaly. Ale o tom nechtěly ty mladé plaménky ani slyšeti, v duchu viděly se již, jak chrlí ze chřtánů rudé ohně a krvavě jak svítí.

»Zůstaňte u nás!« pravily staré bludičky. »Ne, jen si s lidmi pohrávejte!« volaly jiné mezi to. »Lidé vysušují louky, odstraňují všecko, co bude z našich potomků?«

»Chceme plápolati, jasně plápolati!« pravily novorozené bludičky, a tím bylo vše rozhodnuto.

Brzy na to odbýván byl krátký minutový ples. Elfy točily se třikrát v kruhu s ostatními, nebo jindy obyčejně jen vespolek tančívaly. Na to byly dary kmotrů rozdávány — »dělati misky«, říká se tomu — a jako oblázky lítaly dárky přes bažinu. Každá elfa darovala cípek svého závoje. »Vezmi«, řekla svému kmotřenečkovi, »pak dovedeš vyšší tance a nejtěžší kroky a obraty, kdykoli jich budeš potřebovat. Tím nabudeš pravého držení těla a můžeš se pohybovati v nejupjatější společnosti.« Krkavec noční učil každou mladou bludičku »Kra, kra, kra!« říkati, ale říkati to vždy na pravém místě, a to je velký dar, který se vždy vyplácí. Sova a čáp také s něčím se dostavili, ale zdálo se jim, že to nestojí za to, aby se o tom mluvilo, a proto také o tom šířiti se nebudeme. Divoká honba krále Valdemara hřměla právě přes step a když panstvo o křtinách zaslechlo, darovalo pár výtečných psů, kteří s rychlostí větru uhánějí a jednu neb až tři bludičky dobře unésti mohou. Též dvě stará strašidla z Alp, můry zvaná, účastnila se hostiny. Naučily bludičky ihned umění, jak se proklouzne klíčovou dírkou; kdo toto umění zná, pro toho není více zavřených dveří. Nabídly se též, že zavedou mladé bludičky do města, kde byly tuze dobře známé. Obyčejně jezdívaly na vlastní dlouhé kštici z týlu, již do uzlu sbalily, vzduchem, ale tenkráte posadily se na honicí psy, vzaly mladé bludičky, které lidí lákati a sváděti měly, na klín — a frr! byly ty tam! To se všecko stalo včera v noci a teď jsou bludičky v městě a začly již své dílo, ale jak to dělají, to byste asi rád věděl. Já mám proroka povětrnosti v svém velkém palci a ten mi vždy něco poví.«

»Ale to je hotová pohádka!« pravil muž.

»Ne, to je teprve počátek pohádky,« odvětila žena. »Můžete mi snad říci, kde se bludičky teď honí a jak se chovají a v jakých podobách vystoupily, aby lidi i s pravé cesty sváděly?«

»Myslím,« odpověděl muž, »že by bylo možno napsati celý román o bludičkách a hned román o XII svazcích, vždy jeden o každé bludičce, či ještě lépe prostonárodní hru divadelní.«

»Tu byste měl napsati,« pravila žena, »či raději ne, nechte toho raději!«

»To jest ovšem pohodlnější a příjemnější,« odpověděl muž, »netřeba se nechat pak trhati v časopisech, což pro našince bývá zrovna tak nepříjemné jako pro bludičku ležeti v strouchnivělém stromě, svítit a nesměti se ani hnouti.«

»Mně je to jedno,« pravila žena, »ale nechte raději psáti jiné, kteří to dovedou, a ony, kteří to neumějí. Ráda vám dám starý čep ze sudu, který má tu moc, že skříň s poesií v lahvích může otvírati. Odtamtud si mohou pak spisovatelé nabrati, čeho se jim nedostává. Ale vy, dobrý muži, tak se mi zdá, jste si již právě dost prsty inkoustem zamazal a konečně jste dospěl věku, kdy člověk začíná být rozumným, že vás to již asi sotva drážditi bude, každý rok na honbu za pohádkou se vydávati. Jsou teď důležitější věci na práci, doufám, že jste rozuměl, co se stalo?«

»Ovšem, bludičky jsou v městě,« odpověděl muž, »já to slyšel a též pochopil. Ale co mám dělati při tom! Zasypali by mne hrubstvím, kdybych řekl lidem: ‚Podívejte se, tady jde bludička v poctivém kabátu!‘«

»Ó, chodí také v spodničkách,« pravila žena. »Bludička může vzíti na se každou postavu a může všady vystupovati. Chodí také do kostela, ale ne k vůli pánu Bohu, nýbrž vjela právě do kněze. V den voleb řeční, ale ne k vůli lidu a zemi, nýbrž jen pro svůj prospěch. Je také umělcem nejen s hrncem barev, nýbrž též v hrnci divadelním, ale když se jí nejlépe vládne, tu bývá po hrnci. Ale já tu žvaním a žvaním a všechno vypovím, co mám na jazyku, a to v neprospěch vlastní rodiny. Ale já jsem právě k tomu určena, abych byla záchrankyní lidí. Neděje se to opravdu z úmyslu aneb abych dostala medaili, ba to je to nejpošetilejší, co mohu dělat, nebo prozradím to básníkovi a tu to brzy zví celé město.«

»Město si to velmi málo vezme k srdci!« odpověděl muž. »Ani jediný si toho nevšimne a kdybych na ně s nejpřísnější horlivostí volal: ‚Bludičky jsou v městě!‘ pravila stepní žena, ‚proto dejte pozor!‘ — tu budou mysleti, že jen pohádku zas vypravuju!«

ČÁPI

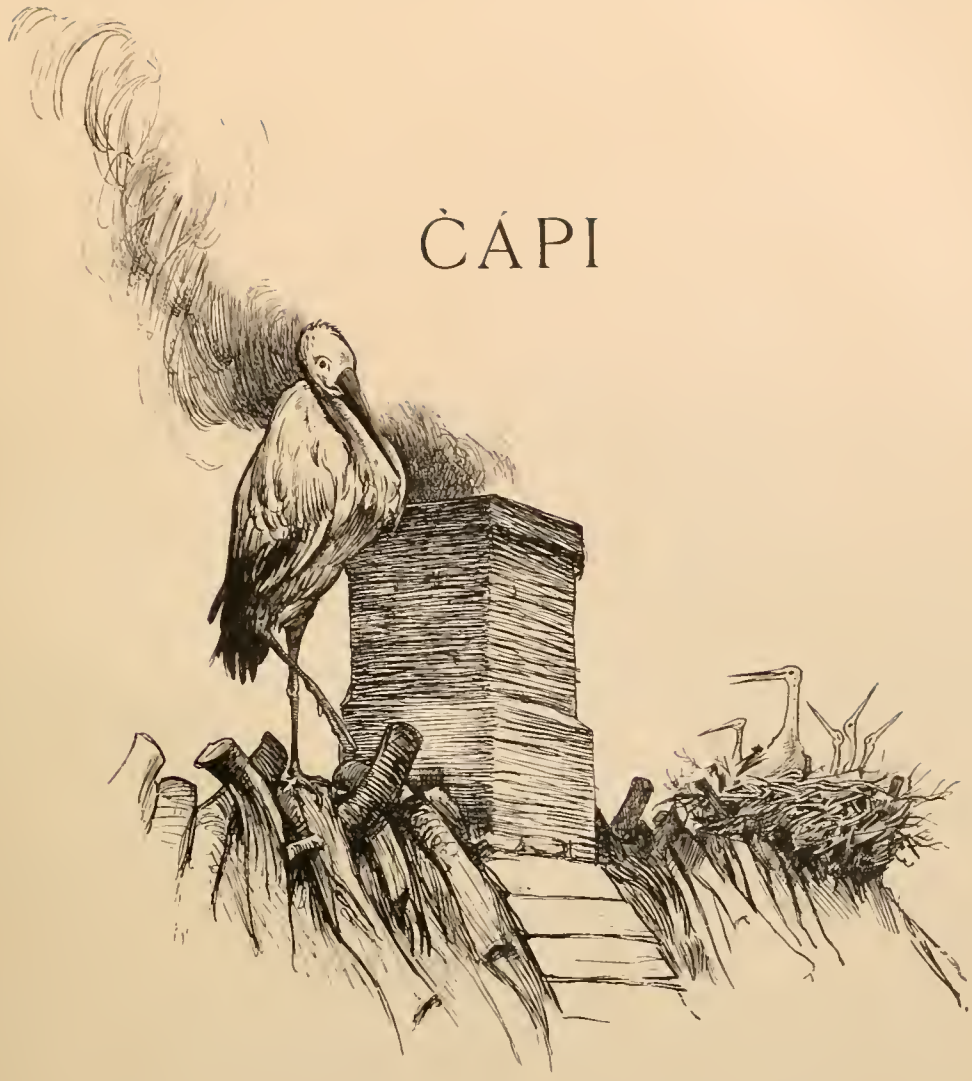

NA POSLEDNÍM DOMKU VESNICKY . .

Na posledním domku vesničky bylo čapí hnízdo. Čápice seděla tam u svých čtyř mláďat, která hlavičky s černými zobáčky — nebo jim ještě nezčervenaly — vystrkovala.

Kousek dál od hnízda stál na hřebenu střechy otec čáp. Vyzvedl jednu nohu, aby se také trochu namahal, když na stráži stál. Mohlo se mysleti, že jest ze dřeva vyřezán, tak tiše stál tam.

»Vypadá to jistě hodně pansky, když má paní moje stráž před hnízdem,« myslil si. »Lidé nemohou věděti, že jsem její muž, a jistě věří, že jsem byl sem komandován. Vypadá to docela feudálně.« A neúnavně stál na jedné noze.

Dole na ulici hrál si zástup dětí. Jak spatřil čápa, začal jeden z chlapců, ten nejsmělejší, a pomalu všichni za ním zpívati starou píseň o čápu, jak se na ni rozpomenouti mohli.

Zved čáp svou jednu nohu výš,
zobákem nyní klektá, slyš!
Čápice v hnízdě dojata
si hlídá svoje mláďata.
První bude pověšeno,
druhé bude upáleno,
třetí bude upečeno,
čtvrté bude zastřeleno.

»Poslyš, co kluci zpívají,« pravila čápata. »Povídají, že budeme upečena a nabodnuta na rožeň.«

»Z toho si nesmíte ničeho dělat,« zvolala čápice, »neposlouchejte to, pak vám to neuškodí.«

Ale chlapci zpívali písničku vždy od začátku a ukazovali prsty při tom na čápy. Jediný hoch, jmenoval se Petr, povídal, že je to hřích, vysmívati se zvířatům, a nezpíval s sebou.

Čapice potěšila své děti, řkouc: »Nedbejte toho, vizte jen, jak váš otec kluďně stojí a k tomu na jedné noze.«

»Ale my se bojíme!« křičela čápata a stáhla hlavy hluboko do hnízda. Když se druhého dne děti opět ku hře sešly a čápy spatřily, začaly opět zpívati:

První bude pověšeno,
druhé bude upáleno . . .

»Budem upečena či pověšena?« ptala se čápata.

»Ne, nebudete,« odpověděla matka, »ale musíte se naučiti lítat; chci vás naučiti tomu. Pak vyletíme spolu na luka a navštívíme žáby. Tyto ukloní se před námi až do vody a zazpívají »kvak, kvak!« a my je potom sníme. To bude radost!«

»A co potom?« ptala se ptáčata.

»Pak se shromáždí všickni čápi, kteří tu v kraji bydlí, a pak začne velké podzimní cvičení. Tu třeba umět dobře lítati, neb to jest velmi důležité; nebo kdo neumí lítati, toho probodne vůdce zobákem. Proto se přičiňte hodně, až začne vyučování v lítání!« —

»Ale pak nás přece nabodnou na rožeň, jak chlapci tvrdí, a poslyš, teď to křičí opět.«

»Poslouchejte mne a ne kluku,« pravila čápice. »Po velikém cvičení odletíme do horkých zemí, daleko odtud přes hory a lesy. Odletíme až do Egypta, kde jsou trojhranné kamenné stavby vybíhající v hrot a sahající až do oblak. Slují pyramidy a jsou starší, nežli si čáp vůbec může představiti. Tam je také řeka, která vystupuje z břehů svých a celou zemi bahnem přikryje. Tam se brodíme bahnem a požíráme žáby.«

»Áá!« zvolala všecka čápata!

»Ano, tam je překrásně! Celý den se tam nic jiného nedělá, než jí, a zatím co se tam tak dobře máme, není v zdejším kraji ani jediného kvítečku na stromech. Je tu potom taková zima, že i oblaka v kusy zmrznou a v malých, bílých vločkách dolů padají.«

Tím myslila čápice sníh; nemohla se určitěji vysloviti.

»Zmrznou také pak rozpustilí kluci v malých kouskách?« ptala se čápata.

»Ne, v kusech zrovna nezmrznou, ač leckdy mnoho k tomu nechybí; ale musí seděti v tmavé jizbě za kamny. Vy zatím můžete poletovati v cizích zemích, kde jest květin dost i záře sluneční.«

Zatím uběhl nějaký čas a čápata byla tak velká, že mohla vzpřímená státi v hnízdě a daleko se kolem rozhlížeti. Otec čáp chodil každodenně s hezkými žabkami a hádaty a různými čapími pochoutkami, které jen schnati dovedl.

Jak byla veselá mláďata, když jim všelijaké umělecké kousky provozoval. A on uměl hlavu až na ocas si položiti a zobákem klepati jako malým trakařem a pak jim vypravoval pohádky a všecky se týkaly bahna a malých močálův.

»Ale teď již třeba, abyste se naučila lítati, pravila jednoho dne čápice a tu musila všecka čtyři mláďata vyjíti na hřeben střechy. Ó, kterak se

kymácela, jak zkoušela rovnováhu křídly si udržeti a jak byla by již již padala dolů!

»Dívejte se na mne jen,« pravila matka. »Takhle třeba hlavu držeti, takhle třeba nohy stavěti! Jedna, dvě, jedna, dvě! To vám ve světě dále pomůže!«

Tak letěla kousek cesty, mláďata udělala za ní malý, nemotorný pochop, a bum! již ležela, nebo byla příliš těžkopádná.

»Já nechci lítat,« pravilo jedno mládě a vlezlo opět do hnízda, »já si z toho ničeho nedělám, nepřijdu-li do horkých zemí.«

Chceš tedy zde zmrznouti v zimě? Či snad tě mají kluci pověsit nebo upálit, či na rožni upéci? To je raděj ihned zavolám!

»Ne, ne!« křičelo čápě a hopkalo opět na střechu k ostatním. Třetího dne uměla již pořádně lítati a myslila, že se dovedou i vznášeti. Zkusila to a »bum!« spadla opět a musila opět křídly rychle zamávati. Teď se sběhli kluci na ulici a začli svou písničku:

»Zved čáp svou jednu nohu výš!«

»Máme sletět a jim oči vyklubati?« ptala se mláďata.

»Ne — toho nechte,« odpověděla matka, »mne poslechněte, to jest důležitější! Jedna, dvě, tři, teď poletíme všickni dohromady na pravo! Jedna, dvě, tři, na levo kolem komína! Vidíte, to bylo dobře! Poslední tep křídel byl již tak pěkný a správný, že smíte se mnou zítra vyletět do močálu. Tam se sejde několik pěkných rodin čapích se svými mláďaty. Ukažte tam, že vy máte nejlepší vychování a držte se hezky rovně a zpříma; to se dělá dobře a dodává jisté vážnosti.«

»A což se nijak nepomstíme na těch nezvedených klucích?« ptala se mláďata.

»Nechte je křičet, jak jim libo! Vy přece zalétáte do oblak a přijdete do země pyramid, co oni zde musí mrznouti a nebudou míti ani zeleného lístku ani sladkého jablíčka.«

»Ale my se chceme pomstít,« šeptala si mláďata a pak bylo v cvičení pokračováno.

Ze všech hochů na ulici žádný s takou chutí nezpíval výsměšnou písničku na čápy jako ten, který ji začal a byl to k tomu takový docela malý zmetek, sotva více než šestiletý. Čápata ovšem myslila, že mu jest nejmíň sto let, nebo byl větší než jejich otec a matka. Což věděla o tom, jak mohou býti děti i lidé dospělí!

Celá pomsta jich směřovala na tohoto chlapce; on začal s tou písničkou a stále v ní pokračoval. Čápata byla notně naň dopálena a čím větší byla, tím méně chtěla trpěti jeho výsměch. Matka jim konečně slíbiti musila, že budou pomstěna. Ale tato pomsta měla až v poslední den jejich pobytu v zdejším kraji býti vykonána. »Musíme dříve viděti, jak to provedete při velké zkoušce. Dopadne-li to špatně, že vám vůdce musí prsa zobákem probodnouti, pak mají chlapci aspoň v jednom směru pravdu, proto tedy ať to uvidíme!«

»To také uvidíš!« pravila mláďata a dávala si teprve velkou práci. Cvičila se celý den a lítala pak tak lehce a pěkně, že to byla skutečná radost.

Tu přišla jeseň a čápi se zvolna shromažďovali, aby odlétli do krajin teplejších. To bylo příprav! Přes lesy a města musili letěti, jen aby viděli, jak to vydrží; neboť velmi veliká cesta jim nastávala.

Naše čápata obstála při zkoušce tak, že dostala vysvědčení »výtečné s žabami i hady«. To bylo nejlepší vysvědčení, teď směla žáby i hady požírati a to také dělala.

»Teď se pomstíme,« pravila k sobě.

»Ovšem,« děla čápice. »Tak jsem si něco vymyslila a to bude zrovna to pravé. Vím o rybníku, kde leží všecky ty lidské děti, až přijde čáp a jejich rodičům je donese. Malé, hezoučké děti spí a sní tam tak sladce, jako nikdy potom. Všickni rodičové chtí míti takovou holčičku a všecky děti bratříčka nebo sestřičku. Poletíme teď k tomu rybníku a každému dítěti, které tu ošklivou písničku nezpívalo a čápům se nevysmívalo, jednoho neb jednu přineseme.«

»Ale co ten zlý chlapec, který začal zpívati, co tomu uděláme?«

»Tam v rybníce leží mrtvé děťátko, které se uspalo do smrti; to mu přineseme a musí plakat, že dostal mrtvého bratříčka. Ale ten dobrý hoch, na kterého jste jistě nezapomněli, ten, který pravil, že je to hřích, vysmívati se zvířatům, ten dostane nejen bratříčka, nýbrž i sestřičku od nás a jelikož se chlapec jmenuje Petr, budete se všichni dohromady také Petr jmenovati.«

A jak to čápice povídala, tak se to stalo. Od toho dne slují všichni čápi »Petr« a tak se na ně též volá.

DIVOKÉ LABUTĚ

DALEKO, DALEKO ODTUD.

Daleko, daleko odtud, kam vlaštovky v zimě odlétají, bydlel jednou jeden král, který měl jedenáct synů a jednu dceru. Tato se nazývala Eliška. Jedenáct bratrů, mladí princové, chodilo s hvězdou řádovou na prsou a s šavlí po boku do školy. Psali démantovými pisátky na zlaté tabulky a učili se tak dobře na pamět jak dobře čtli; bylo ihned vidět, že byli princové. Sestra Eliška seděla na stoličce z křišťálového skla a měla obrázkovou knihu, která stála půl království.

Ano, dětem se vedlo velmi dobře; ale dlouho tak to trvati nemělo. Jejich otec, který byl králem celé země, oženil se se zlou královnou, která ubohé děti docela ráda neměla a to mohly hned prvního dne pozorovati. Na zámku byla totiž veliká slavnost a děti si hrály »na návštěvu«. Ale kdežto jindy dostaly koláčů a pečených jablek a všeho, co se jen sehnati

dalo, dostaly od nové královny pouze písek do hrnku na čaj a k tomu řekla jim, že s tím si mohou tak počínati, jakoby to něco dobrého bylo.

Následujícího týdne odvezla sestřičku Elišku na venek do selské rodiny a netrvalo to dlouho, zaujala krále tolik proti mladým princům, že se o ně ani nestaral.

»Rozleťte se ven do širého světa a starejte se sami o sebe,« pravila zlá královna, »lette jako velcí ptáci bez hlasu!« Ale tak zle, jak by si sama ráda přála, udělati to přece nemohla. Proměnili se totiž v nádherné divoké labutě a s podivným křikem vyletěli zámeckými okny ven daleko přes les i park.

Bylo ještě časně z rána, když letěli kolem selského statku, kde Eliška ještě spící v své postýlce ležela; zde zakroužili nad střechou, kroutili dlouhými krky a bili křídly, ale nikdo toho neviděl a neslyšel a tak musili opět dále, vysoko k oblakům, daleko do širého světa. Letěli k velkému temnému lesu, který se táhnul až na břeh mořský.

Ubohá malá Eliška stála v selské jizbě a hrála si se zeleným listem, neboť neměla jiné hračky. Propichla dírku do listu a dívala se skrz ni k slunci. A tu jí bylo, jakoby uzřela jasné zraky svých bratří, a kdykoliv teplé paprsky sluneční na líčku jí zahrály, musila na všecky jich polibky zpomínati.

Den míjel po dnu. Když vítr vál růžovými keři před okny, šeptával růžím: »Kdo jest krásnější vás?« Ale pak zatřásly růže hlavami a pravily: »Eliška je krásnější!« A když v neděli večer stará paní přede dveřmi seděla a v zpěvníku čtla, tu obrátil vítr listy a pravil ke knize: »Kdo může být zbožnější tebe?« — »Eliška to jest!« odpověděl zpěvník, a co zpěvník a růže povídaly, bylo pouhou pravdou.

Když bylo Elišce 15 roků, měla se vrátiti domů. Ale tu když královna viděla, jak se stala sličnou, naplnilo se srdce její proti ní hněvem a záští. Byla by ji nejraději též v divokou labuť proměnila, ale toho se ihned přece neodvážila, jelikož král si přál spatřiti svou dceru.

Druhého dne časně z rána šla královna do lázně z mramoru vystavěné a měkkými poduškami a čarokrásnými koberci vystrojené, vzala tři ropuchy, políbila je a řekla k první: »Sedni si na hlavu Elišky, jakmile do lázně vstoupí, aby se stala hloupou jako jsi ty!« — »Sedni si na její čelo,« pravila k druhé, »aby se stala tak ošklivou jako ty, aby ji otec její nepoznal.« — »Spočiň na jejím srdci,« pravila k třetí, »a vdechni jí zlobu, která by jí i jiným zlo působila.« Pak dala ropuchy do čisté vody, která ihned sezelenala, zavolala Elišku, svlekla ji a poručila jí, aby do vody vstoupila. Jakmile se Eliška potopila, vložila jí jednu ropuchu do vlasů, druhou na čelo a třetí na prsa; ale Eliška jakoby toho ani nespozorovala, a sotva se opět vzpřímila, pluly tři červené plané máky po vodě. Kdyby byly ne-

byly žáby jedovaté a od čarodějky zlíbané, byly by se v tři růže proměnily, ale květinami staly se přece, jelikož ležely na hlavě a na ňadrech Elišky. Bylať tuze nábožná a nevinná a proto neměly čáry žádné moci nad ní.

Když toto zlá královna viděla, natřela Elišku šťavou šlupin ořechových, tak že byla celá černohnědá, líbezný obličej pomazala jí smrdutou mastí a zcuchala její nádherné, dlouhé vlasy, tak že bylo nemožností, poznati krásnou Elišku.

Když ji otec takto spatřil, velmi se ulekl a určitě prohlásil, že není dcerou jeho. Nikdo se k ní nehlásil, pouze pes, jenž ve dvoře na řetěze ležel, a vlaštovky; ale to byla jen ubohá zvířata, která jen mlčeti musila.

Tu plakala ubohá Eliška a myslila jen na svých jedenáct bratrů, kteří všichni zmizeli. Zarmoucená vykradla se ze zámku a putovala celý den přes pole a močál, až přišla k velikému lesu. Nevěděla ani, kam chce, ale ve svém velkém zármutku zatoužila po svých bratrech, kteří rovněž jako ona do širého světa vyhnáni byli; tyto chtěla nyní vyhledati.

Nebyla ještě dlouho v lese, když tu přikvačila noc. Zbloudila docela s cesty a nevěděla, kudy kam. Tu ulehla si na měkký mech, odříkala svou večerní modlitbu a opřela hlavičku o pařez. Bylo docela ticho, vzduch byl měkký a jemný, kolem v mechu i trávě zářila sta světlušek, rovných zeleným plamínkům a když se Eliška jedné větvičky zlehýnka dotkla, padaly jí tito zářící brouci jako hvězdné vločky do dlaní.

Celou noc snila o svých bratrech. Hráli si jako děti, psali démantovými pisátky na zlaté tabulky a prohlíželi si skvostnou knihu pohádek, která stála půl království, ale na tabulky nepsali teď již nicky a čárky, nýbrž smělé skutky, které provedli, a všecko, co viděli a zkusili, a v knize pohádek všecko oživlo: ptáci zpívali, lidé vystupovali z knihy a mluvili s Eliškou a jejími bratry; ale když se list obrátil, skočili rychle opět tam, aby v obrázcích nepovstal nepořádek.

Když se probudila, stálo již slunce vysoko na nebi. Eliška je nemohla viděti, nebo vysoké stromy rozkládaly své haluze hustě a těsně okolo. Ale paprsky hrály tam nahoře jako vlající zlatý flor, skvostná vůně proudila ze zeleného lupení a ptáci přiskakovali blíž, div Elišce se na ramena neposazovali. Slyšela šuměti vody, neb v lese bylo hojně zřídel, která se stékala do jednoho rybníka, na jehož dně ten nejkrásnější písek se lesknul. Ovšem dokola bujelo husté křoví, ale na jednom místě udělali jeleni velký otvor, a tím vyšla Eliška k vodě, do níž se zahleděla. Voda byla tak jasná, že kdyby vítr větvemi nehýbal, byla by musila uvěřiti, že větve jsou na dně namalovány, tak patrně se každičký lístek ve vodě zrcadlil.

Ale sotva spatřila Eliška svůj vlastní obličej, tu se prudce ulekla, tak byl hnědý a ošklivý; ale když svou ručku do vody pohroužila a si oči a čelo přetřela, zaleskla se opět bílá pleť její. Tu se vysvlekla rychle ze

svých šatů a vstoupila do čerstvé vody; nebylo krásnější princezny na celém světě.

Když se byla opět oblekla a upletla si dlouhé vlasy, napila se z jednoho vyvěrajícího pramene z dlaně a jala se bloudíti v nejtmavější části lesa, aniž sama věděla, kam. Myslila na své bratry i na milého Boha, který ji zajisté neopustí, a tu on, který pláňata růsti nechává, by hladové nasytil, ukázal jí též takový plody hojně obtěžkaný strom. Zde se naobědvala, podepřela pod jich břemenem klesající haluze a zašla ještě hlouběji do lesa. Kolem bylo plné ticho, tak že mohla vlastní kroky i každý svadlý list, na který šlápla, slyšeti; kol nebylo vidět ani ptáka, ani paprsek nepronikal velkými, hustými větvemi stromů, vysoké kmeny stály tak hustě vedle sebe, že se jí zdálo, když přímo před sebe hleděla, jakoby byla hustým mřížením trámu dokola kolem obklopena. Oh, zde byla samota, jaké nepoznala před tím.

V noci se tu úplně setmělo. Ani jediná světluška nezaleskla se v mechu a smutná ulehla si Eliška k spánku. Tu jí bylo, jakoby vrcholy kmenů nad ní na stranu se pošinuly a jakoby milý Bůh vlídným okem na ni se díval, mezitím co malí, sladcí andílkové nad jeho hlavou a pod jeho rameny prokukovali.

Když se Eliška druhého dne probudila, nevěděla, zdali snila, anebo bylo-li to skutečností.

Když opět kus cesty popošla, potkala starou ženu s košíkem jahod na ruce. Stařena jí dala hrst jahod a Eliška se jí ptala, zdali neviděla jedenáct princů lesem uháněti.

„Ne,“ odpověděla stařena, „ale včera viděla jsem jedenáct labutí se zlatými korunami na hlavách tady přes potok plavati.“

Dovedla Elišku kus cesty dál k nízkému svahu, u jehož paty plynul potok. Stromy na břehu spletly dlouhé svoje listnaté haluze, a kde se následkem svého přirozeného vzrůstu dosáhnouti nemohly, tu vytrhly své kořeny ze země a visely s propletenými haluzemi nad vodu.

Eliška se rozloučila se stařenou a šla podél potoka, až tam, kde ústil v širé, otevřené moře.

Nádherné modré moře prostíralo se teď před děvčátkem, ale nebylo na něm jediné plachty, jediného člunu; jak se mohla dostati dále? Pozorovala nesčetné kameny na pobřeží vodou zcela do kulata obroušené. Sklo, železo a kamení, krátce vše, co tu bylo naplaveno, dostalo vodou, která byla měkčí než její bílá ruka, svůj tvar. Tu si Eliška pomyslila: „Neúnavně se to valí a valí a tak se pomalu vše tvrdé vyrovná, chci býti rovněž tak neúnavnou. Dík vám za toto naučení, vy čisté, valící se vlny! Jednou, to mi srdce mé praví, k mým bratřím mne donesete!“

Na vlhké mořské trávě leželo jedenáct bílých per labutích, ty si srovnala do kytice; třásly se na nich krůpěje vody, ale byly-li to slzy či rosa, toho nemohl nikdo rozeznati. Bylo pusto na břehu, ale ona toho necítila; nebo moře skýtalo jí změnu scenerie ustavičnou, ba v málo hodinách více, než mohou středozemní jezera za celý rok poskytnouti. Když táhl velký černý mrak přes vodu, bylo to, jakoby moře chtělo říci: »Také se mračit dovedu!« A pak zafoukal vítr a vlny se zpěnily, jestli však oblaky rudou září zaplanuly a vítr utichl, pak vyhlíželo moře jako lístek růže, hned bylo zelené, hned bílé, ale ať jakkoliv klidné odpočívalo, při břehu objevoval se vždy tichý ruch, voda se zvedala a klesala tiše jako prsa spícího dítěte.

Když bylo slunce na západě, spozorovala Eliška jedenáct divokých labutí se zlatými korunami na hlavách, kterak přiletovaly k pevnině, jedna za druhou plula, tak že to jako dlouhá, bílá stuha vypadalo. Tu odběhla nahoru na svah a ukryla se za keř. Labutě snesly se docela blízko ní a tloukly svými velkými, bílými perutěmi.

Sotva slunce zmizelo za obzorem, spadly jim náhle roušky labutí a stálo tu jedenáct krásných princů, Eliščiných bratrů. Eliška vykřikla hlasitě, nebo ačkoliv se tak velice změnili, věděla hned, že to oni jsou, cítila, že to musí být oni, a pospíšila jim vstříc a okolo krku jim padla a jejich jmeny je jmenovala. A když bratři svou sestřičku, která v té době tak vyrostla a zkrásněla, viděli a poznali, zaradovali se velmi. Smáli se a plakali najednou a brzy se spolu dorozuměli, jak zlá byla k nim jejich macecha.

»My, bratři,« pravil nejstarší z nich, »musíme v tvarech divokých labutí lítati, pokud slunce na nebi svítí a teprve, když zajde, dostáváme zase svou lidskou podobu; proto musíme vždy toho dbáti, abychom před slunce západem vždy pevnou půdu pod nohami cítili, neb kdybychom ještě v té době nahoře pod oblaky lítali, sletěli bychom v tvaru lidí dolů do hlubiny. Zde nebydlíme, nýbrž tam za mořem, kde jest zrovna tak krásná země jako zde, ale cesta tam jest velmi daleká. Musíme letěti přes veliké moře a nepotkáme žádný ostrov na cestě, kde bychom přenocovati mohli. Jen osamělý malý útes vyčnívá z vln, zrovna tak veliký, že v hustém shluku vedle sebe můžeme si tam odpočinouti; při přílivu stříká voda přes nás, ale i tak jsme milému Bohu za to vděčni. Tam přenocujeme v své lidské podobě, bez kteréž bychom své drahé vlasti spatřiti nemohli, neboť dva nejdelší dny roku potřebujeme k letu. Jen jedinkrát za rok jest nám dovoleno, navštíviti domov, tam smíme jedenáct dnů zůstat a přeletěti veliký les, v němž můžeme spatřiti zámek, v němž jsme se narodili a kde náš otec bydlí, jakož i vysokou kostelní věž, u které naše milovaná matka spí pochována. Tam zdá se nám, že jsou stromy a keře spřízněny s námi, tam se proháněji koně přes daleké pláně, jak jsme to vídali v své mladosti,

tam zpívají uhlíři své staré písně, při nichž jsme v dětství tančívali; tam nás to zas a zas táhne a zde jsme i tebe nalezli, sestřičko drahá! Dva dny smíme tu ještě zůstati, pak musíme opět daleko za moře do oné nádherné země, která však není naším domovem. Jak máme však tebe vzíti s sebou, když nemáme ani lodi ani člunu?«

»Co mohu počít, abych vás vysvobodila?« ptala se sestra. Bavili se spolu skoro celou noc; jen málo hodin klesl spánek na jejich víčka.

Eliška se probudila tepotem křídel labutích, která nad ní zašuměla, v labutě opět proměnění bratři kroužili ve velkých obloucích vždy výš a výše, až docela zmizeli. Ale jeden z nich, ten nejmladší, zůstal u sestry. Položil hlavu svou v její klín, ona hladila jeho peruti a zůstali celý den spolu. K večeru přilétli opět druzí, a sotva slunce zapadlo, stáli tu opět v své přirozené podobě.

»Zítra opět odletíme odtud a nesmíme se po celý rok vrátiti, ale tebe zde zanechati nesmíme! Máš odvahy, jíti s sebou? Má paže je dost silná, by tě přes les přenesla, což by naše všecka křídla dohromady neměla síly, moře tebou přeletěti?«

»Ano, vezměte mne s sebou!« pravila Eliška.

Celou noc strávili tím, aby z pružných vrbových prutů a tuhých třtin spletli pevnou síť. Do této si Eliška lehla, a když slunce vyšlo, a bratři opět v labutě byli proměněni, tu uchvátili síť svými zobáky a vzlétli s drahou sestrou, která dále tiše spala, vysoko do oblak. Sluneční paprsky padaly jí přímo do tváře; tu se vznesla jedna z labutí nad hlavu její, aby ji širokým křídlem svým zastínila.

Když se Eliška probudila, byli již daleko od země vzdáleni, a ona myslila, že ještě sní, tak jí to podivné připadalo, že je tak vysoko nad mořem vzduchem unášena. Vedle ní ležela snítka se skvostnými zralými jahodami a snopek vonných kořínků, tyto sebral nejmladší bratr a jí tam je položil. Usmála se naň vděčně, neboť dobře jej poznala; on to byl, který letěl nad ní a ji svou perutí zacloňoval.

Byli teď tak vysoko, že první loď, kterou pod sebou spatřili, vypadala jako racek, ležící na vodě. Vysoký jako hora stál velký oblak za nimi a na tomto spozorovala Eliška vlastní stín svůj i stín jedenácti labutí, který otcovsky s nimi táhnul. Byl to tak čarovný obraz, jakého posud neviděla. Ale pomalu, když slunce výš stoupalo, a mrak dále za nimi zůstal, zmizel tento obraz stínu spějící s nimi.

Po celý den létli bez zastavení jako svištící šíp vzduchem, ale šlo to přece jen pomaleji než jindy, neboť musili nésti sestru. Stáhla se bouřka a večer se blížil. S úzkostí pozorovala Eliška, jak slunce víc a víc klesá, a posud nebylo po osamělém útesu v moři ani stopy. Zdálo se jí, jakoby labutě dělaly rychlejší tepy svými křídly, ach, ona byla vinna, že nemohly

rychleji ku předu! Sotva by slunce zapadlo, musily by se opět lidmi státi a tak do moře se sřítiti a utonouti. Tu se modlila z nejhlubšího srdce k milému Bohu a prosila o pomoc; ale posud nebylo útesu nikde viděti, spíš táhl černý mrak blíž a blíž a silné nárazy vichru bouři hlásaly. Oblaka se slila v jednu zmarem hrozící spoustu, která se skoro jako olovo ku předu posunovala; blesk se křižil za bleskem.

Nyní dostihlo slunce skoro hladiny vodní; Elišce bilo srdce. Tu létly labutě tak rychle dolů, že myslila, že již se řítí; ale nebylo tomu tak, opět

se vznášely dále. Slunce se již skoro do polovice do vln pohroužilo, kdy spatřila malý útes pod sebou. Tento nebyl větší než tuleň, který by svou hlavu nad vodu vystrčil. Slunce rychle zapadlo; teď blýsk' jen uzounký pruh jeho nad obzor, v tom se dotkly jejich nohy pevné země, a sluneční světlo shaslo jako poslední jiskérka dohořívajícího papíru a — bratři spjavše paže stáli kolem ní, ale více místa než právě pro ni a bratry na útesu nebylo. Vlny hučely kolem a srážely se nad jejich hlavami, nebe plálo jakoby stálo v plamenech, a rána hromu za ranou se rozléhala. Ale sestra a bratři drželi se vespolek za ruce a zpívali žalmy, z nichž čerpali útěchu i odvahu.

Když svítalo, byl vzduch čistý a tichý, a sotva slunce vyšlo, létly labutě s Eliškou opět dále. Moře se zdouvalo ještě, tak že nahoře ve vzduchu plynoucím připadalo, jakoby bílé pěny na temnězeleném proudu byly miliony labutí na vodě se houpajících.

Když slunce výše stouplo, spozorovala Eliška polo ve vzduchu plujíc před sebou kraj hornatý s třpytícími se spoustami ledu na skalách a jich středem táhnul se na několik mil dlouhý zámek s několika řadami sloupoví strmícími nad sebou. V hloubi vlnily se palmové lesy a vzácné květiny velké jako mlýnská kola. Eliška se ptala, je-li tato země cílem cesty jejich, ale labutě jen hlavami potřásly; neboť to, co viděla, byl nádherný, ustavičně se měnící oblakový zámek víly Faty Morgany. Tam nesměl nikdo z lidí přijíti. Eliška očí od něho netrhla a tu se náhle hory, lesy a zámek do sebe shroutily a místo nich stálo tu dvacet pyšných chrámů, všecky stejné s vysokými věžemi a gotickými okny. Zdálo se jí, že slyší hlas varhan, ale co slyšela, byl pouze hukot moře. Již byla kostelům docela blízko, ale tu se proměnily v loďstvo pod ní plující, a když opět dolů nahlédla, byly to jen zase mořské mlhy nad vodou táhnoucí. Věčná změna se jejím očím naskytovala, ale tu již spatřila konečně skutečnou zemi, k níž zaměřili. Tam zvedaly se nádherné, modré hory s lesy cedrovými, zámky a městy a dlouho před slunce západem seděla Eliška na skále před velikou slují obrostlou jemnými úponkovitými rostlinami; vyhlíželo to jakoby to tkané koberce byly.

„Nyní uvidíme, co se ti bude zde dnes v noci zdáti,“ pravil k ní nejmladší bratr a ukázal jí její ložnici.

„Dej nebe, aby se mi zdálo, jak bych vás mohla vysvoboditi,“ pravila ona. Tato myšlénka ji zaměstnávala ustavičně, modlila se vroucně k Bohu o pomoc, ano i ve spaní modlila se v duchu dále. Tu bylo jí, jakoby letěla vysoko vzduchem k oblačnému zámku víly Faty Morgany a jakoby jí víla vstříc vycházela, krásná a zářící a přece jen starušce v lese podobná, která jí dala jahody a vypravovala jí o labutích se zlatými korunami.

„Tví bratři mohou býti vykoupeni,“ pravila, „ale máš-li též odvahu a vytrvalost k tomu? Ovšem jest voda měkčí než tvoje jemné ručky a přece i kameni přetvoří, ale nepocítí bolesti, již tvé prsty by vytrpěti musily, nemáť voda srdce a nepocítí úzkostí a muk, jež ty musíš vytrpěti. Vidíš zde ty kopřivy v mé ruce? Toho druhu jich spoustu roste kolem jeskyně, v níž spíš. Pouze tyto a které z hrobů hřbitovních rostou, jsou ty pravé; to si dobře pamatuj! Ty jen musíš trhati, třeba až ti puchýřů na kůži nadělají. Pak musíš kopřivy svýma nohama trhati. Pak dostaneš len, z něhož jedenáct pancířových košil s dlouhými rukávci naplésti a ušiti musíš. Tyto hoď přes jedenáct labutí, a čár je zrušen. Ale pamatuj dobře, že od počátku této práce až k okamžiku, kdy ji ukončíš, a byť i léta nad tím přeletěla, slovíčka nesmíš promluviti; první slovo, které by sjelo přes tvé rty, projelo by smrtící dýkou srdce tvých bratří. Na tvém jazyku visí jich život, dobře si to zapamatuj!“

Víla dotkla se Eliščiny ruky kopřivou, ruka zahořela pod ní jak oheň, tak že se Eliška probudila. Byl jasný den a těsně na místě, kde

spala, ležela kopřiva, již ve snu viděla. Tu padla na kolena, děkovala milému Bohu a vyšla z jeskyně, aby hned s prací svou započala.

Oběma rukama zasáhla do ošklivých kopřiv, které ji jako oheň pálily, a brzy byly její ruce i paže plny velkých puchýřů; ale chtěla to ráda snésti, jen kdyby tím své milé bratry mohla vykoupiti. Pak začla kopřivy trhati bosýma nohama a začla z nich přísti zelený len.

Po slunce západu přišli bratři a ulekli se velice, když shledali, že Eliška oněměla. Z počátku myslili, že je to nové kouzlo zlé jejich macechy, ale když spatřili její ruce, pochopili, že se to děje k vůli nim. Nejmladší bratr začal plakati, a kam slzy jeho padly, tam nepocítila Eliška žádné bolesti více a puchýře zmizely.

Celou noc strávila v práci; neboť nenalézala klidu, pokud by bratry nevykoupila; celý druhý den za nepřítomnosti labutí seděla o samotě, ale nikdy jí čas tak rychle nemíjel. Jedna pancířová košile byla již hotova a ihned začla druhou.

Tu zazněl lovecký roh na horách. Schvátil ji strach, neboť zvuk se blížil stále víc a více. Nyní slyšela i štěkot psů a chvatně seběhla do své jeskyně, svázala kopřivy, které již nasbírala a nalámala, do otýpky a posadila se na ně. Náhle vyskočil z křoví veliký pes a hned za ním druhý a hned třetí. Štěkali hlasně, běželi opět zpátky a opět se vraceli. Za chvíli byli všichni lovci kol jeskyně shromážděni a nejkrásnější z nich byl král této země. Přistoupil k Elišce, jaktěživ neviděl dívky krásnější.

»Jak jsi se dostalo sem, ty čarokrásné dítě?« ptal se. Eliška potřásla hlavou, vždyť nesměla mluviti, neboť šlo tu o vykoupení a život jejích bratří. Ale ruce své ukryla pod zástěru, aby král neviděl, co musí vytrpěti.

»Pojď se mnou,« pravil král, »zde zůstati nesmíš. Jsi-li tak dobrá jako jsi sličná, chci tě do hedbáví a sametu obléci, zlatou korunu na hlavu ti vsaditi a budeš pak v mém nejkrásnějším zámku přebývati.« Při tom vyzvedl ji na svého koně. Ona plakala a lomila rukama, ale král pravil: »Chci jen tvé dobro a jednou mi za to budeš děkovati.« Pak se pustil cvalem do hor, nesl ji před sebou na koni a lovci cválali divoce za ním.

Když slunce zapadalo, leželo nádherné město královské se svými chrámy a báněmi před nimi a král odvedl Elišku na svůj zámek, kde ve vysokých mramorových síních nádherné vodojemy šplounaly a kde zdi a stropy bohatě malbami byly ozdobeny. Ale ona neměla smyslu pro to, plakala jen a truchlila. Bez vůle nechala se od komorných obléci do královských šatů, naplésti si perel do vlasů a navléci si rukavičky na popálené ruce.

Jak tu stála v plné nádheře, byla tak oslnivě krásná, že dvůr se ještě hlouběji před ní uklonil a král ji za svou nevěstu zvolil, ačkoliv arcibiskup hlavou vrtěl a šeptal, že ta krasavice z lesů jest jistě čarodějka, která zrak králův zaslepuje a srdce mu poblázní.

Ale král nedbal toho, kázal, aby hudba zazněla, aby přineseny byly nejvzácnější pokrmy i aby nejkrásnější dívky před ní tancovaly, načež byla vonnými sady do nádherných komnat odvedena. Ale ani úsměv nemihl se jejím rty a nezakmitl v jejích očích, které jen bezmezné hoře vyjadřovaly. Nyní otevřel král těsně vedle malou komnatu, kde spáti měla; tato byla celá drahocennými zelenými koberci ověšena a na vlas jeskyni se podobala, kde král Elišku nalezl. Na zemi ležel svitek lnu, který již z kopřiv upředla, a pod přikrývkou ležela hotová již košile pancířová. Všecko to byl vzal jeden z lovců s sebou jako zvláštní památnost.

»Zde se můžeš v dřívější domov svůj vmysliti,« pravil král. »Zde máš práci, kterou jsi se tam zaměstnávala. V nynější nádheře tě potěší, tu i tam na onu dobu si vzpomenouti.«

Jakmile Eliška uzřela, co jí na srdci tolik leželo, zahrál úsměv kolem jejích úst a krev se jí vrátila do tváří. Myslila na vykoupení bratrů svých, políbila králi ruku a on ji přitiskl k srdci a kázal všemi zvony ohlásiti svou svatbu. Krásná, němá dívka z lesa byla nyní královnou v zemi.

Ovšem arcibiskup šeptal králi zlá slova do ucha, ale ta nepronikla k jeho srdci, a byla svatba. Arcibiskup sám musil Elišce na hlavu korunu vsaditi. Tu jí vtiskl tenký obrouček koruny tak hluboko do čela, že jí to jistě zabolelo, ale ona necítila žádné bolesti tělesné, neboť mnohem užší obrouček tiskl její srdce, a tím byla starost o bratry. A zůstala nadále němá ústa její, neboť jediné její slůvko mohlo bratry o život připraviti. Ale z její očí mluvila vroucí láska k dobrému, krásnému králi, který vše dělal, aby ji potěšil. Den ke dni měla jej radši a přála si z celého srdce, aby se mu mohla svěřiti a hoře své mu požalovati. Ale to právě nesměla. A tu se v noci od něho odplížila, odešla do své tiché komůrky, která byla za sluj upravena, a pletla zde jednu pancířovou košili po druhé; ale když došlo na sedmou, tu neměla lnu více.

Jak věděla, rostly kopřivy, jež jedině potřebovat mohla, na hřbitově, a ona je musila sama natrhati; jak to měla jen udělati?

»Ale co je všecka bolest na rukách srovnána s mukou, již v srdci trpím?« myslívala si. »Ale já se toho musím odvážiti a dobrý Bůh mi jistě pomůže!« S úzkostí, jakby něco zlého zamýšlela, vplížila se v lunojasné noci do zahrady a šla dlouhým stromořadím a osamělými ulicemi ku hřbitovu. Zde viděla, jak na jednom z nejširších kamenů náhrobních sedí v kruhu ošklivé, staré čarodějnice. Svlekly se ze svých hadrů, jakoby se koupat chtěly, a hrabaly dlouhými hubenými prsty v čerstvých hrobech, vytahovaly z nich mrtvoly a pojídaly jejich maso. Eliška musila těsně kolem nich a ony upíraly na ni oči. Eliška se však tiše modlila, sbírala kopřivy a vrátila se s nimi na zámek.

Jediný člověk ji viděl, totiž arcibiskup. On ještě bděl, když všichni spali. Nyní myslil, že měl pravdu, když tvrdil, že není to u královny vše, jak by mělo býti. Byla vskutku čarodějnice a proto obloudila krále i celý národ.

Druhého dne vypravoval králi v kostele, co viděl a čeho se obával, ale co jeho tvrdá slova přes rty jeho sjížděla, potřásali vyřezávaní svatí hlavami, jakoby říci chtěli: »Eliška je nevinna!« Arcibiskup však to jinak vykládal, tvrdě, že tak svědčí proti královně a že potřásají hlavami nad hříchy jejími. Tu stekly králi dvě velké slzy přes líce a s těžkými pochybnostmi v srdci odešel domů. Následující noci dělal, jakoby spal, a tu spozoroval, jak Eliška vstala a se vzdálila. To se opakovalo každou noc, a král vždycky šel za ní potichu a viděl, kterak vždy v komůrce své zmizela.

Každým dnem se tvář jeho více zachmuřovala. Eliška to ovšem viděla, ale nemohla chápati, proč. Chování se krále působilo jí úzkost, ale ještě větší cítila v srdci pro své bratry. Na královský samet a purpur tekly její žhavé slzy, ležely tam jako jiskřící se démanty a všichni, kdo tuto bohatou nádheru viděli, přáli si býti též královnou. Zatím blížila se její práce ke konci, chyběla jen jediná pancířová košile. Ale tu neměla žádný len a ani jediné kopřivy. Jednou, pouze ještě jednou musila na hřbitov, aby několik hrstí natrhala. S velkou úzkostí pomýšlela na tu osamělou pouť a na ty strašné čarodějky; ale vůle její byla právě tak neochvělá, jako její důvěra v Boha.

Eliška šla. Ale král a arcibiskup ji sledovali. Viděli, jak vchází do vrat hřbitovních, jak mizí v nich, a když pokročili blíž, spatřili čarodějnice na hrobních kamenech zrovna tak, jak je Eliška vídávala. Tu král v zděšení se obrátil, neboť domníval se, že mezi nimi jest ona, jejíž hlava ještě téhož večera na jeho ňadrech spočívala.

»Lid ať vyřkne rozsudek!« pravil, a lid odsoudil ji k upálení na hranici.

Z nádherných komnat byla nyní odvlečena do tmavé vlhké díry, kde vítr mřížemi prohvizdoval. Místo sametu a hedbávu dali jí snopek kopřiv, které nasbírala, na ty musila hlavu položiti, a tvrdé, palčivé košile pancířové měly jí býti ložem i přikryvkou. Ale nemohli jí dáti nic milejšího. Chopila se ihned své práce a modlila se horoucně k Bohu. Na ulicích zpívali uličníci hanlivé popěvky o ní, nikdo ji vlídným slůvkem nepotěšil.

Tu k večeru náhle udeřila labutí peruť o mříže. Byl to její nejmladší bratr, který konečně sestru našel.

Zavzlykla hlasitě radostí, ačkoli věděla, že příští noc bude její poslední, ale teď byla hnedle i její práce skončena a její bratři byli na blízku. Nyní přišel arcibiskup, aby strávil s ní poslední chvíle její, neboť to byl králi přislíbil. Ale Eliška zavrtěla hlavou a prosila jej pohledem a posuňkem, by opět odešel . . . Neboť v této noci musila ukončiti práci svou, jinak bylo

by vše marné — vše, bolest, slzy i bezesné noci. Se zlými slovy vzdálil se arcibiskup, ale ubohá Eliška věděla, že je nevinna.

Malé myši pilně se míhaly po podlaze a přivlékaly jí kopřivy k nohám, aby jí také trochu pomohly; drozd usedl na mříž okna a zpíval celou noc tak vesele, jak uměl, aby Eliška odvahy neztratila.

Hodinu před slunce východem, sotva se rozdnívalo, objevilo se jedenáct bratrů před zámkem a žádali, aby byli ku králi připuštěni. Ale bylo jim odpověděno, to že jest nemožné, jest prý ještě noc, král spí a nesmí býti probuzen. Ale bratři prosili a hrozili, až přišla stráž, ano i král se do-

stavil a ptal se, co ten hlomoz znamená. Ale v témž okamžiku vycházelo slunce a tu nebylo lze bratry viděti více, pouze nad zámkem odlétalo jedenáct divokých labutí.

Z bran městských valil se nyní veškeren lid, aby viděl, jak budou upalovat čarodějnici. Bídná herka táhla káru, na které Eliška seděla. Oděli ji v suknici z režného plátna, její nádherné, dlouhé vlasy splývaly jí rozpuštěny kolem krásné hlavy, tváře její byly na smrt bledé, rtové se pohybovali v tiché modlitbě, a prsty její posud pletly zelený len. Ani na cestě k popravišti nepřerušila svou práci, neboť deset košil pancířových leželo hotových u její nohou a na jedenácté pletla se zimničnou pílí.

Hleďte na čarodějku! jak mumlá před sebe! Ani zpěvník nemá v ruce, naopak sedí tam se svými hnusnými čáry. Měly by se jí roztrhat na tisíce kusů!«

Všecko se tlačilo k ní a chtělo jí dílo její vyrvati – v tom přilétlo jedenáct divokých labutí, sedlo si dokola na vůz a bilo velkými perutěmi. Dav ustoupil polekán.

»To jest znamení z nebe, jest jistě nevinna!« šeptali mnozí, ale neodvážili se říci to nahlas.

Nyní ji holomek vzal za ruku. Tu v největším kvapu hodila jedenáct košil pancířových na labutě, a rázem stálo kolem ní jedenáct spanilých princů. Ale ten jedenáctý měl labutí křídlo místo ramene, neboť právě na jediné košili, která nebyla celá hotova, chyběl ještě rukávec.

»Nyní mohu mluviti,« pravila. »Já jsem nevinna!« A lid, který viděl, co se stalo, klaněl se před ní jako před světicí. Ale ona klesla omdlelá v objetí svých bratrů, tak ji napjetí, úzkost a bolest dojaly.

»Ano, ona jest nevinna!« pravil nejstarší z bratrů a nyní vypravoval všecko, co se stalo, a mezi tím co vypravoval, rozšířila se kol vůně jako z milionů růží; neboť každé poleno hranice dostalo kořeny a vyhánělo větve. Teď stálo tam celé vonné křovisko vysoce a plně pokryté červenými růžemi. Ale nejvýš seděla velká bílá, svítící květina, která se leskla jako hvězda, tuto utrhl král a položil ji na prsa Eliščina. Tu se probudila s mírem a blažeností v srdci.

A všecky zvony chrámové začly samy od sebe zvoniti; ptáci přilétali v zástupech a byl to svatební průvod k zámku zpátky, jakého posud žádný král neviděl.

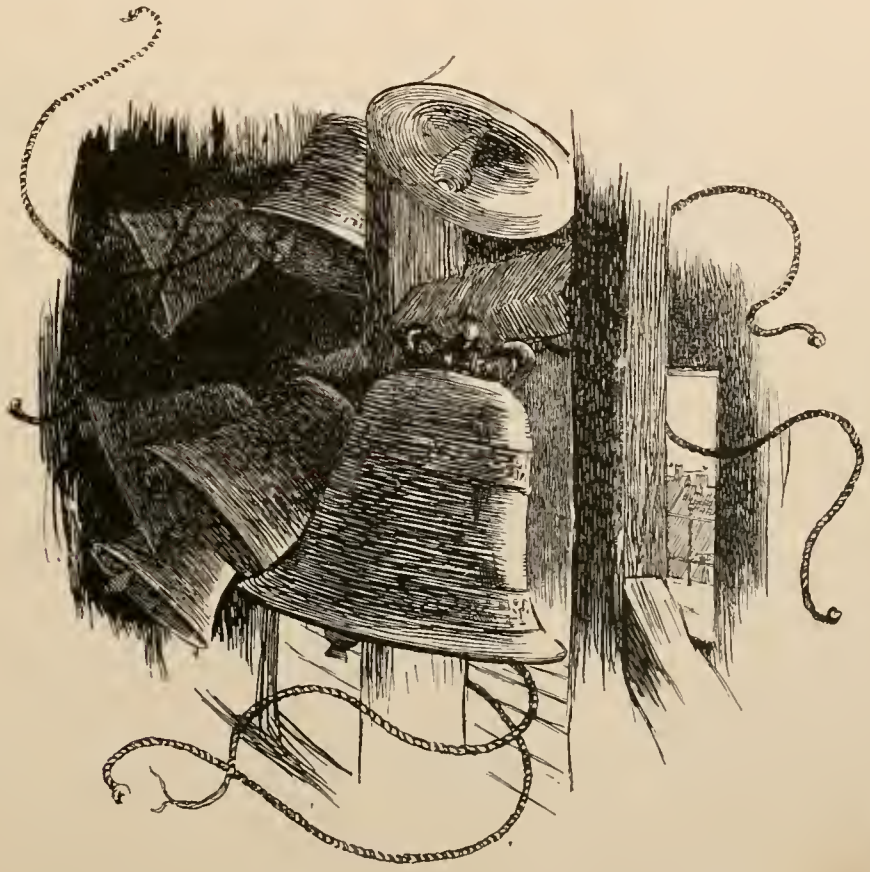

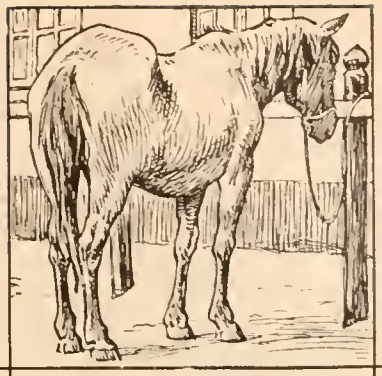

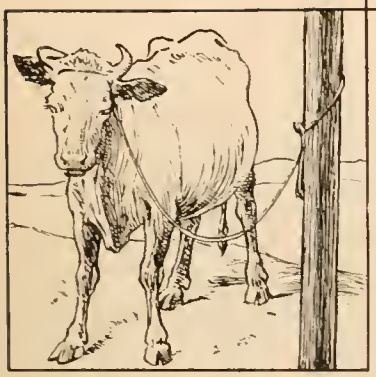

CO

TÁTA DĚLÁ. VŽDY DOBRÉ

JEST

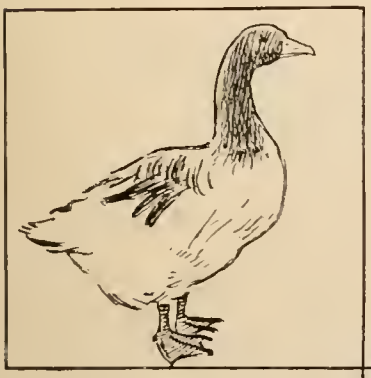

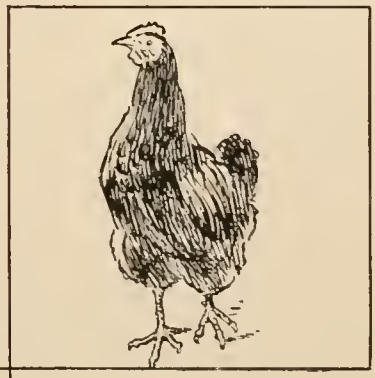

TEĎ CHCI VÁM VYPRÁVĚTI POVÍDKU . . .

Teď chci vám vyprávěti povídku, kterou jsem slyšel, když jsem byl ještě malý hoch a kdykoliv si od té doby na ni vzpomenu, zdá se mi býti vždycky krásnější. Je to s povídkami zrovna jako s některými lidmi, bývají stářím vždy krásnější a to jest tak milé!

Byl jsi, čtenáři, zajisté již na venkově a viděl's tam pravý starý selský statek? Na slaměné střeše roste býlí a mech, čapí hnízdo trčí na hřebenu střechy — ovšem čáp tu nesmí scházeti. Stěny jsou šikmé, okna nizounká a lze jen jedno z nich otvírati. Pec vyčnívá jako malý, tlustý břich ze zdi a bez sklání se přes plot, vedle něhož jest kaluž s kachnou — neb často i s několika kachňaty pod zmrzačelou vrbou. Mimo to bývá zde též pes na řetěze, který na každého bez výjimky zaštěká.

Zrovna takový selský statek stál na venkově a v něm bydlili staří manželé: sedlák a selka. Měli málo majetku ale myslili, že by mohli přece

ještě jednoho kusu postrádati, totiž koně, který se na kraji příkopu u silnice pásával. Na tomto koni jezdíval otec do města, sousedé si jej časem vypůjčovali splácejíce to podobnými službičkami. Ale sedlák a selka myslili, že by bylo přece užitečnější, kdyby koně prodali aneb vyměnili za něco, co by jim mohlo ještě větších výhod poskytovati. Ale co jen to mělo být?

»Tomu budeš, staroušku, nejlépe sám rozuměti,« pravila selka. »Je právě výroční trh v městě, dojeď tam a prodej koně, nebo jej vyměň, co uděláš, vždy bude to pravé.« Na to mu uvázala nákrčník, nebo to uměla lépe než on. Udělala mu dva konce, to vypadalo tak fešácky. Pak přejela plochou dlaní jeho klobouk, aby tam ani prášku nezůstalo, políbila jej na teplá ústa, načež on odjel na koni, který měl býti prodán nebo vyměněn.

»Ovšem, ovšem, táta se v tom vyzná výborně,« zašeptala pro sebe.

Slunce pálilo na bezmrakém nebi, na silnici se strašně prášilo, nebo jelo tu mnoho lidí, kteří též na trh se ubírali, na vozech, na koních, nebo šli též pěšky; bez stínu táhla se silnice do dálky.

Mezi pěšáky byl též muž, který hnal krávu před sebou. Kráva byla tak pěkná, jak jen kráva býti může. Tu si pomyslil sedlák: »Jistě dává dobré mléko; krávu za koně byla by jistě dobrá výměna!«

»Poslyš, ty s tou kravou, navrhnul bych ti něco,« zvolal. »Vidíš, kůň stojí za víc než kráva, ale mně jest to jedno, jelikož je kráva užitečnější. Nevyměníme si je?«

»S radostí!« pravil muž s kravou a tak si obé vyměnili. Když se tak stalo, mohl sedlák ovšem se obrátiti a jíti domů, vždyť dosáhl, co chtěl. Ježto ale zamýšlel jeti na trh, chtěl tam býti skutečně, třeba jen by se tam podíval, a tak táhnul se svou kravou dále. Pospíchal co mohl a krávu hnal před sebou. Po krátké době potkal muže, který vedl ovci na prodej. Byla to plná, dobře vykrmená ovce s hustou, vlnitou srstí.

»Tu bych měl rád,« myslil si sedlák, »u příkopu by měla trávy dost a v zimě bychom ji mohli vzíti do světnice. Vlastně bylo by to správnější, abychom místo krávy ovci si drželi.«

»Ty, nevyměníme si ta zvířata?« ptal se muže s ovcí. Ten byl přirozeně ihned srozuměn, výměna se provedla a nyní kráčel sedlák s ovcí dále.

Tu spozoroval na pěšině do silnice ústící muže nesoucího pod ramenem velkou husu.

»U čerta, to je krásná husa, kterou máš!« oslovil náš sedlák muže. »To bude peří a sádla a jak by se v naší louži pěkně vyjímala! To by bylo něco pro mámu, jakby mohla využitkovati všecky odpadky, často říkávala: ‚Jen míti husu na krmení,‘ teď by ji mohla míti a má ji také míti! Chceš vyměniti? Dám ti ovci za husu a ještě se ti pěkně poděkuju!«

Muž ovšem rád svolil k výměně a tak dostal sedlák husu. Byl již hezky blízko u města a tlačenice na silnici byla stále větší a větší. Hemžilo se to lidmi a dobytkem na cestě i u příkopů a u mýta tísnil se dav až na bramborové pole výběrčího, kam tento přivázal svou slepici, aby se mu ve zmatku tom nezaběhla. Byla to pěkná slepice, s krátkými pery na ocase a mžikala jedním okem. »Kdák, kdák,« říkala, ale co si při tom myslila, nemohu ti říci, milé dítě; když však sedlák slepici spatřil, pomyslil si: »To jest nejkrásnější slepice, jakou jsem kdy viděl, ta je hezčí než kvočna páně farářova. Tu bych míti chtěl! Slepice vždy si najde zrníčko, netřeba se skoro starati o ni. Myslím, že by to byla dobrá výměna, kdybych ji dostal za husu. — Hoj vy tam! Nevyměníme si ta zvířata?« ptal se výběrčího.

»Výměna? To by nebylo špatné!« pravil tento. A tak si to vyměnili. Sedlák dostal slepici a výběrčí dostal husu.

Sedlák dobře svůj čas využitkoval. Co všecko už provedl! Horko bylo a on byl jak se patří zemdlen. Skleničku kořalky a kousek chleba byl si již dle svého mínění patrně zasloužil a když tu stál právě před hostincem, chtěl tam vejíti, ale v též chvíli vyšel odtamtud pacholek s plným pytlem na zádech.

»Co to neseš?« ptal se sedlák.

»Shnilá jablka,« odvětil tento. »Plný pytel pro prasata.«

»Plný pytel jablek! Jaké to množství! To by koukala moje stará! Minulého roku měli jsme z naší staré jabloně u stodoly jediné jablíčko, to jsme schovávali a stálo na skříni, až shnilo. Ukazuje to vždy na jakýsi blahobyt v domě, říkávala máma. Ale tohle byl by teprv blahobyt, přál bych jí takovou podívanou.«

»Nu a co bys mi za ten pytel dal?« ptal se pacholek.

»Dal? Nabízím ti svou slepici.«

A tak vyměnil slepici za pytel jablek a vstoupil s tímto do krčmy. Opřel pytel o hodně vytopená kamna, čehož si ovšem nevšimnul. V jizbě bylo mnoho cizinců, koňařů, pohunků a také dva Angličané. Tito jsou všichni tak bohatí, až jim peníze z kapes se tlačí, a sázky dělají, což jest jejich největší zábavou, jak uvidíš.

»Ss . . . ss . . .« co to znělo tak podivně směrem od kamen? To se začla jablka péci.

»Co pak je to?« ptali se všichni najednou.

Nu a tu zvěděli hned celou tu událost, od koně, který byl za krávu vyměněn, až dále to došlo na shnilá jablka.

»No, to dostaneš výprask, až přijdeš domů,« pravili Angličané, »tím jist býti můžeš!«

»Co? Výprask? Hubičku mi dá a řekne: Co táta dělá, je vždycky dobré.«

»Vsadme se!« pravili Angličané. »Dostaneš zlata na sudy, když vyhraješ; sto liber dělá libru na lodích.«

»Ó, já budu s vértelem spokojen!« pravil sedlák. »Mohu však jen s vértelem jablek pro sebe a pro mámu se vsaditi, ale to je víc než rovná, to jest plná míra!«

»Platí!« zvolali Angličané a tím byla sázka uzavřena. Na to objednán byl povoz hostinského a sedlák se shnilými jablky i Angličané vyjeli do vsi a octli se brzy před statkem sedláka.

»Dobrý večer, mámo!«

»Dobrý večer! starouši!«

»Tak již jsem to vyměnil.«

»Tomu ty rozumíš!« pravila selka muže objímajíc, pytle ani Angličanů si nebyla ještě povšimnula.

»Nu, já jsem tedy vyměnil koně za krávu!«

»Bohu díky!« pravila žena, »teď můžeme dělati z mouky a na stůl dáti máslo a sýr. To byla výborná výměna.«

»Ale pak jsem vyměnil krávu za ovci.«

»To bylo ještě lepší, ty myslíš vždycky na všecko! Pro ovci máme krmě dost. Budeme míti ovčí mléko a sýr a vlněné punčochy a noční kazajky. Kráva nedá vlny nebo ztrácí chlupy.«

»Ale ovci jsem vyměnil za husu.«

»Tak opravdu letos si na huse martinské pochutnáme! Ale staroušku, ty vždy myslíš na to, jakbys mi radost jen udělal. To byl výborný nápad! Husu přivážeme venku na provaz a do Martina může se ještě vykrmiti.«

»Ale stará, husu jsem vyměnil za slepici.«

»Za slepici? Také dobrá výměna! Slepice klade vejce, líhne je, budeme míti kuřata, ba celý slepičí dvůr. Ten jsem si v duchu již dávno přávala.«

»Ale slepici jsem vyměnil za pytel shnilých jablek.«

»Teď tě musím zhubičkovat!« vzkřikla žena plna radosti. Děkuji ti, nejdražší mužíčku, a hned ti musím něco vypravovat. Když jsi dnes ráno odešel, přemýšlela jsem, co bych ti dobrého uvařila, až přijdeš domů. Vejce s pažitkou! Vejce jsem měla, ale žádné pažitky. Proto jsem zašla vedle do školy, vím určitě, že jí tam mají dost. Ale paní je lakomá, třeba to nedává znáti. Prosila jsem ji, aby mi půjčila trochu pažitky. Půjčit? pravila, v naší zahradě ničeho neroste, ani shnilé jablko ne, ani to bych vám půjčit nemohla. A já jí teď mohu půjčit ne jedno, nýbrž celý pytel! To mne těší, tatínku.« A dala mu notný polibek zrovna na ústa!

»To se mi líbí,« pravili Angličané jednohlasně, »čím dál tím více s kopce, ale vždycky stejně vesele! To stojí opravdu za peníze!«

A na to vysázeli šedlákovi, který nedostal výprask, nýbrž spoustu hubiček, plnou libru zlaťáků na stůl.

Inu, inu, vyplácí se to vždy, nahlíží-li žena, že táta je nejmoudřejší, a když vyzná, že co dělá, vždy je dobré.

Hleď, to jest moje povídka! Slyšel jsem ji jako chlapec, teď jsi ji také slyšel a víš, že vše, co otec dělá, vždy jest dobré.

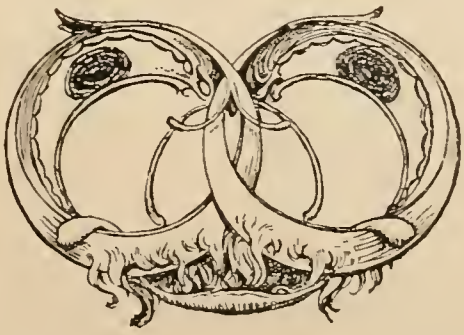

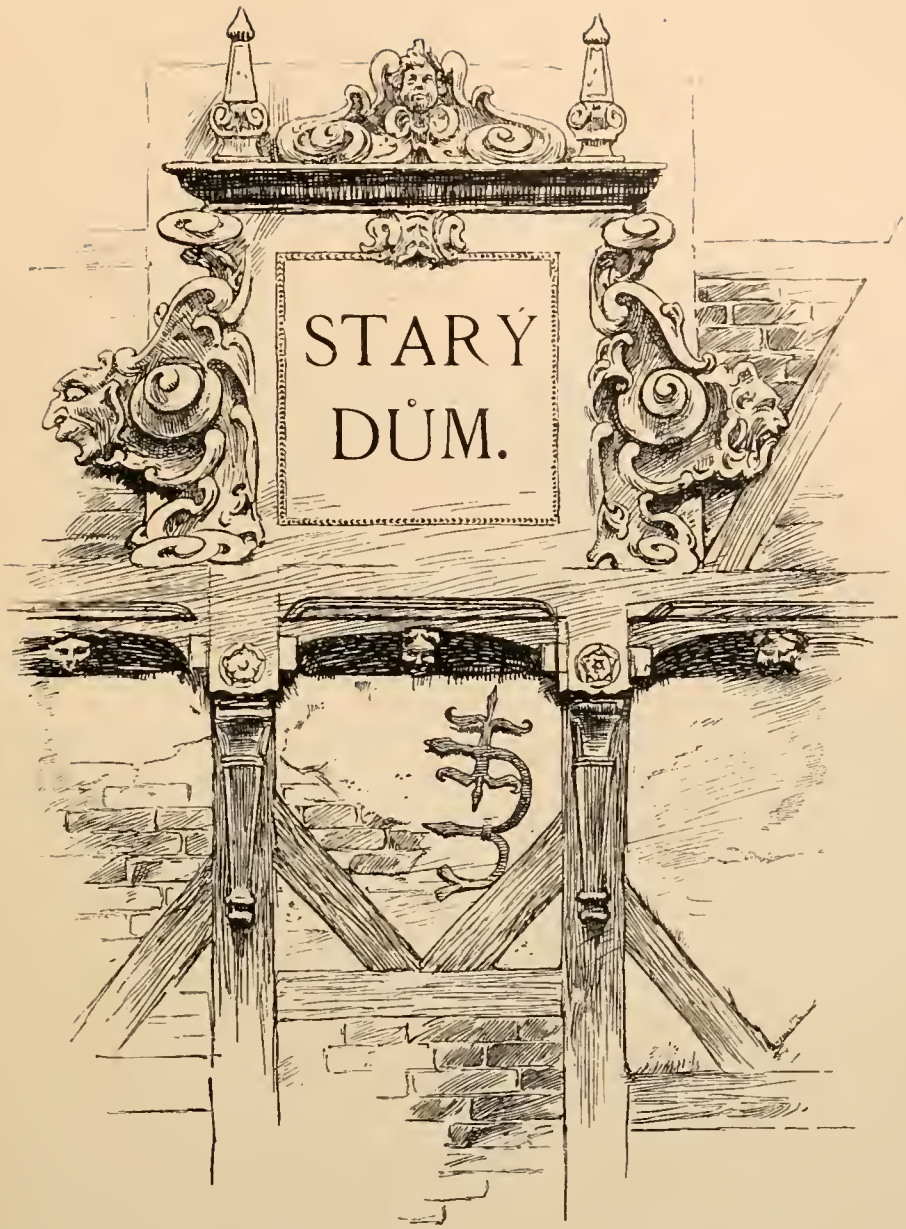

BYL KDYSI V JEDNÉ ULICI STARÝ,
TUZE STARÝ DŮM.

Byl kdysi v jedné ulici starý, tuze starý dům; byl skoro již tři sta let starý. Mohl to každý čísti v trámoví, kde letopočet, chmelem a tulipány ovinutý, vřezán byl. Celé verše v starobylém písmu byly tu a nad každým oknem byla do trámů šklebící se maska vyřezána. Jedno poschodí vyčnívalo o hodný kus nad druhé a těsně pod střechou táhnul se okap končící v dračí hlavu. Z této tlamy měla vytékati dešťová voda, ale vytékala vždy břichem, neboť okap byl děravý.

Všecky ostatní domy v ulici byly nové a pěkné s velikými okny a hladkým zdivem a bylo na nich vidět, že nechtějí se starým domem se stýkati. Myslily si patrně: »Jak dlouho bude ještě tato stará zřícenina dělati zde ostudu? K tomu vyčnívá arkýř tak daleko, že všem lidem z našich oken se dívajícím vyhlídka na jednu stranu jest zatarasena. Schody jsou tak široké jako zámecké a vysoké jako na chrámovou věž. Železná mříž vypadá jako dvéře k staré hrobce a jest plna mosazných knoflíků; to je přece nevkusné.«

Naproti starému domu stály rovněž nové a pěkné domy a tyto smýšlely rovněž tak. Ale u jednoho okna seděl malý hoch svěžích, červených líček a jasných zářících očí a tomuto se líbil starý dům stejně v záři sluneční jak v svitu měsíčném, a když se díval na protější zeď, s které vápno

opadalo, tu si v duchu maloval, jak asi ulice se schody, arkýři a špičatými štíty dříve vypadala, a pak viděl také vojáky s halapartnami a okapy, které v podobě duchů a potvor kolem pobíhaly. — Ba vyzýval ku prohlížení a ku přemýšlení ten dům!

Bydlil v něm starý muž, který nosil posud staromodní kalhoty po kolena, velký kabát s mosaznými knoflíky a paruku, na které bylo viděti, že to byla skutečná paruka. Každého rána dostavil se k němu starý sluha, aby obstaral vše, čeho bylo zapotřebí. Jindy byl stařec v kalhotách po kolena sahajících celý den sám doma. Chvílemi postoupil k oknu a vyhlížel ven; tu naň kývnul malý hoch a stařec mu rovněž tak pokynul. Tak se poprvé spolu seznámili, pak se stali přátely, ačkoliv nikdy spolu nepromluvili, ale to bylo jedno.

Malý hoch slyšel, jak rodičové jeho jednou pravili: »Starému muži z protějška se vede sice dosti dobře, ale je tak strašlivě sám.«

Nejbližší neděle zabalil hoch něco do kusu papíru, sešel s tím dolů před vrata a když sluha, který nákup obstarával, okolo šel, pravil k němu: »Odevzdej, prosím tě, toto starému muži naproti, ode mne. Mám dva olověné vojáčky; tady jest jeden z nich, toho mu daruji, jelikož vím, že je tak strašlivě osamělý.«

Obličej sluhy se rázem rozjasnil. Pokývl a odnesl olověného vojáčka do starého domu naproti. Po nějakém čase přišel dotaz, jestli by hošík neměl chuť, sám starého pána navštíviti. Rodiče mu to hned dovolili a hoch odešel do starého protějšího domu.

Mosazné knoflíky na mřížích leskly se mnohem jasněji než jindy — mohlo se mysliti, že byly na poctu návštěvy zvlášť vycíděny, a zdálo se, jakoby vyřezávaní trubači — na dveřích totiž byli vyřezaní trubači stojící v tulipánech — foukali ze všech sil v své nástroje, neboť jejich tváře byly jaksi mnohem nadutější než jindy. A oni skutečně troubili »Trataratá, malý hoch přichází, trataratá!« Pak se dvéře otevřely. Celá chodba byla plna starých obrazů rytířů v brnění a dám v hedvábných šatech. Brnění chřestila a hedvábí šustilo. Pak byly schody o mnohých stupních nahoru vedoucí, pak šlo to několik stupňů dolů a nyní octl se hoch na altáně. Tento vypadal jako na spadnutí, všady zely veliké díry a dlouhé trhliny, z nichž tráva a kvítí vyrážely; neboť celý altán i zeď byly porostly úponkovitými rostlinami, tak že bylo zde jako v zahradě a přece to byl jen altán. Kolem stály na obrubě římsy staromodní květináče, představující obličeje s oslíma ušima. Květin však nikdo nepěstoval, nýbrž rostly, jak se jim líbilo. Z jednoho hrnce visely karafiáty — totiž samé dlouhé stonky a výhony — na všecky strany a zdálo se, že tyto povídají: »Vzduch nás hladí, slunce nás líbá a slíbili nám na neděli po malém kvítku, ano, dostaneme v neděli po kvítku!«

Z altánu přišlo se do pokoje, jehož stěny měly tapety ze svinské kůže, veliké zlaté květy byly na nich vtlačeny, což dělalo velmi přívětivý dojem.

»Pozlátko to brzy zmizí,
svinská kůže trvá ryzí«

zdálo se, že povídají stěny.

Stály zde též lenošky s vysokými vyřezávanými lenochy a opěradly po obou stranách. »Posaď se! posaď se!« říkaly tyto. »Ó, jak to v nás praská. Dostaneme asi brzy dnu do zad, jako tamhle ta stará skříň! Ó, hrůzo!«

Na to octl se hoch v pokoji s arkýřem, a zde seděl starý pán.

»Děkuji ti za olověného vojáka, můj malý příteli,« pravil starý muž, »a děkuji ti rovněž za to, že jsi mne navštívil.«

»Dík, dík!« aneb »prask, prask!« zaskřípalo to v starém nábytku; bylo ho zde tolik, že si zrovna překážel, když si hošíka prohlížel.

V prostředku na zdi visel obraz překrásné, mladé a štěstím zářící dámy, ale v kroji docela staromodním s napudrovanými vlasy a v tuhém živůtku; neřekla ani »dík« ani »prask«, ale dívala se vlídným pohledem na hošíka, který se ihned starého pána otázal: »Odkud pak jsi sebral tento obraz?«

»Od vetešníka tamhle na rohu,« odpověděl starý pán. »Tam visí ještě mnoho obrazů, ale nikdo jich nezná, aniž se o ně zajímá, neboť osoby, které představují, jsou již všecky mrtvé a pochované. Ale v mládí svém tuto jsem znal, ale umřela již před půl stoletím.«

Pod obrazem visela za sklem v rámci uvadlá kytice, jistě také půl století stará, tak stará vypadala. A kyvadlo na velkých hodinách tikalo sem a tam a ručičky se točily a všecko v pokoji stárlo víc a více, aniž toho kdo pozoroval.

»Moji rodiče říkají,« začal hoch znovu, »že jsi tak hrozně osamělý.«

»Ó, nikoli,« odpověděl starý pán, »staré myšlénky se všemi upomínkami chodí mne navštěvovat, a nyní přišel jsi i ty; mně se vede docela dobře.«

Na to vyňal z přihrady knihovny obrázkovou knihu; tu byly dlouhé průvody, nejpodivnější kočáry, jakých dnes již nelze viděti, vojáci, kteří vypadali jako kluci na kartách, a měšťané s vlajícími prapory. Na korouhvi krejčů byly nůžky dvěma lvy držené, na korouhvi ševců nebyla bota, nýbrž orel a to dvojhlavý, neboť u ševců musí všecko býti tak, aby mohli říci: »To je pár!« Ó, to byla nádherná kniha!

Pak odešel starý pán do vedlejšího pokoje pro zavařeniny, jablka a ořechy. »Jest to přece nádherné zde v tom starém domě,« myslil si chlapec.

»Já to zde nemohu vydržet!« ozval se náhle olověný vojáček, stojící na skříni. »Je zde tak pusto a smutno, je-li člověk zvyklý na rodinný život, nelze se tu cítiti doma. Já to nemohu vydržeti! Den ubíhá tak pomalu a noc teprve, ta je nekonečná. Zde to není jako tam u vás naproti, kde tvůj otec a tvá matka tak vlídně spolu hovořili a kde jsi ty s malými svými sestřičkami tak děsný hlomoz dělával. Ach, jak smutno jest zde u starého muže! Myslíš, že dostane kdy polibek či přívětivý pohled, či snad docela stromek o vánocích? Nedostane ničeho, leda hrob. Já to zde nemohu vydržeti!«

»Nesmíš to tak pojímat těžce,« pravil chlapec, »mně se zde naopak velmi líbí, a pak přicházejí také staré myšlénky se svými vzpomínkami na návštěvu!«

»Ale těch nevidím a také jich naprosto neznám,« odpověděl olověný vojáček. »Já to zde nemohu vydržet!«

»Musíš!« odpověděl chlapec.

Nyní se vrátil starý pán s obličejem radostným a přinášel nádherné zavařeniny, jablka a ořechy. Tu již hoch na olověného vojáčka více nemyslil.

Šťastný a rozjařený šel pak hoch domů. Dny a týdny míjely, kývalo se navzájem do starého domu a zpět a pak směl chlapec opět přijíti.

Vyřezávaní trubači spustili »Trataratá! Hoch, je zde, trataratá!« Meče a brnění na obrazech předků chřestily, hedvábné šaty šustily, svinská kůže odříkala svůj veršík a staré židle pocítily dnu v zádech. Ach, ach! Bylo to na vlas stejné jako po prvé, neboť tam naproti míjely den a hodina stejně.

»Já to zde nemohu vydržeti!« volal olověný vojáček. »Plakal jsem olověné slzy. Je tady příliš smutno! Raději bych táhl do války a ztratil ruce i nohy! To by byla přece nějaká změna! Nelze to vydržeti! Teď již také vím, co je to dostati návštěvu starých myšlének se starými upomínkami. Moje byly zde a mohu ti říci, že to není žádné potěšení, trvá-li to dlouho. Byl jsem již skoro na tom, seskočiti dolů se skříně. Rozeznával jsem vás všecky naproti tak zřetelně, jakobyste byli zde skutečně. Bylo takové nezapomenutelné jitro nedělní, na které se jistě rozpomeneš. Vy děti stály jste kolem stolu a zpívaly jste chorál, který každodenně ráno zpíváte. Stály jste zbožně s rukama sepjatýma, otec i matka vypadali tak slavnostně, když se náhle dvéře otevřely a tvá sestřička, Marie, sotva dva roky stará, jež stále jen tančiti chce, jak hudbu nebo zpěv slyší, vešla, a ačkoliv jste jí v tom brániti chtěli, začla přece tančiti, ale nemohla přirozeně přijíti do taktu, jelikož tóny chorálu se příliš protahovaly. Stála konečně na jedné noze s hlavou v před daleko nachýlenou, pak na druhé noze, stále hlavu více do předu chýlíc, ale nechtělo to stále nijak dohromady. Vy jste stáli

kol velmi vážní, ač vám též při tom notně krušně bylo, ale já se musil v nitru tak smáti, že jsem spadl se stolu a utržil si bouli, kterou mám do dneška. Nebylo to však též správné ode mne, že jsem se smál. Toto a všecko jiné, co jsem zažil, táhne teď před mým nitrem a to budou asi ty staré myšlénky se svými vzpomínkami. Ach, vypravuj mi přec, zdali v neděli ráno ještě zpíváte, vypravuj mi něco o malé Marii. A jak se vede mému soudruhu, druhému olověnému vojáčku? Ten měl štěstí, já to zde nemohu vydržeti!«

»Jsi darován,« odpověděl chlapec, »a proto musíš zde vydržeti, což to nenahlížíš?«

Nyní přišel starý pán se skříní, v níž bylo mnoho vzácných věcí. Skřínky na líčidla a na balsám a karty a tyto byly tak velké a pozlacené, dnes nelze ani spatřiti takových. Pak se vytahovaly staré zásvuky. Klavír byl otevřen. Na vnitřní straně víka byla namalovaná krajina, a když stařec uhodil do klávesů, zněly tóny slabě a chraptivě, mezitím co on tiše písničku si notoval. »Ano, to zpívávala též,« pravil kyna vlídně k podobizně, již koupil u vetešníka na rohu. A při tom oči jeho jasně zazářily.

»Chci do války, chci do války!« zvolal olověný vojáček tak hlasitě, jak mohl, a skácel se na podlahu.

Ale kam pak se poděl? Starý pán hledal, chlapec hledal, ale byl ten tam a pryč. »Však já ho najdu,« pravil stařec, ale nenašel ho nikdy již, v podlaze bylo příliš mnoho trhlin a děr. Olověný vojáček propadl do jedné trhliny a ležel nyní v otevřeném hrobě.

Den minul a chlapec odešel domů. Mnoho neděl pak minulo. Tu zamrzla okna pevně a hoch musil na tabuli dlouho dýchati, než si otvor jiním ku starému domu vydýchal. Tam bylo sněhu do všech arabesek a písmen naváto, celé schody byly na stopu vysoko pokryté, jakoby vůbec nikdo do domu nevcházel a z něho nevycházel; a také vskutku nikdo nevcházel a nevycházel, neboť — starý pán byl zemřel.

Večer zastavil se vůz před vraty a na něm byl v úzké své rakvi vyvezen na venek. Měl tam býti pochován v své rodinné hrobce. Tak jej odvezli a nikdo nešel za jeho rakví, pomřeli již dříve všichni jeho přátelé. Jen hoch náš poslal mu při odjezdu hubičku z okna.

Několik dnů později byla v starém domě dražba. Hoch díval se z okna, jak všecko se odnášelo, staří rytíři a staré dámy, květináče s dlouhýma ušima, staré židle a staré skříně, jedno přišlo sem a druhé tam. Její podobizna, již starý pán u vetešníka našel, putovala opět k témuž a tu již zůstala pro vždy zavěšena, nebo teď nikdo víc neznal tu paní a nikdo se o starý obraz nestaral.

Na jaře strhli dům, byl to jen starý barák, říkali lidé. Teď bylo přímo z ulice viděti do pokoje s tapetami ze svinské kůže, které byly strženy na zem v cárech, a zelené úponky altánu visely zdivočelé kolem řiticích se trámů. Ba, tam se pořádně uklízelo

»To pomohlo,« pravily sousední domy.

Vystavěli krásný dům s vysokými okny a bílými, hladkými zděmi, a napřed, kde stával starý dům, založili malou zahrádku a psí víno točilo a pnulo se po zdích sousedních. Zahradu zavíraly železné mříže s nádherným portálem, před nímž se lidé často zastavovali a z ulice do vnitřku se dívali. Vrabci přilétali v tuctech a sedali mezi úponky a štěbetali hlasitě spolu, jak mohli, ale ne již o starém domě, neboť na ten se nemohli ani již rozpomenouti.

Od té doby prošla léta, tak že z hocha stal se muž, a sice pořádný muž, který svým rodičům jen radost dělal. Nedávno měl svatbu a bydlil nyní se svou mladou paní v domě se zahrádkou. Jednou stál vedle ní, když zasazovala prostou polní květinu, která se jí velmi zvlášť líbila; zasazovala ji svou ručkou a přitlačovala ji pevně do prsti. Ach, co to bylo? Píchla se, něco špičatého vyčnívalo z hlíny.

To byl — jen si pomyslete — olověný vojáček, týž olověný vojáček, který se ztratil u starého pána a pomalu trámovím a rumem až dolů sjel a nyní již mnoho roků v zemi odpočíval.

Mladá paní otřela vojáčka nejdřív zeleným listem a pak pečlivě svým jemným, kapesním šátkem, který skvostně voněl, a tu bylo olověnému vojáčkovi, jakoby se probudil z dlouhého, hlubokého spánku.

»Ukaž mi ho!« pravil mladý muž; pak se usmál a potřásl hlavou »Bude to asi sotva týž, ale připomíná mi na událost, kterou jsem jako malý hoch s olověným vojáčkem zažil.«

Na to vypravoval své paní o starém domě a o starém pánovi a o olověném vojáčkovi, kterého mu poslal, poněvadž byl tak strašně osamělý. Vypravoval to všecko tak živě, že mladé paní nad starým pánem i starým domem slzy do očí vstoupily.

»Ano, možná, že je to týž olověný vojáček,« pravila ona, »chci jej uschovati a všecko, co jsi mi vyprávěl, dobře si zapamatovati, a hrob starého pána mi také musíš ukázati.«

»Nevím ani, kde jest,« pravil on, »nikdo to neví. Všichni jeho přátelé pomřeli, nikdo se o něj nestaral a já byl tenkrát malý chlapec.«

»Jak strašně byl opuštěn!« zvolala ona.

»Ano, opuštěn a sám!« pravil olověný vojáček, »ale překrásné jest to, nebýti zapomenut.«

»Překrásné ovšem,« zvolalo něco na blízku, ale mimo olověného vojáčka nevěděl nikdo, že to byl cár tapety ze svinské kůže. Pozlátko zašlo úplně a vypadala jako vlhká hlína, ale své mínění o sobě podržela a vyslovila je:

Pozlátko — to brzy zmizí,
svinská kůže trvá ryzí.

Ale tomu olověný vojáček nevěřil.

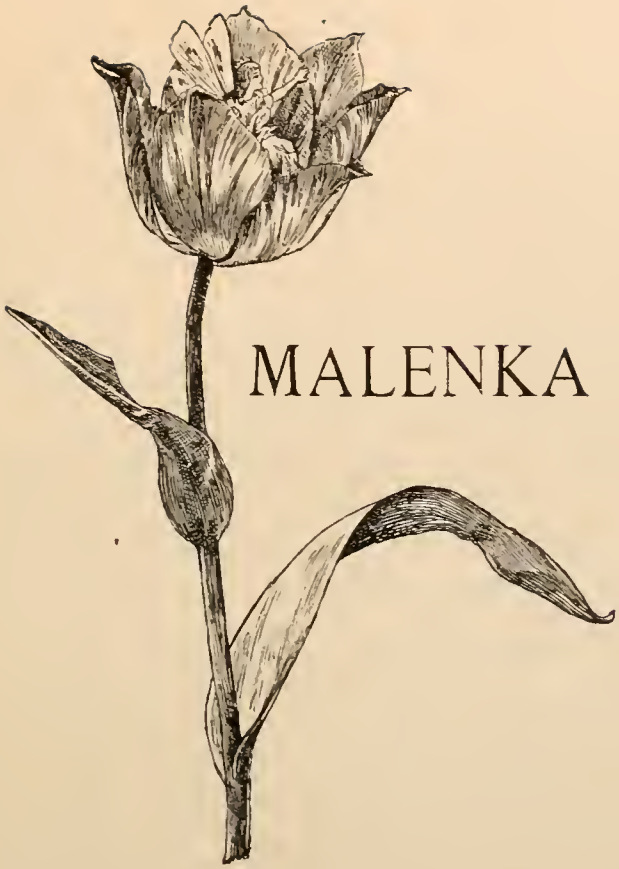

MALENKA

BYLA JEDNOU JEDNA ŽENA

Byla jednou jedna žena, která by byla ráda měla děťátko. Ale nevěděla naprosto, jak by je dostati mohla. I zašla k staré čarodějnici a pravila k ní: »Ráda bych tuze měla děťátko, mohla bys mi říci, jak bych si je mohla zaopatřiti?«

»O ano, tu dovedeme již pomoci,« odvětila čarodějka. »Zde máš ječné zrno, ale není z těch, jaká na polích sedláka rostou, nebo kterými se kuřata krmí. Zasaď je do květináče a pak něco uvidíš.«

»Děkuju pěkně,« pravila žena a dala za to čarodějnici osm grošů stříbrných. Pak šla domů, zasadila ječné zrnko, a brzy vykvetla jí velká, nádherná květina úplně tulipánu se podobající. Ale listy byly tak pevně sevřeny, jakoby ještě byly v poupěti.

»To jest krásná květina,« pravila žena a líbala ji na nádherné rudězlaté listy. Ale mezitím, co ji líbala, zazněl silný praskot a květina se otevřela. Byla to, jak viděti lze bylo, skutečná květina, ale v jejím středu na zeleném stonku sedělo malinké, jemňounké a roztomilé děvčátko jako na stolici. Nebylo větší palce a proto mu říkali »Malenka«.

Nádhernou jako olakovanou slupku vlaského ořechu dostala Malenka za kolébku, modré listy fijalkové byly tu žíněnkou, a růžový lístek přikrývadlem. Tam spala v noci. Ale za dne hrála si na stole, na který paní postavila vodou naplněný a květinami ověnčený talíř. Stonky květů stály ve vodě, v níž ploval veliký list tulipánový, na ten si směla Malenka sednout a jezditi s jedné strany talíře na druhou. Za vesla jí byly dva vlasy z hřívy koňské. To vypadalo vskutku roztomile. Uměla též zpívati, tak něžně a pěkně, že něco podobného nikdo neslyšel.

Jednoho večera, když Malenka spala ve své hezké postýlce, přihopkala veliká ropucha oknem, v němž jedna tabule byla rozbita. Ropucha byla děsně ohyzdná, velká a slizká. Přihopkovala zrovna na stůl, kde Malenka ležela a pod červeným listem růžovým spala.

»Tohle by byla pěkná ženuška pro mého synka!« pravila ropucha. Načež uchvátila vlaský ořech, v němž Malenka dřímala, a odhopkovala s ním rozbitou tabulí okna do zahrady.

Zde tekl velký, široký potok; ale podél břehu bylo močálovito a bahnito. Zde zůstávala ropucha se svým synkem. Hu, ten byl zrovna tak ohyzdný, jako jeho matka, a byl jí k nerozeznání podoben. »Krax, krax, brekekex« bylo vše, co dovedl říci, když spatřil něžnou dívku v ořechové skořepině.

»Nemluv tak nahlas,« pravila stará ropucha, »nebo se probudí. Mohla by nám naposled ještě utéci, nebo je lehýnká jako peří labutí. Položíme ji ven do potoka na jeden z širokých listů vodních lilií. Ten bude pro ni, jelikož je tak malá a lehká, celým ostrovem. Odtamtud nemůže utéci, mezitím co my dole v bahně naši slavnostní jizbu, kde budete bydleti a žíti, upravíme.«

Středem potoka rostlo mnoho vodních lilií s velkými, širokými, zelenými listy. Zdálo se, jakoby tyto na vodě plavaly, a list, který nejdál od břehu vzdálen byl, byl právě největší. Tam plula stará ropucha a posadila naň Malenku se skořepinou.

Ubohé děvčátko probudilo se časně druhého rána a když se přesvědčilo, kde jest, začlo trpce plakati. Nebo se všech stran byl velký, zelený list obklopen vodou a Malence bylo nemožné, na souš se dostati.

Stará ropucha seděla zatím dole v bahně a vyzdobovala svůj pokoj rákosím a žlutým leknínem; nebo pro mladou dceru mělo vše býti co nejlépe upraveno. Na to vyplavala se svým ošklivým synkem k listu, na němž byla Malenka. Chtěli odnésti něžnou její postýlku, která měla býti do svatební komnaty postavena dřív, než by nevěsta sama práh její přestoupila.

Stará žába poklonila se hluboce před ní ve vodě a pravila: »Zde ti představuji svého syna, který bude tvým chotěm. Budete tam dole v bahně zcela skvostně bydleti.«

»Krax, krax, brekekex« bylo vše, co syn ze sebe s to byl vypraviti. A hned vzali nádhernou postýlku a s ní odplavali. Malenka seděla sama na zeleném listu a prolévala hořké slzy. Neboť nechtěla bydliti u ošklivé ropuchy, aniž míti za muže jejího ošklivého syna. Ale malé rybičky, které dole ve vodě plavaly, dobře viděly žábu a slyšely též, co pravila Malence. Vystrčily proto všecky hlavy do výšky, nebo chtěly též viděti to děvčátko. Sotva je spatřily, shledaly, jak je čarokrásné, a bylo jim děsně líto, že se má dostati dolů k hnusné ropuše. Ne, to se nesmělo státi! Shromáždily se tedy dole v hlubině kolem zeleného stonku, na němž Malenka ležela, a podhlodaly stonek, a nyní plul list s Malenkou nahoře potokem daleko, daleko, kam ropucha za ním nemohla.

Malenka jela nyní kolem mnohých měst. Drobní ptáci seděli v keřích a zpívali, jak ji shlédli. »Jaké to něžné děvčátko!« Dále a dále plul list s děckem a tak cestovala Malenka do světa.

Malý, krásný, bílý motýl obletoval ji ustavičně, až se konečně na listu usadil; nebo Malenka líbila se mu velice. Dívka byla teď velmi šťastná, že ropucha jí nemůže dohoniti, a kudy kolem jela, všady bylo překrásně. Slunce lesklo se na vodě, že zářila jako tekuté zlato. Tu sňala Malenka svůj pás, otočila jeden konec jeho kolem motýla a druhý konec pevně na listu přivázala. Tento letěl nyní ještě mnohem rychleji a Malenka s ním, neboť stála na listě.

V tom letěl kolem veliký chroust. Ten dívku spozoroval, ovinul v mžiku své drápky kolem jejího štíhlého tílka a odletěl s ní na nejbližší strom. Zelený list plynul po potoku dále a motýl letěl s ním, neboť byl k listu přivázán a odloučiti se od něho nedovedl. Ó, jak se zalekla ubohá Malenka, když chroust s ní na strom vyletěl! Nejvíc trápilo děvčátko pomyšlení na krásného, bílého motýla, jejž byla k lupenu přivázala! Nevyprostí-li se nějak, musí hlady zahynouti. Ale to vše chroustovi bylo jedno. Sedl si s ní na největší zelený list, pohostil ji květným medem a pravil jí, že jest čarokrásná, třeba nebyla v ničem jako chroust. Později přišli k ní všichni chrousti na stromě tom bydlící návštěvou. Prohlédli si Malenku se všech stran, ale slečinky chroustí kroutily tykadly a jedna pravila: »Má jen dvě nohy, a to vypadá přec trochu chudě!« — »Nemá tykadel,« podotkla druhá! — »Ó, jak je štíhlá kolem pasu!« vysmívala se třetí. — »Fi, vždyť

vypadá skoro jako člověk!« volaly všecky jedna přes druhou. A přece byla Malenka tak roztomilá.

To shledával rovněž chroust, který ji unesl. Ale když ji všichni jednohlasně za ošklivou prohlásili, uvěřil to naposled sám a nechtěl jí již. Mohla jít Malenka, kam chtěla. Na to slétli s ní chrousti se stromu a posadili ji na jednu chudobku. Tu prolévala Malenka nad tím hořké slzy, že je tak ošklivá, že ji ani chrousti nechtí snésti mezi sebou. A přece byla nad všecko pomyšlení krásná, tak jemná a něžná, jako nejkrásnější list růžový.

Celé léto žila ubohá Malenka docela sama ve velikém lese. Upletla si z travin postýlku a zavěsila ji pod široký jetelový list, aby chráněna byla před deštěm. Med z květin byl jí pokrmem a jitřní rosa nápojem. Tak minuly léto a jeseň; ale pak přišla zima, ta dlouhá studená zima. Všichni ptáci, kteří jí tak krásně zpívali, odletěli, stromy ztratily listí, květiny povadly, velký jetelový list, pod kterým bydlila, se scvrkl, a zbyl jen žlutý zaschlý stonek z něho. Malence byla hrozná zima. Měla šaty sedrané a sama byla tak moc něžná a malá; ubožačka, byla by musila zmrznouti. Začlo sněžiti a každá vločka, jež na ni padla, byla pro ni zrovna tak velkou spoustou, jakby na ni hodil celou lopatu sněhu. Neb my jsme velcí, ale ona byla zrovna tak dlouhá jako palec. Tu zahalila se do svadlého listu, ale ten ji nezahřál, tak že zimou se třásla. Těsně při kraji lesa, kam Malenka došla, bylo velké pole žitné. Obilí bylo dávno v stodole, pouze holé suché strniště trčelo ze zmrzlé země kolem. Malence připadalo jako velký les, který musila proputovati, a zimou se jen třásla. Tak došla ke dveřím polní myšky, jejíž byt se skrýval pod strništěm v malé díře. Zde žila myš zcela útulně a teple, mělať jizbu plnou obilí a pěknou kuchyň a špižírnu. Ubohá Malenka postavila se jako žebračka přede dvéře a prosila o zrníčko ječmene, neboť po dva dni již neměla sousta v ústech.

»Ubožáčku!« pravila polní myš, byla to dobrá stará myš polní, »pojď do mé teplé jizby a pojez se mnou!«

Ježto se jí Malenka zalíbila, pravila: »Můžeš pro mne zde zůstati přes zimu. Ale hleď, abys udržela jizbu hezky v čistotě, a pak musíš mi pohádky vyprávěti; to jest mou největší radostí!«

Malenka učinila, co si dobrá polní myš přála, a tak se tam u ní měla výborně.

»Nyní brzy přijde k nám návštěva!« pravila polní myš. »Můj soused jednou týdně mne navštěvuje. Ten jest ještě zámožnější než já, má velké síně a nosí nádherný, černý sametový kožich. Kdyby ten si tě chtěl vzíti, byla bys dobře zaopatřena. Ale on jest slepý a musila bys mu vyprávěti nejhezčí povídky, jež umíš.«

Ale z toho si Malenka ničeho nedělala. Nechtěla souseda, nebo byl to krtek. Skutečně se dostavil ve svém černém, sametovém kožiše, aby

myš navštívil. »Jest velmi bohatý a učený,« pravila polní myš, »a také má být aspoň dvacetkrát větší než já.« A vskutku byl velmi učený, ale slunce a krásné květiny docela nemiloval. Jen zle o nich mluvil, nebo jich nikdy neviděl. Teď měla Malenka zpívat a též zpívala »Chrouste leť!« a též »Mnich si vyšel na louku«. Měla tak krásný hlas, že se do ní krtek hned zamiloval, ale neprozradil se ani slůvkem, neboť byl velice opatrný muž.

Před nedávnem vyhrabal si před svým domem až k bytu polní myši dlouhou chodbu, a nyní dovolil své přítelkyni i Malence, aby se tam dle libosti procházeti mohly. Jen podotkl, aby se mrtvého ptáka ležícího v prostředku chodby neulekly. Je to celý pták s peřím i zobákem, který teprv nedávno, na počátku zimy pošel a právě tam, kde on svou chodbu založil, pochován leží.

Krtek vzal na to kus shnilého dřeva — neboť to svítí po tmě jako oheň — šel napřed a svítil oběma do dlouhé, temné chodby. Když přišli k místu, kde mrtvý pták ležel, přitlačil krtek svůj široký rypák ke stropu a vyhodil trochu země, že vznikla velká díra, kterou světlo prokmitalo. V půli cesty ležela mrtvá vlaštovka. Hezounká křídla byla pevně k bokům stlačena, nožky a hlava stažena pod peří. Ubohý pták jistě tu zmrzl. Malenka měla s ním opravdový soucit. Milovala všecky malé ptáky, neboť jí po celé léto tak krásně zpívávali a cvrčeli. Ale krtek odkopl jej svými krátkými nohami a pravil: »Nyní nehvízdá již! Je to bídný osud, naroditi se takovým ptáčetem! Bohudíky, že žádné z mých dětí nemůže býti ptákem! Mimo své »čimčara« nemá ničeho a musí v zimě bídně zahynouti.«

»Ovšem, to můžete jako rozumný muž dobře říci,« pravila polní myš. »Co má jen takový pták za všecko svoje »čimčara«, když přijde zima? Musí trpěti hlad a pojít mrazem. Ale je prý to panské!«

Malenka neříkala ničeho. Ale když ti dva druzi od ptáka se odvrátili, sklonila se hluboce, odhrnula pírka přes hlavu mu ležící stranou a políbila

jej na zavřené oči. »Snad to byl právě ten, který mi v létě tak krásně zpíval,« pomyslila si. »Co mi radostí nadělal ten milý, krásný ptáček!«

Nyní ucpal opět krtek díru na stropě a vyprovázel dámy domů. Ale v noci nemohla Malenka usnouti. I povstala se svého lože a upletla ze sena velký, krásný koberec. Ten snesla do chodby, podložila jej pod mrtvého ptáka a nastlala hojně ještě kolem bílé bavlny, již našla v bytu myši, aby ležel hodně teple v studené zemi.

»S bohem, ty milý, krásný ptáčku!« pravila. »Buď s bohem a přijmi díky mé za nádherný svůj letní zpěv, kdy stromy kol zelené byly a milé slunce tak teple na nás svítilo!« Na to položila hlavu svou na prsa ptáka, vyskočila však hbitě, polekána, nebo zdálo se jí, jakoby něco v nich zaklepalo. To bylo srdce ptáčete. Nebyl mrtvý, byl jen zimou ztuhlý a teď, když se zahřál, vrátil se mu opětně život.

Na podzim odlétají všecky vlaštovky do teplých zemí. Opozdí-li se však některá, tu zmrzne tak, že jako mrtvá na zem spadne a tam ležeti zůstane, kam právě padla a pak jest studeným sněhem zasypána.

Malenka třásla se na celém těle, tak byla polekána, neboť pták byl vůči ní, která byla sotva palec dlouhá, ohromně veliký. Ale pak si opět dodala odvahy, nastrkala bavlnu ještě těsněji kolem ptáka, došla pro lístek máty, který jí samé byl pokrývkou, a položila jej na hlavičku vlaštovky.

V nejbližší noci připlížila se opět k ptáku a hle, tento byl již ožil, ale byl tak mdlý, že jen na okamžik mohl očka otevříti a na Malenku se podívati, která, poněvadž světla neměla, stála vedle něho s kusem shnilého dřívka v ruce.

»Vroucí díky, ty útlé milé dítě!« pravila chorá vlaštovka k Malence. »Výtečně jsem se zahřála. Nabudu opět brzy sil a budu moci na novo venku v teplých paprscích slunečních se proháněti.«

»Ach!« odpověděla Malenka, »jest ještě venku krutá zima, sněží a mrzne! Zůstaň jen v teplé své postýlce, já tě budu dále ošetřovati.«

Na to přinesla vlaštovce vodu v květinovém listu. Tato se osvěžila a vyprávěla pak, že si o hlohový keř jedno křídlo porouchala a proto tak rychle jako druhé vlaštovky letěti nemohla, když tyto daleko již do teplejších končin odlétly. Konečně padla na zem. Na další však se připamatovati více nedovedla a také nevěděla, jak se až sem dostala.

Po celou zimu zůstala vlaštovka dole pod zemí a Malenka o ni co nejlépe pečovala a srdečně si ji zamilovala. Ani krtek ani myš ničeho o tom nezvěděli; neměli oba ubohou vlaštovku rádi.

Sotva přišlo jaro a slunce zemi zahřívalo, rozloučila se vlaštovka s Malenkou. Otevřela jí díru, kterou krtek nahoře v stropě byl udělal. Slunce svítilo sem přívětivě a vlaštovka se ptala Malenky, nemá-li chuti odjíti s ní. Mohla by si na její záda sednouti a pak by letěly daleko do

zeleného lesa. Ale Malenka věděla, že by to starou polní myš zarmoutilo, kdyby takto ji opustila.

»Ne, nemohu,« pravila Malenka.

»S bohem tedy, s bohem, dobré, milé děvčátko!« zacvrčela vlaštovka a vzlétla vzhůru do záře sluneční. Malenka se dívala za ní a slzy jí vstoupily do očí; neboť zamilovala si velice ubohou vlaštovku.

Pták hlasně zacvrlikal a odletěl do zeleného lesa. Malenka byla velice zarmoucena. Nesměla nikdy si vyjíti na teplé slunce. Žito, které bylo na poli nad bytem polní myši zaseto, vyrostlo nyní vysoko a bylo pro malé, ubohé děvčátko, které sotva palec velké bylo, velikým, hustým lesem.

»Přes léto můžeš šíti na své výbavě,« pravila polní myš Malence, nebo tu již jejich soused, nudný krtek, o ruku děvčátka požádal. »Dostaneš vlněné i plátěné věci, dám ti všeho hojnost, když máš se státi paní krtkovou.«

A tak musila Malenka na kolovratě přísti a polní myš ustanovila čtyři pavouky, kteří ve dne, v noci musili přísti a tkáti. Každého večera přišel krtek na návštěvu a mluvil stále jen o tom, jakmile léto mine a slunce tolik páliti nebude — nebo teď vypaluje zem skoro na kámen — že se s Malenkou ožení. Ale Malenka nijak se tomu netěšila, nemělať docela ráda nudného krtka. Každého jitra, když slunce vycházelo, a každého večera, když zapadalo, vyplížila se dveřmi ven, a když vítr žitné klasy rozčeřil a ona mohla modré nebe viděti, myslila, jak je tu venku krásně kolem, a vroucně si přála, shledati se opět s milou vlaštovkou. Ale ta se

nevracela více. Byla jistě hodně daleko a lítala krásným zeleným lesem.

Když konečně nadešla jeseň, byla Malenčina výbava hotova.

»Za čtyři neděle bude svatba!« pravila polní myš. Ale Malenka začala plakati a pravila, že nudného krtka docela nechce.

»Fáry fáry,« pravila polní myš, »nebuď jen vzdorovitá, nebo jinak bych tě musila svými bílými zuby pokousati. Dostaneš výborného muže. Takový černý sametový kožich nemá ani král sám. Jeho sklep i jeho kuchyně jsou docela dobře opatřeny. Máš všecky důvody, děkovati Bohu, že tě krtek chce za ženu.«

Nyní již měla býti svatba. Krtek se již dostavil, aby si Malenku odvedl. Měla od této chvíle bydleti s ním hluboko dole pod zemí a nebyla by se dostala nikdy na teplé slunce, protože krtek jeho nemiloval. Ubohé dítě bylo celé ztrápené. Mělo se nyní rozloučiti se sluncem, které u polní myši aspoň přede dveřmi vídati mohlo.

»Buď s bohem, ty zářné slunce!« pravilo děvčátko a vztáhlo ruce do výše. Odešlo si kousek dál před byt polní myši; nebo teď již bylo po žních a jen suché strniště stálo na poli. »S bohem, s bohem!« volalo opět a ovinulo své ručky kol malé červené květiny. »Pozdravuj milou vlaštovičku, uvidíš-li ji někdy!«

»Cvrk, cvrk,« zaznělo to v tomž mžiku nad hlavou děvčátka; pohledla vzhůru, byla to vlaštovka, která právě kolem letěla.

Sotvať uzřela Malenku, těšila se tomu velice. A děvčátko vyprávělo vlaštovce, jak nerado si béře ošklivého krtka za chotě a jak má potom bydleti hluboko dole pod zemí, kam ani paprsek sluneční nepronikne. A při tom se nemohla slzí zdržeti.

»Nyní bude opět brzy zima,« pravila vlaštovka. »A tu odcestuji opět do teplých krajů. Chceš jíti se mnou? Můžeš seděti na mých zádech. Jen se pevně uváž svým pasem. Pak uletíme ošklivému krtkovi i jeho chmurnému domovu daleko, daleko přes hory do teplých zemí, kde věčně slunce svítí a neustále krásné květiny kvetou. Poleť jen se mnou, ty sladká, milá Malenko, která jsi mi život zachránila, když jsem umrzlá na tuhé zemi ležela.«

»Ano, pujdu s tebou,« pravila Malenka. Hned sedla si vlaštovce na záda, opřela své nožky na její roztažená křídla, uvázala pás svůj na jedno z nejsilnějších per, a již se zvedla vlaštovka vysoko do vzduchu a letěla přes lesy a vody a vysoko nad velkými horami, na nichž věčný sníh leží. Malenka ovšem křehla ve studeném vzduchu, ale ukryla se pod teplým peřím ptáka a jen hlavičku vystrkovala, aby mohla pozorovati všecku okolní nádheru . . .

Konečně přišly do teplých krajin. Tam svítilo slunce mnohem jasněji než zde, nebe se zdálo býti dvakráte tak vysoké a u příkopů a na keřích rostly nejkrásnější modré a zelené hrozny. V lesích visely citrony a kdoule, všady vonělo to myrtou a mátou a po silnicích běhaly nejhezčí děti honíce se za velkými, pestrými motýli. Ale vlaštovka letěla ustavičně dál a dál a krajina byla pořád krásnější. Pod nádhernými zelenými stromy na břehu modrého jezera stál starý zámek z bílého oslňujícího mramoru. Réva vinula se po vysokých sloupech a nahoře pod nimi visela nesčetná hnízda vlaštovčí. V jednom z nich bydlela vlaštovka, která nesla Malenku.

»Zde je můj dům!« pravila vlaštovka. »Vyvol si ty jednu z krásných květin, které dole rostou. Posadím tě do ní a budeš se míti tak dobře, jak si to jen přáti dovedeš.«

»O, jak je to nádherné!« zvolalo děvčátko a zatleskalo v ručky.

Tu ležel velký, bílý sloup mramorový; skácel se a na tři kusy se rozbil, a mezi těmi rostlo množství divukrásných velkých bílých květů. K těm letěla vlaštovka s Malenkou a položila ji na jeden z širokých listů. Ale kdo popíše Malenčin úžas, v kalichu květiny seděl mužíček a ten byl tak bílý a průhledný, jako by ze skla byl. Na hlavě měl útlou zlatou korunu a podivně se lesknoucí křídla měl na zádech. Nebyl větší Malenky. V každém květu bydlil takový mužíček aneb ženuška, ale mužíček v oné bílé květině byl králem všech.

»Milý Bože, jak jest krásný!« zašeptala Malenka vlaštovce. Malý princ tuze se lekl vlaštovky. Nebo v poměru k němu, jenž byl tak malý a útlý, vypadala vlaštovka jako obrovský pták. Ale když spatřil Malenku, tu se velmi potěšil. Bylať nejhezčí z dívek, které kdy viděl. Proto sňal zlatou korunu s hlavy, nasadil ji děvčátku a ptal se jí, jak se jmenuje a chtěla-li by jeho chotí se státi. Bude pak královnou všech květin.

Ovšem, to byl věru jiný muž než synek ropuchy neb krtek s černým sametovým kožichem! Malenka proto dala krásnému princi slovo, a na to vystoupli ze všech květů buď pán, buď dáma. Byli tak útlí a něžní, že byla radost na ně se podívati. Každý přinesl Malence dar, ale nejlepší ze všech byl přece pár krásných křídel velké bílé mouchy. Křídla byla Malence na záda připevněna a ona mohla se nyní vznášeti od květiny ku květině. Zavládla teď všady veliká radost, a vlaštovka seděla nahoře v svém hnízdě a zpívala jim, jak dovedla, ačkoliv byla v nitru velmi zarmoucena, neboť měla Malenku velmi ráda a nejraději by se byla s ní vůbec nikdy nerozloučila . . .

»Nemáš být ode dneška zvána Malenkou!« pravil anděl květin k dívce, »je to ošklivé jméno a tys tak slíčná! Budeme ti říkati Maja.«

»S bohem! s bohem!« zaštěbetala vlaštovka a odletěla opět z teplých krajů daleko do vlasti naší na sever. Zde měla malé hnízdo nad oknem, kde bydlí muž, jenž umí pohádky vypravovat. Tomu štěbetala nyní, a odtud víme celou tu povídku.

PASTÝŘKA A KOMINÍK

ŽDA JSI VIDEL KDY PRAVOU
STAROMÓDNÍ SKŘÍŇ . . .

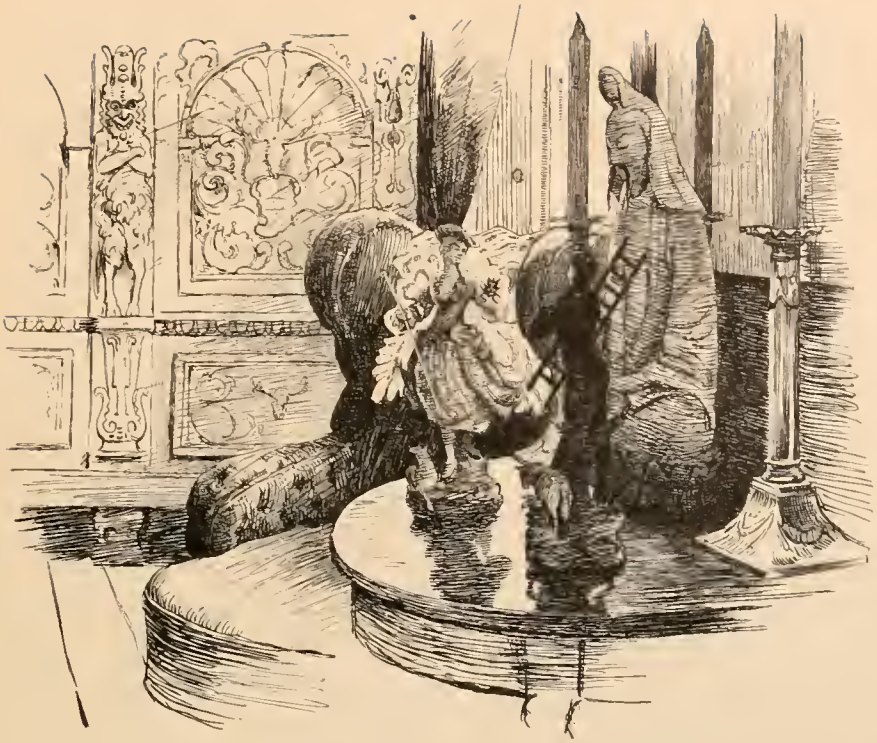

Zda jsi viděl kdy pravou staromódní skříň, celou černou stářím, s řezaným listím, plnou arabesek? A vidíš, taková stála v světnici! Byl to zděděný kus po prabábě pokrytý umělou řezbou od hora až dolů s růžemi a tulipány a prazvláštními ciráty, z nichž malé jelení hlavičky s rozsochatými parohy vyčnívaly. Ale v středu na skříni byl vyřezán celý muž, který velmi komicky vypadal, a ten se vskutku smál, či lépe řečeno, on se šklebil, neboť nemohlo se to smíchem nazývati. K tomu měl kozlí nohy, malé rohy na čele a dlouhý vous. Domácí děti nazývaly jej vždy kozonohým nad- neb podjenerálem, válečným náčelníkem a seržantem, nebo tento titul lze vždy jen těžce vysloviti a málo lidí se naň zmůže, a vyřezati takového, k tomu bylo zapotřebí mnoho nákladu práce a umění. Ale zde bylo dílo mistrovské dokonalé a zde stálo. Ustavičně díval se muž na stůl pod zrcadlem, nebo tam stála útlá, malá pastýřka z porcelánu. Měla pozlacené střevíčky a nad jejími sukněmi byla přitknuta půvabná růže. Mimo to měla zlatý klobouk a pastýřskou hůl a byla vskutku velmi rozkošná. Vedle ní stál malý, jak uhlí černý kominíček, rovněž porcelánový. Byl rovněž tak hezký a čistý jako každý jiný, a že právě kominíka představoval, tím byl vinen pouze továrník porculánu. Ten mohl z něho docela i prince udělati, bylo by to stejné bývalo. Stál tu docela půvabně se svým žebříkem a s opravdovou dívčí tváří jak mléko a krev, což bylo vlastně

chybou, nebo trochu začerněnější mohl přece dopadnouti. Stál těsně vedle pastýřky, a když tak již vedle sebe stáli, zasnoubili se a shledali, že se docela dobře k sobě hodili. Byli oba stejně mladí, oba ze stejného porculánu, a oba stejně křehcí.

Vedle nich stála docela jiná figura, ovšem třikrát tak velká jako náš párek. Představovala starého kývajícího Číňana. Byl rovněž z porculánu a tvrdil, že jest dědečkem malé pastýřky, čehož ovšem dokázati nemohl. Tvrdil též, že má nad ní tajnou moc a proto že kozonohému nad- a podjenerálu a válečnému náčelníku-seržantovi v souhlas hlavou kynul, když se o malou pastýřku ucházel.

»To dostaneš pravého muže,« pravil starý Číňan. »Myslím skoro, že jest z mahagoniového dřeva, a myslím, že tě muže udělati paní nadpodjenerálovou, válečnou náčelnicí a seržantkou. Má celou skříň stříbrných příborů, ani o tom nemluvě, co jest zavřeno v tajných zásuvkách.«

»Ale já nechci do tmavé skříně,« zavzdychla malá pastýřka, »slyšela jsem, že tam již má jedenáct porculánových dámiček.«

»Pak můžeš býti dvanáctou; když to dnes v noci v staré skříni zapraskne, bude svatba, jako jest pravda, že jsem Číňan,« pravil starý Číňan. A při tom zakýval hlavou a usnul.

Ale pastýřka zaplakala a dívala se na svého miláčka, porculánového kominíčka plna smutku. »Ach, prosím tě z celého srdce,« prosila, »odejděme spolu do širého světa, nebo zde nemůžeme žíti!«

»Chci vše učiniti, co chceš ty,« pravil malý kominík. »A také hned se dáme na cestu. Jsem plně přesvědčen, že tě svým řemeslem dovedu obživiti.«

»Jen kdybychom byli již se stolu dole!« zavzdychla ona, »nebudu pokojnou, pokud se v dalekém světě neoctneme.«

Ale on ji těšil, jak to jen dovedl a ukazoval jí, jak má své nožky klásti na vyřezávané hrany skříně a na pozlacené listoví kol nohy stolku se vinoucí. A vzal i svůj žebříček k pomoci a tak se dostali na podlahu. Ale když odtud ku staré skříni vzhledli, zvláštní pohled jim kynul. Všichni ti vyřezávaní jeleni vystrčili daleko hlavy do předu, zvedli parohy a kroutili krky. Kozonohý nad- podjenerál a válečný náčelník seržant vyskočil hněvivě do výšky a křikl na starého Číňana: »Oni prchají! oni prchají!« Hrůza schvátila oba uprchlíky a rychle skočili do zásuvky pod oknem. Zde ležely tři neb čtyři hry karet, vesměs neúplné, a malé divadlo loutkové, které, jak jen to šlo, zde bylo sestaveno. Právě se tam hrálo a všecky ty dámy z karet, čtvercové, srdcové, lopatkové a křížkové dámy seděly v první řadě a ovívaly se svými tulipány. Za nimi stáli kluci a ukazovali, že mají hlavu dole jako nahoře, jak to již u karet vždy bývá. Kus jednal o dvou milujících, kteří se nikdy za sebe nedostali, a při tom plakala mladá pastýřka hořce, nebo byla to zcela její vlastní historie.

»To nevydržím, musím ze zásuvky ven!« zvolala. Ale sotva že opět na zemi stáli a k stolu vzhlédli, vzbudil se starý Číňan a začal hýbati celým hořejším tělem, nebo nohy jeho byly z jediného kusu.

»Ó běda, starý Číňan přichází!« vykřikla malá pastýřka a klesla zoufale na svá porculánová kolínka.

»Mám myšlénku,« pravil kominík, »pojď, vlezem do hrnce tam v koutě, který naplněn je potpourim, tam budeme ležeti na růžích a levanduli a můžeme starému Číňanovi, jakmile se k nám přiblíží, prach do očí nasypati.«

»To nepomůže,« odpověděla. »Mimo to vím, že starý Číňan a onen hrnec byli již spolu jednou zasnoubeni, a stará láska nerezaví, povídá staré přísloví. Ne, nezbude nám jiného, než se vydati do širého světa.«

»A máš vskutku odvahu pustiti se tam se mnou?« ptal se kominík.

»Mám,« odpověděla ona určitě.

Kominík se na ni zamyšleně podíval a pravil pak: »Má cesta jde komínem. Máš vskutku odvahu prolézti se mnou pecí a pak troubou? Pak se dostaneme do komína a tam je to již pro mne maličkostí. Vystoupíme pak tak vysoko, že nás nikdo nedostihne, a docela nahoře dostaneme se děrou ven do širého světa.

Pak ji dovedl ke kamnům.

»Je to tam ovšem velice černé,« pravila, ale vstoupila s ním přece do pece, prošla i troubou, kde ji úplná tma obklopovala.

»Teď jsme již v komíně,« pravil on, »a hleď, nad námi třpytí se čarokrásná hvězda.« A skutečně svítila nad nimi hvězda, jakoby jim cestu chtěla ukazovati komínem. A lezli a lezli strmou stezkou vždy výše a výše. On jí pomáhal, nadzvedal ji a strkal ji, držel ji a ukazoval jí ta nejlepší místa, kam klásti měla své porculánové nožky. A tak se pomalu dostali až na okraj komína nahoru. Zde se posadili, nebo oba byli hrozně unaveni, čemu však nebylo lze se diviti. Nyní měli širé nebe se všemi hvězdami nad sebou a pod ním strměly střechy městské do vzduchu. Mohli se daleko kolem rozhlédnouti, ba až daleko v celý boží svět. Ale tak si malá pastýřka širý svět nepředstavovala, opřela si hlavičku na svého kominíčka a plakala tak hořce, až pozlátko na jejím pasu začalo se smývati.

»Ó, toho jest přespříliš, to vydržeti nemohu!« pravila. »Svět je příliš veliký! Ó, kéž bych byla opět na malém stolku pod zrcadlem! Nebudu pokojna a šťastna víc, pokud se tam opět nedostanu! Teď jsem šla za tebou do širého světa a teď musíš opět dolů za mnou domů, máš-li mne skutečně rád.« Kominík jí všelicos rozkládal. Připomenul jí starého Číňana a kozonohého nad- podjenerála, válečného náčelníka seržanta, ale ona štkala až běda a líbala svého milého kominíčka tak vřele a něžně, že konečně povolil, ačkoliv to bylo velmi pošetilé.

A tak slezli opět s velkými potížemi komínem dolů a vlezli troubou do kamen, co nebylo nijak příjemné. Teď stáli v temných kachlových kamnech. Tu poslouchali za dvířkami, aby zvěděli, co se v jizbě děje. Bylo tam docela ticho, vyhlédli ven, a hruzo! Tu ležel starý Číňan v středu pokoje na podlaze. Když je chtěl totiž pronásledovati, spadl se stolu a ležel tu teď na tři kusy rozražen. Celá záda uloupla se mu jako jediný kus,

hlava se zakutálela do kouta, ale kozonohý nad- podjenerál, válečný náčelník seržant stál s tváří zamyšlenou na místě, kde vždy stával, a uvažoval.

»To je hrozné,« pravila malá pastýřka, »starý dědeček je rozbit na tři kusy a my jsme tím vinni. Toho nepřežiji!« Při tom lomila malými ručkami.

»Však se dá opět slepit,« pravil kominík. »Ba že dá. Nebuď jen tak hned rozčilena. Když se vzadu slepí a dá se mu pořádný nýtek do zad, bude zase jako nový a může nám ještě dost často vyhubovati.«

»Myslíš to opravdu?« ptala se. A pak vylezli opět na stůl a postavili se opět na svá dřívější místa.

»Nu, tak bychom zde opět byli!« pravil kominík vysměvačně. »Tu námahu jsme si mohli uspořiti.«

»Jen kdyby dědeček byl opět snýtovaný!« pravila pastýřka. »To bude asi drahé!«

A byl vskutku snýtován. Lidé, kterým patřil, dali jej slepit. Vrazili mu pevný nýt do šíje a byl opět jako nový, jenže nemohl již hlavou kývati.

»Ráčil jste se státi pyšným od té doby, co jste se rozbil?« ptal se kozonohý nad- podjenerál, válečný náčelník seržant. »To se mi právě nezdá býti důvodem k nějakému sebe přeceňování. Což, dostanu pastýřku, nebo ji nedostanu?« Kominík i pastýřka úpěnlivě se zadívali na Číňana. Měli velký strach, aby nepřikývl, ale on toho neuměl již a také nechtěl cizímu člověku vykládati, že má ustavičně nýt v zádech. Proto zůstal porculánový párek pohromadě, žehnal dědečkovu nýtu a miloval se tak dlouho, až oba se jednoho krásného jitra též na kusy rozbili.

NA CELÉM SVĚTĚ NEUMÍ NIKDO
TOLIK POHÁDEK . . .

Na celém světě neumí nikdo tolik pohádek jako Uspavač! — Ó, ten umí překrásně vypravovat!

Takhle podvečer, když děti ještě kolem stolu sedí na svých židlích, přichází Uspavač; zcela tiše vystupuje po schodech nahoru, pak chodí v punčochách. Tichounce otevře dvéře a chrst! již střikl dětem sladkého mléka do očí, ale tolik a tak jemného ale při tom vždycky dost, že nevydrží míti, oči otevřené a jeho proto spatřiti nemohou. Pak se vplíží za ně, tiše jim nadýchá do týlu, a tu počínají dětem hlavičky tíhou klesati. Ó, ano, tak zrovna to dělá, a děti to docela nebolí, nebo Uspavač to s nimi jen dobře smýšlí. Žádá jen, aby byly tiché a klidné a to jsou teprve, když se uloží do postýlek. Nebo je třeba, aby tiché byly, aby mohl jim povídky vypravovat.

Jakmile děti usnou, usedne si Uspavač u jejich postelí; jest velmi pěkně oblečen. Má kabát z hedbávné látky, jehož barvu lze však velmi těžko rozeznati, nebo dle toho, jak se postaví, míhá se do červena, zelenava i modrava. Pod každou paží má deštník. Na jednom z nich plane množství

čarokrásných obrazů a ten otvírá nad hodnými a způsobnými dětmi, a pak se těmto v noci zdají nejkrásnější pohádky. Na druhém deštníku však není ničeho, a ten rozpíná nad nezpůsobnými dětmi, které pak tak tvrdě usnou, že se probouzejí s těžkou hlavou a jimž se k ránu ničeho nezdálo.

Uslyšíme nyní, jak Uspavač po celý týden každého večera docházel k malému hochovi, který se Hjalmar jmenoval, a co mu vypravoval.

Je to celkem sedm povídek, nebo týden má sedm dnů.

PONDĚLÍ.

»A nyní dej dobrý pozor!« pravil Uspavač jednou večer, když byl Hjalmara do postele uložil. »Teď ti to pořádně vymaluji!« A rázem byly všecky květiny v hrncích velkými stromy, které dlouhé větve až k stropu a podél zdí roztahovaly, tak že celý pokoj jako nádherná besídka vypadal. Větve byly plny vonících květin a každá květina byla krásnější než růže, a kdybyste je jísti chtěli, tu chutnaly by lépe ještě než zavařenina. Ovoce lesklo se ryzím zlatem a koláčů bylo zde, kypících hrozinkami — to vám bylo přerozkošné. Ale v tom zaznělo strašné kvílení a sténání ze zásuvky, v níž Hjalmarovy školní knihy ležely.

»Co pak to je?« pravil Uspavač a odešel ke stolu a vytáhl zásuvku. Byla to tabulka, v které to sténalo a úpělo, nebo do početního příkladu, na ni napsaného, dostala se falešná číslice, tak že v tom žádné souvislosti nebylo. A pak to byl sešit Hjalmarův, v kterém to rovněž naříkalo, až běda. Na každém listu stálo totiž po délce od hůry až dolů veliké písmeno a vedle každého z nich malé. To byl předpis pana učitele; ale vedle toho

stálo ještě několik jiných písmen a tato se domýšlela, že vypadají zrovna tak, jako ona předepsaná. Tato psal Hjalmar, ale skoro se zdálo, jako kdyby přes čáry, na nichž státi měla, dolů vypadnouti chtěla.

»Hleďte, takto se máte držeti!« pravila předloha, »tak trochu na stranu smělým rozmachem!«

»Ó, tuze ráda bychom to udělala tak,« pravila písmena Hjalmarova, »ale nesvedeme toho, jsme příliš slabá.«

»Pak vám dám prášku pro děti!« pravil Uspavač.

»Ne, ne,« zvolala zděšeně a stála zcela zpřímeně, že to byla radost podívati se na ně.

»Tak nebudu vyprávěti žádné povídky,« pravil Uspavač. »Musím písmena nacvičiti. Jedna dvě! Jedna dvě!« A tak nacvičil písmena, že stála rovně a krásně, jako na předpise.

Ale když Uspavač odešel a Hjalmar se druhého dne na písmena svého sešitu díval, tu byla zrovna tak zbědovaná jako dříve.

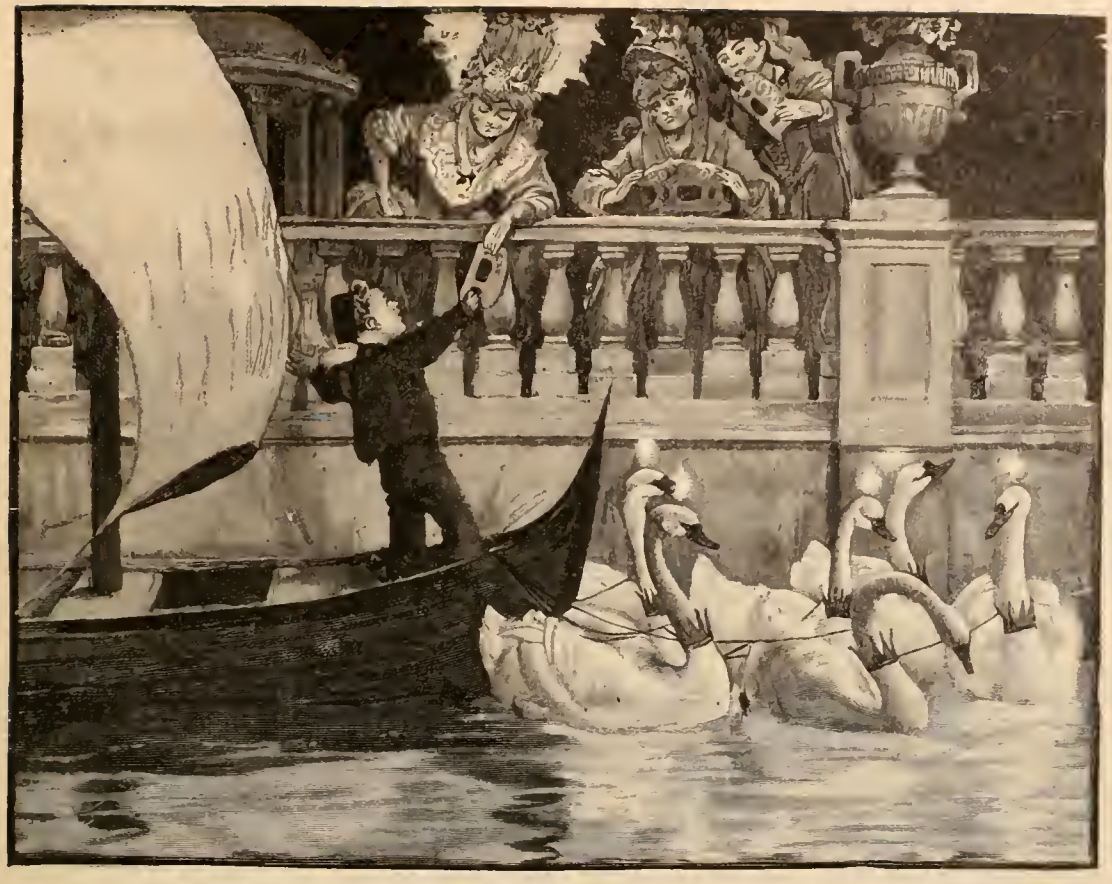

ÚTERÝ.

Sotva Hjalmar do své postýlky ulehl, dotkl se Uspavač svým prstem kouzelnickým veškerého nábytku v pokoji. Hned začal nábytek hovořiti a všecky kusy mluvily o sobě vyjímajíc plivátko, které stálo němé v koutě a jen nad tím se zlobilo, že druzí tak ješitní byli a jen k sobě stále mluvili a jeho, které tak skromně v rohu stálo a se oplivávati nechalo, docela si nevšímali.

Nad skříní visel velký obraz v širokém, zlatém rámci, krajinu představující. Na tomto bylo viděti veliké, staré stromy, květiny v trávě a širokou řeku, která kolem lesa kol mnohých zámků plynula a konečně ústila do moře. Nyní dotknul se Uspavač obrazu svou kouzelnickou holí, a hned začali ptáci zpívati, stromy hýbaly větvemi, oblaka rychle táhla a bylo lze viděti jejich stín táhnoucí nad krajinou.

Pak pozvedl Uspavač malého Hjalmara k rámci obrazu a tu strčil Hjalmar své nohy zrovna do obrazu do vysoké trávy, kde se postavil. Slunce svítilo naň větvemi stromů jasně až dolů. Hjalmar běžel k vodě a

vsedl do malého člnku, který tam ležel. Byl červeně a bíle omalován, plachty se leskly jako stříbro a šest labutí se zlatými korunkami kolem krků a se zářící modrou hvězdou na hlavě táhlo člun podél zelených lesů, kde stromy o loupežnících a čarodějnicích a květiny o luzných malých elfech vypravovaly a o všem, co jim motýli byli kdy svěřili. Nádherné ryby se šupinami jako zlato a stříbro pluly za lodí. Chvílemi udělaly skok, až to ve vodě zaplesklo, a červení a modří, velcí a malí ptáci letěli ve dvou dlouhých řadách za nimi. Mušky tančily a chrousti bzučeli na Hjalmara, že by jej rádi provázeli a že by mu každý pohádku vypravoval.

To byla nádherná plavba! Brzy byly lesy docela husté a tmavé, brzy se podobaly nejkrásnějším zahradám plným sluneční záře a vysokých stromů, a brzy rozprostíraly se před nimi veliké zámky ze skla a z mramoru. Na pavlánech stály princezny; to byla samá mladá děvčátka, jež Hjalmar velmi dobře znal. Hrával si s nimi již dříve. Každá z nich natahovala ručku a podávala mu nejněžnější cukrové prasátko, které kdy vůbec na prodej bylo; Hjalmar zachytil, jeda v člunu kolem, jednu stranu cukrového prasátka a jelikož princezna druhou stranu pevně držela, dostal každý z nich po kuse, ona menší a Hjalmar větší. Před každým zámkem stáli malí princové na stráži. Mávali v pozdrav zlatými šavlemi a rozhazovali kol hrozinky a olověné vojáčky.

A to byli skuteční, opravdoví princové.

Brzy jel Hjalmar lesy, brzy velikými sály anebo středem města. Projížděl též vskutku lesem, kde jeho chůva bydlela, která jej hlídala, když byl ještě děckem, a která jej měla vždy ráda. Tato kynula mu a kývala a zpívala krásný verš, který sama zbásnila a Hjalmarovi poslala:

Na tebe myslím tak mnohý čas,
můj sladký Hjalmare milý,
tvá ústa bych zlíbala, zlatý tvůj vlas,
jenž přes purpur líček se chýlí.

Tvé první slovo slyším posavad,
na »s bohem buď!« dávám ti ruku,
Bůh tebe ochraňuj napořád,
bys ocť se v jeho andělském pluku!

A všichni ptáci zpívali spolu, květiny tančily na svých stoncích a staré stromy k tomu přikyvovaly, zrovna jako by Uspavač též jim pohádky vypravoval.

STŘEDA.

Ne, jak venku hučel a splýval déšť! Hjalmar slyšel jej i doma a když Uspavač okno otevřel, sahala voda až k římse. Bylo to velké jezero a nádherný člun stanul zrovna před domem.

»Chceš jeti s sebou, milý Hjalmare?« ptal se Uspavač, »můžeš dnes v noci cizí země procestovati a ráno se octneš opět doma.«

Tu stál Hjalmar skokem v nejkrásnějším svém svátečním obleku v nádherném člunu. Nečas přestal, člun projížděl ulicemi a kolem kostela: tu leželo širé moře před nimi.

Jeli nyní tak dlouho, až již žádné země neviděli. Tu spatřili hejno čápů, kteří též přicházeli z domova a do teplých zemí táhli. Čáp jeden letěl vždy za druhým. Letěli již hodně, hodně daleko, a jeden z nich byl tak unaven, že křídla již jej unésti nemohla.

Ten byl poslední v šiku a zůstal brzy o hodný kus vzadu. Konečně klesal s křídly rozpjatými vždy níž a hloub, ještě jednou pokusil se, aby

vzletěl, ale nebylo to nic platné. Již dotýkal se nohama lanoví lodi, smekl se po plachtách dolu — a již stál na palubě.

Veslařský hoch chytil jej a zavřel do kurníka mezi slepice, kachny a kuřata. Ubohý čáp stál celý zoufalý mezi nimi.

»Hleďte, hleďte!« kdákaly všecky slepice.

Krocan se nadýmal, jak jen mohl a ptal se čápa: kdo jest? Kachny se kolébaly do zadu, vrážely do sebe a křičely: »Dli, dli, dli, neprodli, táhni pryč!«

Na to vypravoval čáp o horké Africe, o pyramidách, o ptáku pštrosovi, který roveň divokému koni pouští se prohání.

Ale kachny tomu nerozuměly, co vypravoval. Vrážely do sebe a šeptaly si: »Není-li pravda, shodujeme se v tom, že jest hloupý?«

»Ba, jistě jest hloupý!« pravil krocan a posměšně zaťokal při tom. Tu zmlk' čáp docela a myslil na svou krásnou Afriku.

»Máte nádherně tenké nohy,« začal krocan znovu, »zač jest jich loket?«

»K smíchu, smějte se!« křičely všechny kachny, ale čáp dělal, jakoby neslyšel ničeho.

»Můžete se také smát s námi,« pravil krocan k němu, »neboť co jsem pravil, bylo přece velmi vtipné — či snad nebylo to pro vás dost učené? — Ach, není tak všestranný; my, kteří jsme tak zajímaví, zůstaneme raději v užší své společnosti.« Na to zaťokal a kachny spustily své »dli dli, dli,« že bylo hrůza, tomu naslouchati, ačkoliv jim to bylo velmi zajímavé.

Hjalmar šel ke kurníku, otevřel dvéře, vylákal čápa a tento přihopkoval k němu na palubu.

Byl si zatím odpočinul a kývaje hlavou děkoval Hjalmarovi za své osvobození. Pak rozpjal svoje křídla a letěl do teplých končin. Slepice kdákaly, kachny pokřikovaly a krocanovi hlava zrudla do ohniva.

»Zítra si z vás uvaříme polévku,« pravil Hjalmar.

Ale v tomto okamžiku se probudil a viděl, že leží ve své postýlce. To byla přec podivuhodná cesta, kterou s Uspavačem dnešní noci prodělal.

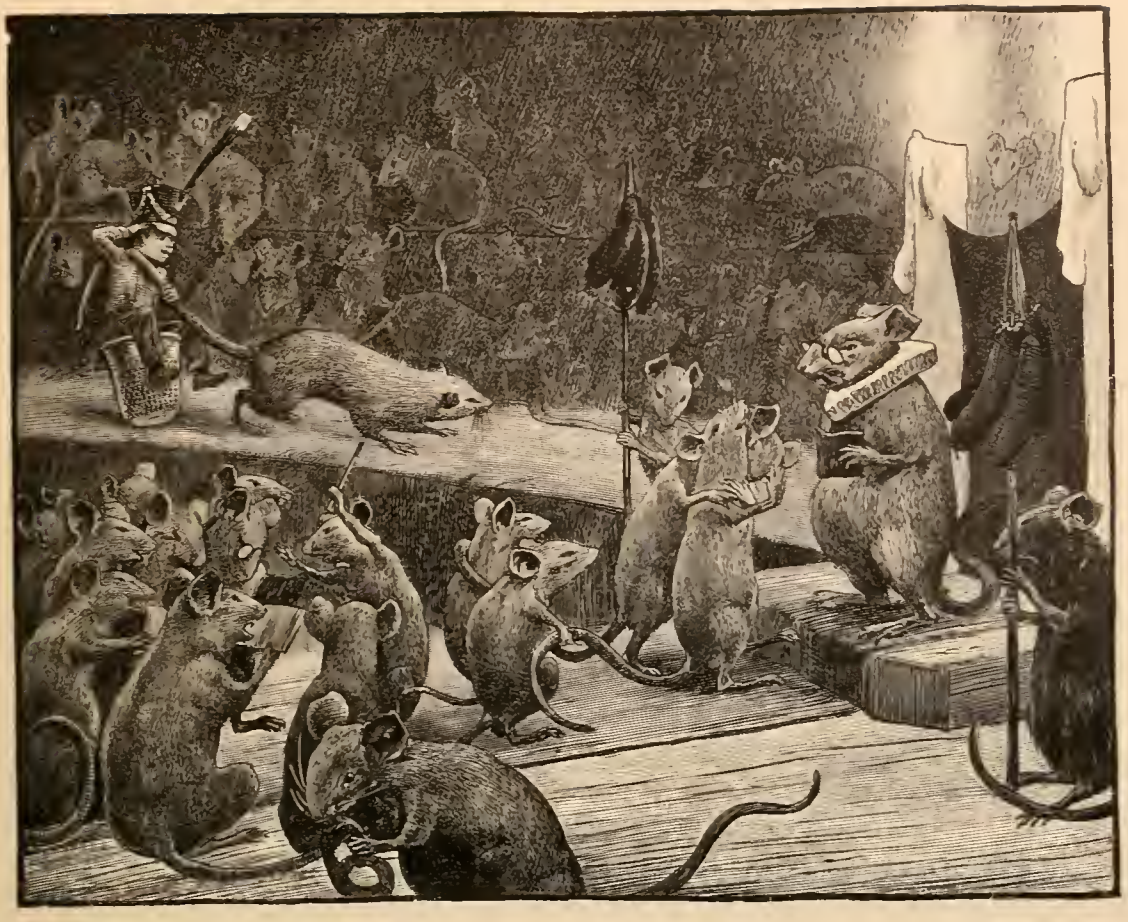

ČTVRTEK.

»Víš-li co?« ptal se Uspavač. »Neboj se, chci ti teď ukázati myšku!« a již mu nastrkoval svou dlaň vstříc s malým tím něžným zvířátkem.

»Chce tě pozvati na svatbu. Dnes v noci chtějí zde dvě myši vstoupiti v manželství. Bydlí pod špižírnou u tvé matky, pod podlahou. Mají prý tam docela slušný byt.«

»Ale jak pak se dostanu malou myší děrou pod podlahu?« ptal se Hjalmar.

»O to se již postarám,« odvětil Uspavač, »udělám tě docela maličkým.« Na to dotkl se Hjalmara svou kouzelnou stříkačkou, a tu byl tento menší a stále menší, až konečně nebyl větší než prst.

»Teď si můžeš vydlužiti šaty od olověných vojáčků. Myslím, že ti padnou, a dobře to vypadá, ukážeme-li se ve společnosti v uniformě.«

»Patrně,« odpověděl Hjalmar a v mžiku byl oblečen jako nejmenší olověný vojáček.

Neráčil byste býti tak laskavý a nesedl byste si do náprstku vaší paní matky? ptala se myška. »Pak si budu pokládati za čest a potáhnu vás.«

»Což by se dáma sama namáhala?« ptal se Hjalmar. Načež jeli na myší svatbu.

Nejdříve přišli pod podlahu do dlouhé chodby, která byla sotva tak vysoká, že se mohlo náprstkem skrz ni projeti. Chodba byla shnilým dřevem jasně osvětlena.

»Což nevoní to zde skvostně?« ptala se myš Hjalmara táhnoucí. »Celá chodba jest slaninou natřena; není lepší vůně na světě.«

Konečně pronikli do svatební síně. Zde stály na pravo i všecky malé myší dámy, ty všecky šeptaly a chrupaly, jakoby se navzájem škádlily. Na levo stáli páni myšáci a kroutili si knírky pracičkami. A v středu síně stáli ženich a nevěsta. Stáli na vyhlodané kůrce sýra a líbali se strašně dlouho přede všemi; byliť zasnoubeni již a měli býti ihned oddáni.

Vždy víc a více hostů přicházelo: myši se div navzájem k smrti neušlapaly a ženich s nevěstou postavili se tak těsně zrovna přede dvéře, že nikdo nemohl ani do vnitř ani ven. Jako chodba, tak byla i celá síň natřena slaninou a to byly celé hody. Ale na konci se ukazoval hrášek, kam jedna myška vkousala první písmeny jmen snoubenců, bylať s nimi blízko příbuzná. To byl zvláštní umělecký kousek.

Všecky myši povídaly, že to byla čarokrásná svatba, na které bylo velmi veselo.

Na to jel Hjalmar opět domů. Byl zajisté ve vznešené společnosti, ale musil se na to hezky scvrknouti, maličkým se udělati a do stejnokroje olověného vojáčka se obléci.

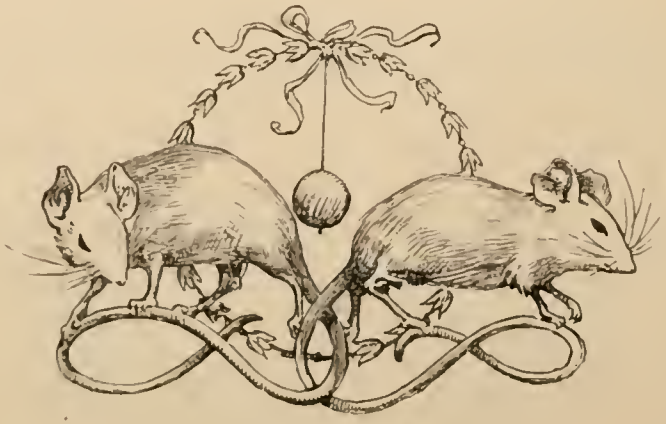

PÁTEK.

»To je k neuvěření, jak mnoho dospělých lidí by mne tuze rádo chytilo,« pravil Uspavač; »zvláště oni, kteří něco zlého spáchali. Nejdražší malý Uspavači, říkají mně, my nemůžeme víček zavříti a tak tu ležíme celou noc a vidíme stále své zlé skutky před sebou, ty sedí jako ošklivi malí šotkové na hranách našich postelí a postřikují nás horkou vodou. Pojď již, milý Uspavači, zažeň je, ať můžeme usnouti! A tu sténají tak z hluboka, tak z hluboka: Jak rádi bychom ti to draze zaplatili! Dobrou noc, Uspavači, peníze leží za okny.« — »Ale já to za peníze nedělám,« pravil Uspavač.

»Co pak podnikneme dnešní noci?« ptal se Hjalmar.

»Nevím, jestli bys opět dnes chuť měl jíti na svatbu? Bude ovšem jiná, než byla včerejší. Ta veliká loutka tvé sestry, ta, která skoro jako mužský vypadá a proto Herman sluje, chce se provdati za loutku Bertu; mimo to slaví dnes loutka narozeniny a proto jistě dostanou mnoho darů.«

»Ó, to již znám!« pravil Hjalmar. »Kdykoliv loutka nové šaty potřebuje, tu pořádá jí sestra hned svátek anebo svatbu. To se opakuje aspoň stokráte.«

»Ano, ale dnešní noci má býti 101. svatba slavena a když 101. mine, pak je po všem. Proto se také slaví mnohem krásněji, než všecky před tím. Jen se podívej!«

Hjalmar upřel své oči na stůl. Tu stál malý dům loutek s jasně osvětlenými okny a přede dveřmi stáli na stráži všichni olovění vojáčci. Ženich a nevěsta seděli zamyšleni — k čemuž měli dosti příčin — na podlaze a opírali se o roh stolu. Uspavač v černé spodničce babičky je oddával. Když bylo po zasnoubení, spustil veškerý nábytek v jizbě tento krásný zpěv, který zbásnila a šeptala tužka a který hrál v souzvuk s nápěvem večerního čepobití:

Zpěv náš kéž by jak vichr lít'
náš párek v jizbě navštívit,
jenž musí jak kůl opřen být,
neb z kůže rukavic je sšit.
Hurá! Hurá! z rukavic sšit,
kéž vichrem za ním zpěv by lít'!

A nyní dostávali ženich a nevěsta dary. Ale co jest k jídlu, to si všecko zakázali, neboť jim stačila jejich láska úplně.

»Což půjdeme v létě na letní byt, či podnikneme nějakou cestu do ciziny?« ptal se ženich. Na to byla vlaštovka, která již mnoho cestovala, a pak slepice, která již pětkrát kuřata vylíhla, na poradu zavolána. Vlaštovka vypravovala o nádherných, teplých končinách, kde hrozny velké a těžké na kmenech visí, kde vzduch mírný jest a hory v tak skvostných barvách žhnou, o jakých zde ani potuchy nemáme. »Ale naše zelí tam přece není,« pravila slepice. »Byla jsem po celé léto s kuřaty na venkově. Tam byla jáma v písku, kam jsme mohly choditi na procházku a kde jsme mohly hrabati, a také jsme měly přístup do zahrady, v níž bylo zelí. Jak to bylo krásně zelené, nedovedu si nic krásnějšího představiti.« — »Ale jeden zelný košťál vypadá přece jako druhý!« pravila vlaštovka; »a pak bývá tu často ošklivé počasí.« — »Ó, na to jsme zvyklé!« odpověděla slepice. — »Ale pak jest zima a mrzne.« — »To je dobré pro zelí,« odpovídala slepice. »Jinak bývá tu zase někdy pořádné horko; před čtyřmi roky měly jsme, na příklad, tak velká vedra, že sotva bylo lze dýchati. Také nemáme zde tolik jedovatých zvířat jako všady jinde v cizích zemích a není zde loupežníků. Kdo neshledává, že naše země je nejkrásnější, je zločinec a nezasluhuje, že tu

smí bydleti.« Na to zakdákala slepice a pokračovala: »Já také jsem cestovala. Jela jsem jednou v košíku dvanáct mil. Ale cestování není žádnou rozkoší.«

»Ano, slepice jest rozumná paní,« pravila loutka Berta. »Také nerada cestuji do hor, tam to chodí vždy nahoru a zase dolů. Ne, půjdeme raději do pískové jámy a do zahrady, kde roste zelí, na procházku.« A při tom zůstalo.

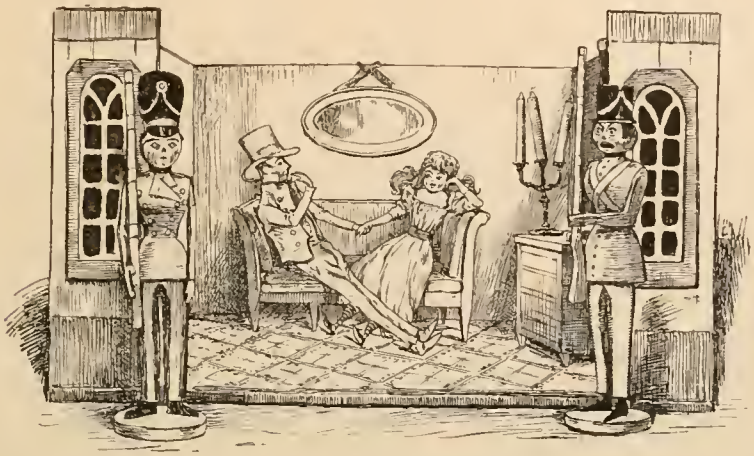

SOBOTA.

»Budeš mi teď vypravovat povídku?« ptal se malý Hjalmar, sotva jej Uspavač dostal do postele.

»Dnes večer nemám kdy,« pravil Uspavač a roztáhl nad hochem svůj krásný deštník.

»Prohlédni si teď tohoto Číňana!«

Celý deštník vypadal jako velká čínská miska s modrými stromy a kosými mosty a malými Číňany na nich, kteří tam stáli a ustavičně hlavami pokyvovali.

»Teď musíme pěkně celý svět vystrojiti,« pravil Uspavač; »nebo zítra je svátek, a sice neděle. Musím nahoru na věž, abych dohlédl, zdali kostelní skřítkové opravdu zvony myjí, aby zítra ráno pěkně zněly. Také musím do polí, abych se přesvědčil, zdali svály větry prach s travin a listů. A s čím mám největší práci, jsou hvězdy, musím je někdy sundati dolů, abych je vyleštil. Seberu je všecky do zástěry, ale dřív musí každá

dostati své číslo. A díry, v nichž tam nahoře jsou zasazeny, dostanou také čísla, aby opět vše na své pravé místo přišlo. Jinak by pevně neseděly a nastalo by velké padání hvězd, nebo by jedna hvězda spadla za druhou.

»Poslouchejte, pane Uspavači!« pravil starý obraz visící na stěně, kde Hjalmar spal. »Abyste věděl, jsem praděd Hjalmarův a děkuji vám velmi, že chlapci tak pěkné povídky vypravujete. Ale neměl byste mu jmásti pojmy. Hvězdy přece nelze sundat a vyleštiti. Jsou to tělesa světová ako naše země, a to je právě to dobré na nich.«

»Děkuji ti pěkně, starý praděde,« odpověděl Uspavač. »Děkuji pěkně za laskavé poučení. Ty jsi ovšem hlava rodiny a jsi pravý veterán, ale já jsem ještě starší nežli ty Jsem totiž starý pohan a Řekové a Římané mi říkali ‚Bůh snů'. Chodil jsem do nejvznešenějších domů a chodím tam doposud. Umím zacházeti se vznešenými stejně jako s nízkými. Teď můžeš ty pokračovati v mé povídce.«

Na to odešel Uspavač a vzal svůj deštník s sebou.

»Tak člověk nesmí ani své mínění z příma vysloviti,« bručel obraz.

Tu se Hjalmar probudil.

NEDĚLE.

»Dobrý večer!« pravil Uspavač a Hjalmar mu kynul na pozdrav, skočil k stěně a otočil obraz pradědův, aby nemohl mluviti jako včera do jeho rozhovoru.

»A teď mi musíš povídky vyprávěti! O pěti zelených hrášcích v jednom lusku bydlících, a o kohoutí nožce, která se slepičí nožce dvořila, a o jehle k látání, která si hrála na velkou, až se domýšlela, že jest jehlou k šití.«

»I dobrých věcí lze se přejísti,« pravil Uspavač. »Víš, že ti nejraději něco ukážu. Dnes ti chci ukázat svého bratra, jmenuje se též Uspavač, ale přichází ke každému jen jedenkrát. A koho navštíví, toho vezme na koně k sobě a vypravuje mu pak pohádky. Umí ovšem jen dvě: ta jedna je tak divukrásná, jaké si nikdo v širém světě vymysliti nedovede, druhá však jest ošklivá a hrůzná, že jí nelze ani vypsati.«

Na to zvedl Uspavač malého Hjalmara k oknu a pravil: »Tam spatřiti můžeš mého bratra, druhého Uspavače. Říkají mu také Smrt! Hleď, nevypadá tak hrozně jako v knihách, kde bývá vyobrazen vždy jako kostlivec. Ó, nikoli. A co na jeho šatu vidíš, to je samé stříbrné třepení. Není to krásná husarská uniforma? Plášť z černého sametu vzdouvá se za ním a za koněm. Hleď, jakým tryskem cválá!«

Ano, Hjalmar viděl, jak tento Uspavač dále hřměl a mladé i staré lidi na svého koně bral. Jedny posazoval před sebe a druhé za sebe. »A co vysvědčení?« — »Je dobré,« odpovídali všichni. — »Ale přece bych rád je viděl,« odpověděla Smrt a tu musili vysvědčení ukázati. Všichni, kdo měli velmi dobré nebo výborné známky, přišli napřed na koně a těm vypravoval tu krásnou pohádku, oni však, kteří měli jen dostatečné nebo prostřední známky, musili na koně do zadu a musili vyslechnout onu hrůznou pohádku. Třásli se, plakali a chtěli skočiti s koně, ale nemohli, neboť byli ihned k němu přirostli.

»Ale Smrt je ten nejkrásnější Uspavač,« pravil Hjalmar; »před ním věru nemám strachu.«

»Není také třeba,« pravil Uspavač; »hleď jen, abys dostal dobré vysvědčení.«

»Nu, tohle je poučné,« bručel obraz pradědův. »Přece je to něco platné, řekneme-li zpříma své mínění.«

A teď byl obraz spokojen.

Hleď, to je pohádka o Uspavači, o tom, jenž oči zavírá. Říkej mu, jak chceš, ale nech si dnes večer od něho pěknou pohádku vypravovati.

PŘED MNOHÝMI LETY
ŽIL JEDEN CÍSAŘ . . .

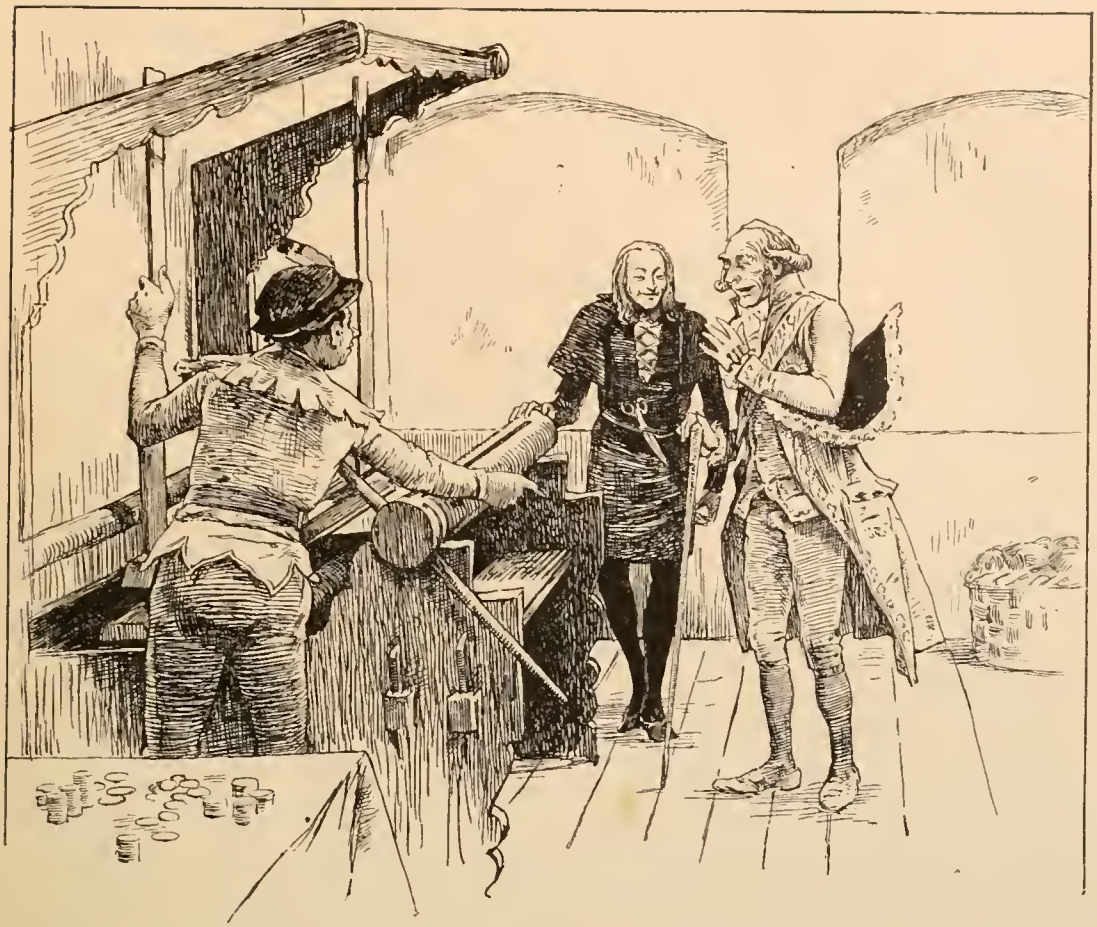

Před mnohými lety žil jeden císař, který tak měl krásné nové šaty rád, že všecky své peníze vydal, jen aby vždy hodně vyšňořen si mohl vykračovati. Nestaral se o své vojsko ani o divadlo neb vycházky v lesích, leda jen když mohl při tom své nové šaty ukázati. Pro každou dobu dne měl zvláštní kabát, a říká-li se obecně o králích: Jeho Veličenstvo jest v státní radě, říkalo se zde: Císař jest v oblékárně. V hlavním jeho městě, kde bydlel, bylo velice živo a denně tam přicházelo mnoho cizinců. Tak se tam objevili jednoho dne dva podvodníci, kteří se za tkalce vydávali a tvrdili, že dovedou utkati nejkrásnější látku, jakou si jen lze představiti. Nejen že barvy a vzorek jsou neobyčejné krásy, nýbrž že šaty z látky této zhotovené tu kouzelnou vlastnost mají, že pro takové lidi, kteří se k povolání svému nehodí, aneb nestydatě hloupí jsou, byly neviditelné.

»To by byly výtečné šaty!« pomyslil si císař. »Kdybych měl takové obleky, mohl bych snadno vypátrati, kteří muži v mé říši k úřadu, který

zaujímají, schopnosti mají, nebo ne, a mohl bych hlupáky z moudrých vyloučiti. Ano, takový šat musí býti ihned pro mne utkán!« A dal oběma podvodníkům hojný závdavek, by mohli ihned svou práci začíti.

Vztyčili vskutku dva tkalcovské stavy a dělali, jakoby na nich pracovali, ale neměli ani zbla na nich.

Přes to žádali s drzým čelem nejjemnější hedvábí a nejlepší zlato. To vše strčili do kapes a pracovali na prázdných stavech vždy do hluboké noci.

»Toť bych přece jen rád věděl,« pomyslil si císař, »jak daleko již pokročili, ale bylo mu přece jen hodně divně v nitru při pomyšlení, že ten, kdo je hloupý aneb k úřadu svému neschopný, tkalcovinu jejich viděti nemůže. Myslil ovšem, že jeho se to netýče a o sebe se obávati nemusí, ale přece poslal dřív raději jiného, aby shlédl, jak práce pokračuje. Každý v celém městě věděl, jak čarovnou moc ta látka míti má, a byl tudíž velice zvědav se dověděti, jak hloupý neb neschopný jest jeho soused.

»Pošlu k tkalcům svého dobrého, starého ministra,« myslil císař, »ten může nejlépe posouditi, jak se látka vyjímá, neboť jest velmi moudrý a nikdo není k svému úřadu jeho schopnější.«

Nyní vstoupil starý, dobromyslný ministr do síně, kde oba podvodníci u prázdných stavů seděli a pracovali. »Milý Bože,« myslil si starý ministr a vyvaloval oči, »já ničeho nevidím!« ale neřekl to nahlas.

Oba podvodníci žádali jej, aby blíže přistoupil, a tázali se ho, není-li to překrásný vzorek s nádhernými barvami? Při tom ukazovali na prázdný stav; ale ačkoliv si ubohý ministr bral tu největší práci, nemohl přece ničeho se dopátrati, neboť ničeho tam nebylo. »Což bych, Bože,« pomyslil si, »sám byl hlupákem? To mne nikdy nenapadlo, a toho se nesmí žádný člověk dověděti. Což bych se nehodil k svému úřadu? Ne, ne, já, já nesmím vypravovat, že jsem látku ve stavu nespatřil.«

»Ale vy ničeho neříkáte,« poznamenal jeden z tkalcův.

»Ó, je to nádherné! divukrásné!« odpověděl starý ministr a díval se svými brejlemi. »Tento vzorek a tyto barvy! Ano, dám zprávu císaři, že se mi to neobyčejně dobře líbí.«

»Nu, to nás těší,« pravili tkalci a na to jmenovali barvy a vysvětlovali mu prazvláštní vzorek. Starý ministr pozorně naslouchal, aby mohl o tom císaři podrobnou zprávu podati. Ale nyní vyžadovali podvodníci ještě více peněz, hedvábí a zlata předstírajíce, že to ještě ku práci potřebují. Strčili opět všecko do kapes, na stav nepřišlo jediné niti, a pracovali dále jak před tím na prázdných stavech.

V krátké době vyslal tam císař jiného dobromyslného úředníka, aby nahlédl, jak práce pokračuje a bude-li brzy hotova. Tomuto pánu vedlo

se docela jako ministrovi, div si oči nevykoukal, ale ježto zde kromě prázdného stavu ničeho nebylo, nemohl přirozeně též ničeho viděti.

»Není to krásná látka?« ptali se oba podvodníci a vykládali mu rovněž vzorek, jehož tu ovšem nebylo. »Hloupý přece nejsem,« myslil si muž, »ale přes to, jak se mi zdá, k úřadu svému se nehodím. Je to zvláštní, a nikdo se přirozeně nesmí toho dověděti.« Chválil tedy látku, které neviděl, a vyslovil tkalcům své potěšení z krásných barev a nádherného vzorku. »Je to vskutku divukrásné!« pravil k císaři.

V celém městě hovořilo se o nádherné látce. Konečně chtěl ji císař vidět, pokud bude na stavech. Vydal se tedy s průvodem vybraných pánů, mezi nimiž byli též oba staří, věrní úředníci, kteří tam již dříve byli, k oběma lstivým podvodníkům, kteří tkali nyní ze všech sil, ale bez útku i vložky.

»Není to nádherné?« pravili oba věrní úředníci. »Račte se jen, Veličenstvo, obdivovati! Jaký to krásný vzorek! Jaké to ohnivé barvy!« Při tom ukazovali na prázdný stav, nebo myslili, že druzí látku zajisté dobře tam vidí.

»Co je to?« myslil si císař, »já praničeho nevidím! Jaká hrůza! Což jsem hloupý? Což se v posled za císaře nehodím? To by bylo nejhroznější, co by se mohlo přihoditi.«

»Je to tuze pěkné!« pravil po té, »vyslovuji tomu své nejvyšší uznání!« A kýval hlavou ustavičně pozoruje neustále prázdný stav; neboť nechtěl se přiznati, že ničeho nevidí.

Celá družina dala si největší práci, dívala se a dívala, ale nemohla přirozeně také víc objeviti, než její předchůdci. Nicméně svědčili všichni císaři, říkajíce po něm: Vskutku, je to tuze pěkné. Radili mu, aby z této nádherné látky zhotovené šaty poprvé vzal při slavném průvodu, který se měl co nejdřív odbývati. »Okouzlující, báječné, divukrásné!« šlo to od úst k ústům a všickni byli z toho velice potěšeni. Císař udělil oběma podvodníkům po vysokém řádu a dal jim titul dvorních tkalců.

Celou noc před průvodem strávili oba podvodníci při záři víc než šestnácti svic u svých stavů, aby lidé myslili, že pracují velmi pilně o nových šatech císařových. Dělali, jak by snímali látku se stavů, stříhali ve vzduchu velikými nůžkami, šili jehlami bez nití a pravili konečně: »Tak, teď jsou šaty hotovy.«

Císař přišel s nejvznešenějšími svými dvořany a podvodníci pozvedli ruce, jakoby mu něco ukazovali a pravili: »Hle, zde jsou kalhoty, zde kabát, zde plášť atd. Lehké vše jako pavučina. Člověk by myslil, že nemá docela nic na těle; ale to je právě ta výhoda při tom.«

»Ano,« svědčili ostatní dvořané, neviděli však ničeho, neboť ničeho nebylo. »Račte, Veličenstvo, teď svléci šaty své,« pravili podvodníci, »pak zde před velkým zrcadlem Vaše Veličenstvo do nových šatů oblečeme.«

Císař se svlekl, a nyní podvodníci dělali, jakoby každý kus nového oděvu jeden po druhém mu oblékali; pak jej chytili kolem boků, kutili po něm sem a tam kolem, jakoby něco pevně uvazovali, co mělo býti vlečkou, a císař se obracel a točil před zrcadlem. »Divukrásně! Padnou výborně a sluší Vašemu Veličenstvu skvostně!« volali všichni přítomní. »Jaký vzorek! Jaké barvy! Je to nevyrovnatelný oblek.«

»Venku čekají již připravená nebesa, která se ponesou při slavném průvodu nad Vaším Veličenstvem,« oznamoval vrchní obřadník.

»Nu, jsem připraven,« pravil císař. »Není-li pravda, vše jest, jak má být?« při tom se otočil k zrcadlu ještě jednou, nebo chtěl si dodati zdání, jakoby oblek svůj do podrobna prohlížel.

Komorníci, kteří měli nésti vlečku, sáhli nyní rukama na podlahu, jakoby ji zvedali, a drželi pak ruce strnulé před sebou ve vzduchu, jakoby vlečku nesli, neboť nechtěli a nesměli dát znáti, že rovněž ničeho nevidí.

A tak kráčel císař při slavnostním průvodu pod nebesy, a všichni lidé na ulicích a v oknech volali: »Nové šaty císařovy jsou nevyrovnatelné! Jaká to nádherná vlečka! Všecko padne jakoby ulito.« Nikdo se nechtěl prozraditi, že ničeho nevidí, neboť byl by si dal tím vysvědčení, že není schopen svého úřadu, anebo že jest strašlivě hloupý. Ještě nikdy nevyvolaly šaty císařovy takový jásot.

»Ale vždyť on nemá praničeho na sobě!« zvolalo náhle jedno malé dítě. »Milý Bože, slyšíte hlas nevinnosti!« zvolal jeho otec. A jeden šeptal druhému, co dítě pravilo. »Nemá na sobě ničeho; malé dítě to tamhle povídalo, nemá na sobě ničeho,« znělo to kolem.

»Nemá na sobě ničeho!« zvolal konečně celý národ. Tu se ulekl císař, neboť jemu samému připadalo, jakoby pravdu měl lid, ale myslil si: »Teď není všecko nic platné, musím to již vydržeti!« A tak jal se ještě pevněji vykračovati a komorníci nesli vlečku, které vskutku ani nebylo, ještě hrději za ním.

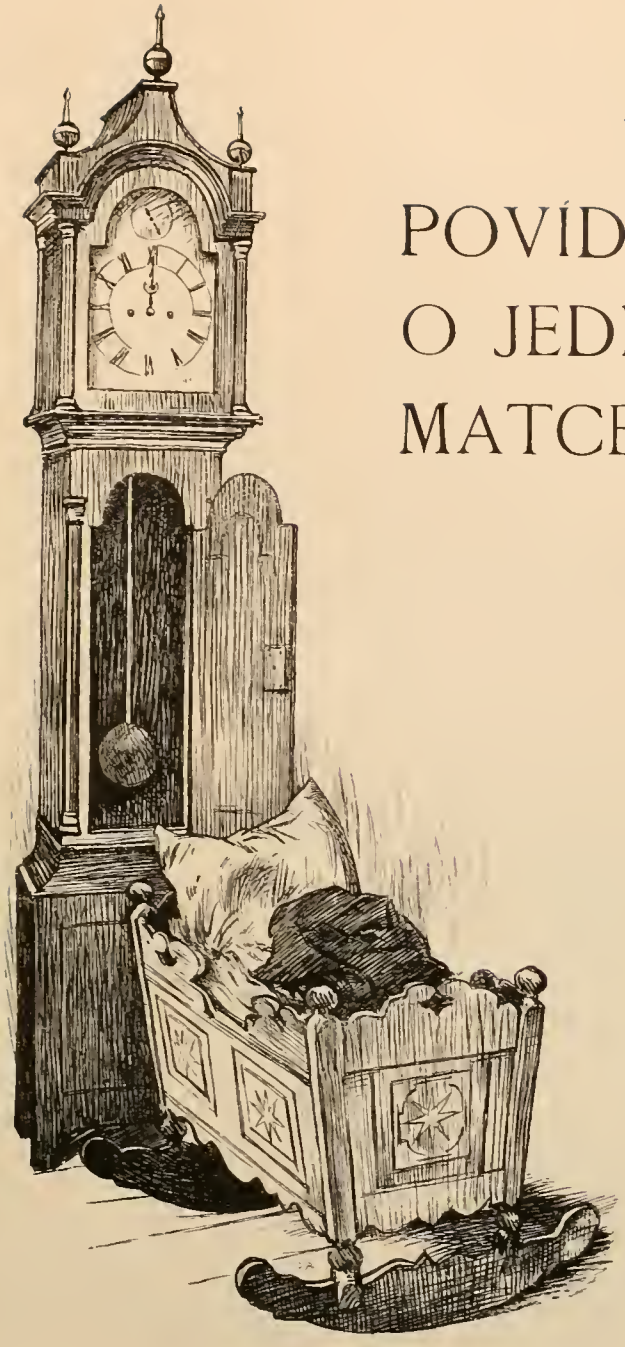

POVÍDKA O JEDNÉ MATCE

MATKA SEDĚLA HLUBOCE ZARMOUCENÁ U POSTÝLKY . . .

Matka seděla hluboce zarmoucená u postýlky svého malého dítěte, které bylo nemocné na smrt. Tvářinky dítěte byly bledé a zsinalé, oči zavřené, tichý a mdlý splýval dech, přerušený jen chvílemi hlubokým,

astenání se podobajícím oddechnutím. Vždy smutněji pozorovala matka svého malého miláčka.

V tom bylo zaklepáno na dvéře a vstoupil chudý, starý muž, který na pohled byl zahalen do veliké koňské houně.

Taková udržuje v teple a tepla měl ubožák zapotřebí; bylať zima, venku bylo všecko ledem a sněhem pokryté a drsný vichr fičel člověku vstříc.

Ježto se starý muž zimou třásl a dítě na okamžik zdřímlo, postavila matka trochu piva v malém džbánečku do trouby, aby je pro cizince ohřála.

Stařec sedl si k postýlce a začal děcko kolébati, matka si sedla vedle něho na židli a pozorovala své dítě, které nyní ztěžka oddechovalo, s trapnou starostlivostí.

Pak se chopila jeho ručičky a ptala se muže: »Nemyslíš, že se opět uzdraví? Ach, milý Bůh mi je přece nevezme!«

Ale starý muž — byla to sama Smrt — přikývl tak podivně, že mohlo to ano i ne znamenati. Tu sklopila matka oči a horké slzy stékaly jí přes tváře, hlavu měla těžkou, neboť po tři dny a tři noci oka nezavřela, teď usnula, ale jen na okamžik, pak zimou se chvějíc opět ze spaní se vytrhla. »Co je to?« zvolala a rozhlížela se na všecky strany. Ale stařec byl ten tam, a její miláček též, vzalť jej s sebou. Tam v rohu hrčelo a hrčelo velké olověné závaží starých hodin, sjelo až na podlahu a bum! v tom se hodiny zastavily.

Ubohá matka vyběhla z domu a volala po svém dítěti.

Venku v sněhu seděla žena v dlouhý černý šat oblečená a pravila: »Smrt byla v tvé jizbě, viděla jsem ji, jak utíkala odtud s tvým dítětem; ta kráčí rychleji než vítr a nikdy nevrátí již, co unesla.«

»Řekni mi jen, kterou se dala cestou,« pravila matka naléhavě. »Jen budu-li vědět cestu, již naleznu ji.«

»Vím, kudy musíš jíti,« pravila žena v černém rouchu, »ale dřív než ti naznačím směr, musíš mi zazpívati všecky písně, které jsi svému dítěti zpívávala. Mám je ráda a slyšela jsem je již, neboť jsem Noc a viděla jsem všecky tvoje slzy, které jsi prolila mezi zpěvem.«

»Ó zazpívám ti všecky, všecky,« odvětila matka, »ale teď mne déle nezdržuj, bych mohla dohoniti Smrt a přijíti opět k svému dítěti.«

Ale Noc tu seděla tiše a bez pohnutí. Matka lomila rukama a plakala, a zpívala tedy všecky své písně. Ach, bylo jich tolik, ale ještě víc bylo slz, co jí při tom z očí vyteklo.

Na to pravila Noc: »Jdi po pravé do tmavého jedlového lesa, tam se obrátila Smrt s tvým dítětem.«

Hluboko v lese přišla matka na křižovatku a nevěděla, kterou cestou se dáti má. Holý keř tu stál bez listů a květů, neboť byla tuhá zima a husté jíní leželo na větvích.

»Neviděl jsi Smrt jíti kolem s mým dítětem?«

»Ovšem,« odpověděl trnový keř, »ale než ti řeknu, kterou cestou se dala, musíš mne zahřáti na svém srdci, nebo jinak zde zmrznu a ztuhnu v led.«

Tu přitiskla pevně trnový keř na své srdce, aby jej hodně zahřála, a trní vniklo jí do těla, až krev stékala v hojných krůpějích. Ale nastojte! Trnový keř vyháněl svěží zelené listy, ano i květy se otvíraly v studené zimní noci, tak je teplo na srdci zarmoucené matky. Na to jí keř popsal cestu, kterou se dáti musila.

Po nějakém čase přišla k velikému jezeru, ale tu nebylo ani lodi ani člunku viděti a kůra ledová nebyla ještě tak tuhá, aby ji unesla, a kdyby tam ani ledu nebylo, bylo jezero příliš hluboké, než aby je přebřísti mohla. Ale přes vodu musila matka stůj co stůj, musila najíti své dítě. V zoufalství lehla, aby jezero vypila, ale to přece jest člověku nemožností.

Ale zarmoucená matka myslila, že se stane nějaký zázrak.

»Ne, vypiti mne nemůžeš,« pravilo jezero, »spíš se smluvíme. Mám rádo perly a obě oči tvé jsou ty nejjasnější, které jsem kdy viděl. Chceš-li je vyplakati do mne, pak tě chci přenésti tam do velkého skleníku, kde bydlí Smrt a kvítí a stromy vychovává. Každé lidské živobytí vyrůstá tam jako rostlina.«

»O, co bych nedala za to, abych dostala opět své dítě!« zvolala plačící matka. A nyní tekly slzy její ještě hojněji, až oči její klesly na dno jezera a staly se tam dvěma vzácnými perlami. Jezero však vyneslo matku, jakoby v houpačce seděla, a jedním vzmachem přeneslo ji na druhý břeh, kde stál podivuhodný, mnoho mil dlouhý dům. Nedalo se říci, zda představoval horu s lesy a slujemi, či bylo-li to dílo lidské; ale ubohá matka viděti ho nemohla, neboť si byla oči vyplakala.

»Ach, kde najdu Smrt, která odešla s mým miláčkem?« zasténala.

»Sem ještě nepřišel,« pravila stará žena, které byl svěřen dozor nad velkými skleníky Smrti. »Jak pak jsi sem našla cestu, kdo ti pomáhal při tom?«

»Mně pomohl milý Bůh,« odpověděla, »byl milosrdný, buď milosrdnou též. Jak mohu, pověz, nalézti své dítě?«

»Nevím,« pravila žena »a pak ty nevidíš. Mnoho kvítí a stromů povadlo v této noci, a brzy přijde Smrt a rozsadí je. Víš přece, že každý člověk podle vloh svých má zde strom nebo květinu svého života. Vypadají docela jako obyčejné rostliny, jenom že v nitru každé bije srdce. I srdce dětí mohou již bíti. Řiď se podle toho a jdi ke květinám, snad

poznáš tluk srdce svého dítěte; ale co mi dáš, když ti řeknu, co mimo to ještě musíš podniknouti?«

»Dáti ovšem ničeho ti již nemohu,« pravila zarmoucená matka, »ale chci pro tebe až na konec světa.«

»Tam ničeho nemám, co bys obstarala,« odpověděla paní, »ale ty mi můžeš dáti své dlouhé, černé vlasy. Jsou pěkné a velmi se mi líbí. Dostaneš za ně moje bílé, to je vždy také něco.«

»Je to všecko?« odpověděla matka. »To ti dám s radostí!« A tak dala své krásné, černé vlasy a dostala za ně bílé vlasy stařeniny.

Na to šla do velikých sklenníků Smrti, kde stromy i květiny v podivuhodné směsici rostly. Tu stály pod skleněnými zvony útlé hyacinty a velké nádherné pivoňky, tu rostly vodní rostliny, z nichž některé byly docela svěží, jiné polouvadlé, na těchto leželi vodní hadi a černí raci objímali jejich stvoly. I palmy nádherné zde byly a pak zase petržel a kvetoucí tymián.

Každý strom a každá květina měly své zvláštní jméno, neboť každý byl život lidský, a člověk, jenž rostlinu představoval, ještě žil, jeden v Číně, druhý ve Gronsku, ba všude po širé zemi kolem; též tu byly velké stromy, v malých hrncích, tak že tu stály stísněny, div tyto v střepy se nerozskočily.

Leckde bylo viděti též malý churavý kvítek v tučné zemi kolem mechy obložený a pečlivě pěstovaný.

Zarmoucená matka skláněla se teď nad nejmenšími bylinami a naslouchala tluku srdcí jejich a z milionů všech poznala srdce svého dítěte.

»To je ono!« vykřikla a natáhla ruku po malém modrém květu krajním, jehož lístky k zemi visely.

»Nedotýkej se květiny!« varovala stará paní, »ale postav se sem, a kdyby Smrt, která každou chvíli přijíti může, se objevila, pak jí nenech květinu vytrhnouti, nýbrž pohroz jí tím, že učiníš zrovna tak s ostatními květinami. Pak ona se lekne, nebo musí milému Bohu účty skládati, nebo bez jeho dovolení nesmí býti žádná květina vytržena.«

Náhle táhl síní dech ledový a slepá matka poznala, že Smrt je tady.

»Jak pak jsi našla cestu sem?« ptala se. »Jak jsi mohla rychleji přijíti než já?«

»Jsem matka,« zněla odpověď její. A nyní vztáhla Smrt svou dlouhou ruku po malé, modré květině, avšak matka držela ochrannou dlaň nad ní, ale přece s takovou něžnou péčí, že se ani jednoho lístečku nedotýkala. Tu dechla Smrt na její prsty a ona cítila, že byl její dech chladnější než nejchladnější vítr, a mdlá klesla její ruka.

»Nemůžeš ničeho proti mně,« pravila Smrt.

»Ne, ale Bůh je tebe mocnější!« odpověděla matka.

»Dělám jen, co on chce,« odpověděla Smrt, »nebo jsem jeho zahradníkem. Já beru jen jeho stromy a květiny a rozsazuji je ve velkých za-

hradách ráje, do ‚neznámé země', ale jak tam rostou a jak to tam vypadá, nesmím ti říci.«

»Ó, vrať mi moje dítě!« lkala matka v pláči a náhle chytla dvě krásné květiny vedle stojící a křikla na Smrt: »Vytrhám všecky tvé květiny, neboť jsem již blízká zoufalství!«

»Nedotýkej se jich!« vykřikla Smrt. »Pravíš, že jsi nešťastná, a nyní chceš jinou matku stejně nešťastnou učiniti!«

»Jinou matku?« zasténala ubohá žena a pustila ihned květiny.

»Tu máš a vezmi zpět své oči,« pravila Smrt, »vylovila jsem je z jezera, ježto tak jasně se třpytily, nevědouc, že jsou tvoje. Vezmi je zpět, jsou teď ještě mnohem jasnější, než byly dříve, a nyní pojď a zadívej se zde do této hluboké studny vedle sebe. Chci ti říci jména obou květin, které jsi chtěla vytrhnouti, uvidíš pak celou jejich budoucnost, celý jejich lidský život a poznáš, co jsi chtěla zbořiti a zničiti.«

Matka nahlédla do studny a viděla budoucnost obou těch lidských životů, které chtěla utrhnouti. Jaký pocit radosti ji naplnil, když viděla, jakým byla jedna z nich světu požehnáním, co radostí a štěstí šířila kolem! Ale život druhého, jaká to bolest! Život jeho přinášel jen bídu a nouzi, nářek a utrpení!

»Obé jest boží vůle,« pravila Smrt.

»Která z nich jest květina neštěstí a která květina požehnání?« ptala se matka.

»To ti říci nesmím,« pravila Smrt, »ale tolik zvěděti můžeš, že jedna z těch květin byl život tvého vlastního dítěte; byl to osud vlastního tvého dítěte, jež jsi viděla, ano byla to budoucnost tvého vlastního miláčka.«

Tu vykřikla hlasitě matka zděšením: »Která z nich bylo moje dítě? Pověz mi to! Ó spas mé nevinné dítě! Vezmi je raději odtud a dones je do zahrady boží! Zapomeň na mé slzy, na mé lkání a na všecko, co jsem řekla a učinila!

Nerozumím ti,« pravila Smrt. »Chceš míti své dítě zpět, či mám s ním jíti já do ‚neznámé země'?, odkud se nikdo nevrací?«

Tu zalomila matka rukama, padla na kolena a vysílala horoucí modlitbu k Bohu: »Ne má, ale tvá vůle se staň, ó Bože, nevyslyš mne, nevyslyš mne, prosím-li proti Tvé vůli, ta jest pouze nejlepší!«

A sklonila oddaně hlavu na prsa.

Smrt však odcházela s jejím dítětem do »neznámé země«.

BYLA KRUTÁ ZIMA; SNĚŽILO

Byla krutá zima; sněžilo a soumrak již nastával, bylť poslední den v roce: večer sylvestrovský. V této zimě a tmě putovalo malé, ubohé děvčátko s holou hlavou a bosýma nohama městem. Mělo ovšem trepky, když vyšlo z domova, ale co ty jí byly platné? Byly to tuze veliké trepky. Dřív je nosila matka, tak velké byly, a děvče je ztratilo spěchajíc

ulicí před dvěma kočáry v šíleném trysku kolem uhánějícími. Ta jedna trepka se nenašla víc, a s druhou odběhl nějaký chlapec; křikl ještě na ni, že chce trepky užíti jako kolébky, až jednou bude míti děti.

A tak šla malá dívka s bosýma nohama, které zimou byly celé rudé a modře naběhlé, dále. V staré své zástěrce nesla množství sirek a pakliček jeden držela v ruce. Po celičký den jí nikdo ničeho neodkoupil a také jí žádné almužny nedal. Hladová a mrznoucí vlekla se dále a dívala se na svět zoufale a rozpačitě, ubohá!

Sníh padal na její dlouhé, plavé vlasy, které se jí v kadeřích přes záda vlnily, ale na tuto svou ozdobu věru nemyslila. Ze všech oken zářil třpytivý jas světel a na rozích všech ulic vonělo skvostně pečenými husami. Byl večer sylvestrovský, a na to myslila dívka.

V rohu mezi dvěma domy, z nichž jeden o něco více do ulice vyčníval než druhý, skrčila se; stáhla nohy k sobě a tak ji záblo ještě víc a více. Přes to se neodvažovala jíti domů, jelikož ani jediný paklíček sirek dosud neprodala a ani jediného haléře neutržila. Byla by jistě od otce bita a zima byla doma jako zde. Bydleli docela až pod střechou a vítr s hvizdotem u nich profukoval, ač největší trhliny slamou a hadry ucpány byly. Ruce zimou ubohému dítěti div nestydly. Jak dobře by jí dělalo teplo jediné sirky! Kdyby jen se směla odvážiti a vytáhnout jedinou, škrtnouti o zeď a prsty si na ní zahřáti! Konečně vyňala jednu. Škrt! Jak to sršelo a plálo! Když dítě prsty nad ní drželo, vypouštěla sirka teplý žár jako malé světélko! Ó to bylo podivuhodné světélko! Zdálo se dívce, jakoby seděla před velkými železnými kamny se třpytivým mosazným okutím, oheň plápolal v nich tak vesele a hřál tak mile! Ach, jak ji to blažilo! Již začla vytahovati nohy, aby si je také zahřála — tu zhasl plamínek, kamna zmizela — a ona seděla tu s oharkem sirky v ruce.

Rozsvítila druhou sirku. Hořela, svítila a kam zář na zeď padla, stala se tato průsvitnou jako flór. Dívka hleděla do jizby, kde byl stůl pokrytý sněhobílým ubrusem a jemným porcelánem a kde skvostně voněla pečená, slivami a jablky nadívaná husa. A co bylo ještě skvostnější! Husa seskočila s mísy a kolébala se s vidličkou a nožem v zádech po zemi a přímo k ubohé dívce. V tom zhasla sirka a před ní stála jen tlustá, chladná zeď domu.

Dítě zapálilo novou sirku. V tom seděla pod nejskvostnějším stromkem vánočním; byl skoro větší a bohatěji vyzdobený než onen, jejž o štědrém večeru zahlédla skleněnými dveřmi u bohatého kupce. Tisíce světel hořelo na zelených větvích a mnoho pestrobarvých obrázků, jaké bývají ve výkladních skříních, shlíželo na holčičku. Vztahovala po nich obě ruce — v tom zhasla sirka. Množství vánočních svíčiček stoupalo výš a výše a nyní

viděla, že to byly třpytící se hvězdy na obloze. Jedna spadla zrovna dolů a táhla dlouhý zlatý pruh po nebi za sebou.

»Teď umírá někdo,« pravila dívka; nebo její stará babička, která jediná ze všech na ni byla vlídná, ale teď již dávno mrtva byla, říkávala: »Spadne-li hvězda s nebe, vstupuje duše k Bohu do nebe.«

Opět rozškrtla sirku o zeď. Šířila kol jasné světlo a v jeho středu stála stará babička, tak jasně a zřetelně, tak byla vlídná a přívětivá!

»Babičko!« zvolala malá dívka, »vezmi mne s sebou! Vím, že zmizíš, sotva sirka dohoří, zmizíš jako kachlová kamna a nádherná husa pečená a velký lesklý strom vánoční!« — Rychle zapálila celý zbytek sirek, který byl v škatulce — chtěla babičku zadržeti. A sirky šířily taký jas kolem, že bylo kolem ní světleji než za bílého dne. Ještě nikdy nevypadala babička tak veliká a krásná! Vzala dívku na ruce a vznášela se s ní vysoko v lesku a radosti, tak vysoko, tak vysoko. Zima, hlad i strach byly ty tam — byly u Boha.

Ale v koutě u domu seděla v chladném vzduchu ranním dívka s červenými líčky a s úsměvem na rtech — mrtvá, zmrzla v poslední den v starém roce.

Novoroční jitro vzneslo se nad malou mrtvolu, která tu seděla se svými sirkami, z nichž jedna škatulka byla skoro spálená. »Chtěla se ohřáti!« pravili okolostojící. Nikdo nevěděl, co krásného viděla, v jaké záři vzlétla se starou babičkou v radosti novoroční.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 22 17 06 009 8